

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

**FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNDA
GÜZEL SANAT ESERİ SAHİBİNİN
YENİDEN SATIŞ HAKKI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Canan TANRIÖVER**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Mehmet ÖZDAMAR**

Ankara – 2010

ONAY

Canan TANRIÖVER tarafından hazırlanan “FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNDA GÜZEL SANAT ESERİ SAHİBİNİN YENİDEN SATIŞ HAKKI” başlıklı bu çalışma, 24.06.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda OYBİRLİĞİ ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalı / Ticaret Hukuku Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN

(Başkan)

Üye

Doç. Dr. Mehmet ÖZDAMAR

(Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Hayrettin ÇAĞLAR

ÖNSÖZ

Bulunduğumuz çağda ülkelerin kültürel gelişimleri ve ekonomileri üzerinde büyük etkiler yaratmaya başlayan fikri mülkiyet hakları bu etkileri nedeniyle günümüzde en çok ilgi uyandıran konulardan biri haline gelmiştir.

Bu çalışmada en yeni fikri mülkiyet haklarından birisi olan yeniden satış hakkı incelenmeye çalışılmıştır. Bu konunun incelenmesi ile 1951 yılında kabul edilişinden bu yana 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yer alan yeniden satış hakkının ülkemizde bugüne dek uygulanamayışının nedenlerini sorgulamak amaçlanmıştır. Bu hedef doğrultusunda yeniden satış hakkının ortaya çıkışı, gelişimi, AB Müktesebatında düzenlenişi ve çeşitli Avrupa ülkelerinde uygulanışı da inceleme konusu yapılmıştır.

Güzel sanat eseri yaratıcılarının diğer fikir ve sanat eseri üreticileri karşısında bulundukları dezavantajlı durum göz önünde bulundurularak oluşturulmuş olan bu hak güzel sanat eseri sahiplerinin eserlerinin yeniden satışından yarar elde etmesi yoluyla bu adaletsizliği yok etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın günümüzde Avrupa'nın büyük bölümünde başarıyla kullanılabilen bu haktan bugüne dek mahrum kalmış olan ülkemiz güzel sanat eseri sahiplerinin söz konusu hakkı doğru ve başarılı bir şekilde kullanabilmelerinde yararlı olması ümit edilmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNUN GENEL İLKELERİ VE KAVRAMLAR

I. FİKRİ MÜLKİYETİN TARİHİ GELİŞİMİ	4
II. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN ULUSLARARASI KURULUŞLAR	8
A. WIPO- Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü..	9
B. Dünya Ticaret Örgütü.....	10
C. UNESCO- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu.....	12
D. OECD- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı.....	12
III.FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI ALANINDAKİ ULUSLARARASI DÜZENLEMELER	13
A. Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi	13
B. İcracı Sanatçılar, Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesi.....	14
C. WIPO Telif Hakları Sözleşmesi ve WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi.....	15
D. Evrensel Telif Hakları Sözleşmesi.....	17
E. TRIPS-Ticaretile Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması.....	18
IV. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ ÇEŞİTLERİ.....	20
V. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ NİTELİKLERİ VE KLASİK MÜLKİYET HAKLARI İLE ARASINDAKİ FARKLAR.....	20
VI. FİKİR VE SANAT ESERLERİ.....	22
A. Eser.....	22

B. Eser Çeşitleri.....	25
1. İlim ve Edebiyat Eserleri.....	25
2. Musiki Eserleri.....	27
3. Güzel Sanat Eserleri.....	28
4. Sinema Eserleri.....	28
5. İşlenmeler ve Derlemeler.....	29
C. Eser Sahibi.....	31
D. Eserden Doğan Haklar.....	33
1. Manevi Haklar.....	34
a) Umuma Arz Hakkı.....	35
b) Adın Belirtilmesini Talep Hakkı.....	36
c) Eserde Değişiklik Yapılmasını Yasaklama Hakkı.....	37
d) Eserin Zilyet ve Maliklerinden Eserden Yararlanmayı Talep Hakkı.....	38
2. Mali Haklar.....	39
a) İşleme Hakkı.....	40
b) Çoğaltma Hakkı.....	40
c) Yayma Hakkı.....	41
d) Temsil Hakkı.....	42
e) İşaret, Ses ve Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla Umuma İletim Hakkı.....	43
f) Pay ve Takip Hakkı (Yeniden Satış Hakkı).....	44

İKİNCİ BÖLÜM

YENİDEN SATIŞ HAKKI

I.GENEL OLARAK.....	45
II. YENİDEN SATIŞ HAKKININ TARİHÇESİ.....	46
III. BERN KONVANSİYONUNDA YENİDEN SATIŞ HAKKI.....	48
IV. TÜRK FİKİR VE SANAT ESERLERİ HUKUKUNDA YENİDEN SATIŞ HAKKI.....	50
A. Genel Olarak.....	50
B. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkının Kapsamı.....	52

C. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkının Konusu.....	53
1. Genel Olarak Güzel Sanatlar.....	53
2. Fikir ve Sanat Eseri Olarak Güzel Sanat Yaratımları.....	55
3. Yeniden Satış Hakkının Konusu Olarak Güzel Sanat Eserleri....	58
D. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkı Kapsamında Elde Edilebilecek Pay.....	60
E. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkından Doğan Payı Ödeme Borcu.....	62
F. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkından Doğan Payı Almaya Hakkı Olanlar.....	63
G. Türk Hukukunda Yeniden Satıştan Doğan Pay Alma Hakkının Kullanılabileceği Ve Payın Talep Edilebileceği Süreler.....	66
H. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkının Toplu Yönetimi.....	67
İ. Türk Hukukunda Yeniden Satışa İlişkin Bilgi Edinme Hakkı.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİNDE YENİDEN SATIŞ HAKKI, TÜRK HUKUKU İLE KARŞILAŞTIRMALAR, ÜYE ÜLKELERİN UYGULAMALARI VE MEVZUAT UYUMUNUN SAĞLANMASINA YÖNELİK ÖNERİLER

I. GENEL OLARAK AB MÜKTESEBATI.....	70
II. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUK DÜZENİNDE FİKRİ HAKLARA İLİŞKİN MEVZUAT UYUMLAŞTIRMA ÇALIŞMALARI.....	72
III. AB MÜKTESEBATINDA YENİDEN SATIŞ HAKKININ DÜZENLENİŞİ..	74
A. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkının Kapsamı.....	75
B. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkının Konusu.....	77
C. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkı Kapsamında Elde Edilebilecek Pay.....	78
D. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkından Doğan Payı Ödeme Borcu.....	79
E. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkından Doğan Payı Almaya Hakkı Olanlar.....	80
F. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satıştan Doğan Pay Alma	

Hakkının Kullanılabileceği ve Payın Talep Edilebileceği Süreler.....	80
G. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkının Toplu Yönetimi.....	81
H. 2001/84/AT Direktifinde Bilgi Edinme Hakkı.....	81
IV. TÜRK HUKUKU İLE AB MÜKTESEBATININ YENİDEN SATIŞ HAKKI BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI.....	83
V. ÜYE ÜLKELERDE YENİDEN SATIŞ HAKKININ DÜZENLENİŞİ.....	87
A. İngiltere.....	87
B. Finlandiya.....	89
C. Estonya.....	90
D. Portekiz.....	90
E. Danimarka.....	91
F. Almanya.....	92
G. Macaristan.....	93
H. Bazı AB Üyesi Ülkelerin Güzel Sanat Eserleri Pazarı ve Yeniden Satış Hakkı Düzenlemeleri Bakımından Karşılaştırılması.....	96
VI. TÜRK HUKUKUNUN AB MÜKTESEBATI İLE UYUMUNUN SAĞLANMASINA YÖNELİK ÖNERİLER VE MADDE TASLAĞI ÖNERİSİ.....	98
SONUÇ.....	102
KAYNAKÇA.....	107
EK-1 2001/84/AT sayılı “Orijinal Sanat Eseri Sahibi Lehine Yeniden Satış Hakkına İlişkin Parlamento ve Konsey Direktifi”.....	113
ÖZET.....	129
ABSTRACT.....	131

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AT	: Avrupa Topluluğu
Bkz.	: Bakınız
BK	: Borçlar Kanunu
C.	: Cilt
Dir.	: Direktif
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
E.	: Esas
End-Tas	KHK: Endüstriyel Tasarımlar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
FSEK	: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
H.D.	: Hukuk Dairesi
K.	: Karar
m.	: Madde
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
KTBTTHSGM	: Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü
TRIPS	: Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
vd.	: Ve diğerleri
WIPO	: Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
Y.	: Yargıtay

GİRİŞ

Bu çalışma bir fikri hak olan ve güzel sanat eserleri bir kez satıldıktan sonra bu ilk satışı izleyen sonraki el değiştirmelerde güzel sanat eseri sahibine yeni bir ekonomik fayda sağlayan “Yeniden Satış Hakkı”na yerel ve uluslararası ölçekte bir çerçeve çizmeyi amaçlamaktadır.

Yeniden satış hakkı eserlerinden müteakip defalar ekonomik fayda elde edebilecek şekilde yararlanabilen müzik, sinema ve ilim-edebiyat eseri yaratıcıları ile grafik ve plastik sanat eseri yaratan güzel sanat eseri sahipleri arasındaki ekonomik dengesizliğin giderilmesine yönelik bir fikri haktır. İlk olarak yaklaşık yüz yıl önce Fransa’da tartışılmaya başlanan “Yeniden Satış Hakkı”, ilk kez 1928 yılında Roma’da gerçekleştirilen Bern Sözleşmesi Revizyon Konferansı ile uluslararası bir metinde yer almıştır. Bern Sözleşmesinde hakkın tanınması üye devletlerin seçimine bırakılmıştır; üye devletlere düzenlemeyi yapma zorunluluğu yüklenmemiş ve bir üye ülkede bu hakkın iddia edilebilmesi ilgili ülke mevzuatında bu düzenlemenin yer alması şartına bağlanmıştır. Güzel sanat eseri sahipleri lehine düzenlenen bu hak uluslararası ölçekte önemli tartışmaları da beraberinde getirmiş, buna karşın büyük oranda da saygı uyandırmıştır.

Yeniden satış hakkının Bern Sözleşmesinde yer almasını takiben birçok Avrupa ülkesi mevzuatında yer almıştır. Hakkın uygulanışı ile ilgili iyileştirmelerin yapılmasını temin amacıyla Avrupa Birliği tüm üye ülkeleri istisnasız kapsayacak bir direktif hazırlığına başlamıştır. Bazı üye ülkelerin güzel sanat eseri pazarının zarar göreceğine dair endişelerinden kaynaklanan karşı duruşlarına rağmen söz konusu düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yeniden Satış Hakkını 45. madde ile düzenlemiştir. Kanun’un 1951 tarihli orijinal metninde de yer alan ve yeniden satış hakkını düzenleyen söz konusu hüküm 2004 yılında 5101

sayılı Kanun ile gerçekleştirilen değişikliklerle bugünkü halini almıştır. Mevzuattaki uzun tarihine rağmen “Yeniden Satış Hakkı” ülkemizde bugüne dek hiç uygulanamamıştır.

Avrupa Birliği yeniden satış hakkını 27 Eylül 2001 tarihli Konsey Direktifi (2001/84/AT) ile düzenlemiş bulunmaktadır. On yıl süren tartışmalar sonucunda yürürlüğe giren ve özgün bir sanat eseri sahibinin eserlerinin yeniden satışından pay almasına ilişkin düzenlemeler yapan bu Direktif Türkiye’nin AB üyelik süreci çerçevesinde uyum sağlamayı taahhüt ettiği ikincil mevzuat arasında yer almaktadır. Bununla birlikte mevzuatımızda yer alan yeniden satış hakkına ilişkin düzenlemeler ile konuyla ilgili AB Direktifi arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar, yeniden satış hakkının konusunu oluşturan eserler, hakkın doğumuna yol açan satışlar, hak sahibinin elde edeceği payın hesaplanması ile hakkın idaresi ve takibi konularında yoğunlaşmaktadır.

Kanun’da 2004 yılında yeniden satış hakkına ilişkin değişiklikler yapılırken 2001 yılında yayımlanmış olan yeniden satış hakkına ilişkin 2001/84/AT sayılı Direktifte yer alan düzenlemeler dikkate alınmamış, Kanun’un orijinal metninde yer alan hakkın düzenlenişine ilişkin ilkelere sadık kalınması yolu tercih edilmiştir. Bu anlamda FSEK’de yer alan düzenleme batılı ülkelerde yeniden satış hakkı konusunda yaşanan gelişmelerin gerisinde kalmıştır. Yeniden satış hakkı ile ilgili düzenlemelerin uyumlaştırılması çalışmaları sırasında öncelikle ele alınması gereken hakkın konusu, kapsamı, payın hesaplanması ve hakkın takibi gibi hususların yanı sıra yeniden satış dolayısıyla pay ödemekle yükümlü kişiler, pay alma hakkına sahip olan kişiler ve yeniden satışla ilgili bilgi edinme hakkı da gözden geçirilerek uyumla birlikte uygulanabilirliğin de sağlanması önem taşımaktadır.

Bu çalışmada yeniden satış hakkı, uluslararası mevzuatta düzenleniş ve uygulaması ile uygulama sırasında yaşanan güçlükler; etkin uygulama

örnekleri, faydaları, etkileri; mevzuatımıza dâhil oluşu, uygulanamayışının nedenleri ile AB müktesebatı ile uyum amacıyla yapılması öngörülen değişiklikler etrafıca ele alınmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Fikri Mülkiyet Hukukuna ilişkin temel kavramlar, bu alanda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar ve uluslararası anlaşmalar ele alınmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde “Yeniden Satış Hakkı”nın genel çerçevesi tarihçesiyle birlikte açıklanmış; Türk Hukukunda hakkın düzenlenişi çeşitli yönleriyle tartışılmıştır. Üçüncü bölümde “Yeniden Satış Hakkı”nın Avrupa Birliği Müktesebatında nasıl düzenlendiğinin üzerinde durularak çeşitli ülkelerin uygulamalarından örneklerle ve karşılaştırmalara yer verilmiştir.

Çalışmanın hedefi yeniden satış hakkının ülkemizde etkin uygulanmasının getireceği faydayı gözler önüne sermek ve uygulamanın iyileştirilmesine yönelik tartışmaları ortaya koymaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNUN GENEL İLKELERİ VE KAVRAMLAR

I. FİKRİ MÜLKİYETİN TARİHİ GELİŞİMİ

Fikir ve sanat eserlerinin hukuken korunması yakın bir geçmişe dayanmaktadır. Modern hukukun temeli kabul edilen Roma Hukukunda fikri mülkiyet hakkının tanınmadığı bilinmektedir. Bunun nedeni ise eser sahibinin eserini çoğaltarak kamuya sunma imkânından yoksun olması ve eserin ekonomik bir değere sahip olmamasıydı. O dönemlerde fikir ürünlerinin korunmasına ilişkin benimsenen ilke bir şeyin aslına sahip olan kimsenin onun teferruatına da sahip olacağı ilkesiydi¹. Fikri hakların kabul görmesinden önceki dönemlerde fikir ve sanat eseri, içeriğinde bulunduğu eşyanın hukuki rejimine, yani eşya hukukuna tabi idi².

Avrupa'da eserlerin hukuki alanda korunması ve maddi anlamda bir mülkiyetin konusu olması 15 inci yüzyılın ortasında matbaanın icadı ve çoğaltılmış nüshaların topluma ulaşmasıyla başlamaktadır. Matbaanın icadından önce, fikri hakların varlığı kabul edilmemekteydi. Her ne kadar intihal hoş karşılanmamakta ve eser ile eseri meydana getiren kişi arasında manevi bir bağ olduğu kabul edilmişse de eserin bir kopyasının alınması hukuk dışı bir davranış olarak görülmemekteydi³.

Kitap basma usulünün bulunmasından sonra bir eserin çok sayıda çoğaltılması mümkün olmakla birlikte yine de eser sahibinin himayesinden söz etmek mümkün olmamıştır⁴. Eserlerin çoğaltımının kolaylaşması matbaacıların ve yayıncıların ekonomik kazanç elde etmelerine yol açmıştır. Bir eserin matbaacı tarafından ilk kez basımı oldukça zahmetli bir uğraş olmakta, başka matbaalar tarafından kolaylıkla basımının

¹ Duygun Yarsuvat, **Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları**, İstanbul, Güryay Matbaacılık, 1984, s. 18.

² Sami Karahan vd., **Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2007, s.18.

³ Mustafa Ateş, **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002, s. 10,11.

⁴ Fırat Öztan, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2008, s. 25.

gerçekleştirilmesinin ise matbaacılar arasında haksız rekabete yol açtığı düşünülmekteydi.

Yöneticilerin kontrol sağlamak, baskı işiyle uğraşanların yaptıkları yatırımı korumak amacına, Rönesans'ın getirdiği insanı yücelten hümanist görüşler ve sanatkârlarda uyanan kendine güven duygusu da katılınca “imtiyaz usulü” ortaya çıkmıştır⁵. Bu imtiyazlarla başlayan fikri mülkiyet korumasına ilişkin ilk kanun 1474 yılında Venedik'te kabul edilen Patent Kanunudur. Fikri hakkı yayınevinden asıl sahibine iade eden ilk modern düzenleme ise 1709 tarihli İngiliz Kanunudur. Daha sonra benzer düzenlemelere Fransa, Almaya, İsviçre ve diğer Avrupa ülkelerinde yer verilmiştir. Ancak, bu imtiyazlar basımcıların ekonomik çıkarlarını korumayı amaçlamış, eser sahibinin haklarını göz önünde bulundurmamıştır. Eser sahibine bir kez ödemede bulunulduğunda artık eserin sahibinin matbaacı olduğu kabul edilmiş ve böylece “matbaa mülkiyeti” denilen kavram ortaya çıkmıştır⁶.

İmtiyaz usulünün eser sahiplerine yeterli bir koruma sağlamaması ve eser üzerindeki hakların eseri vücuda getiren kişiye ait olduğu görüşünü kabul eden tabii hukuk akımının gelişimiyle 1700'lü yıllarda “fikri mülkiyet teorisi” ortaya atılmıştır⁷. Böylece günümüz fikir ve sanat eserleri düzenlemelerine öncülük eden ve İngiltere'de 1709 tarihinde “Statue of Anne” adıyla bu alanda kabul edilen ilk kanunun çıktığı söylenebilir⁸. Bu kanun iki önemli prensip öngörmekteydi; eser sahibinin telif hakkı sahibi olması ve basılı eserlerle ilgili hakların belirli bir koruma süresine tabi olması⁹.

⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 26.

⁶ Ateş, **a.g.e.**, s. 14.

⁷ Yasemin Baysal, “Mukayeseli Hukuk ve Uluslar Arası Sözleşmeler Işığında Türk Hukuk Sisteminde Eser Sahibi ve Telif Hakları”, İstanbul, 1999 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.4.

⁸ Esra Dardağan, **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı**, Ankara, Betik Yayıncılık, 2000, s. 116.

⁹ Aslı Deniz Helvacıoğlu, “The Copyright Protection on The Internet in The European Union”, İstanbul, 2005 (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 7.

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise fikir ve sanat eserleri hukukuyla ilgili ilk metin, 1850 tarihli “Encümen-i Daniş Nizamnamesi”dir. “Telif” sözcüğü ilk defa bu nizamnamede kullanılmış ve böylece eseri meydana getiren kişinin mali hakka sahip olacağı ilk defa kabul edilmiştir¹⁰.

1857 yılında yürürlüğe giren Nizamname basım imtiyazı sistemindekine benzer bir sistem öngörmüş olup, buna göre basılmış bir eserin bütün nüshaları tükenmedikçe hiç kimse eseri tekrar basamamaktaydı. Eser sahibi eserlerini bastırmak üzere hayatı boyunca geçerli bir inhisara sahip olmakta, dolayısıyla matbaacıların imtiyazlı bir eseri yazarın hayatı boyunca basmaları söz konusu olmamaktaydı. Bununla birlikte, basım hakkı, hak sahibinin izniyle ve bedelli veya bedelsiz olarak başkalarına devredilebiliyordu¹¹.

Bundan sonra en kapsamlı düzenleme olan “Hakkı Telif Kanunu” 8 Mayıs 1910 tarihinde çıkarılmış ve bu kanun 1 Ocak 1952 tarihli 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun kabul edilmesine kadar yürürlükte kalmıştır. Hakkı Telif Kanunu, fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakları bir “temellük” olarak nitelendirmekte, “fikir ve kalem eserleri” tabiri ile de her nevi kitapları, telif eserleri, resimleri ve çizgileri, heykelleri, planları, haritaları, teknik resimleri, musiki aletlerini ifade etmektedir. Eserler üzerinde hakların korunması da eserin tescil edilmiş olması şartına bağlanmıştır¹². 1951 tarihli FSEK’in kabul edilmesine kadar yürürlükte kalan Hakkı Telif Kanunu’nun hiç uygulanmadığı bilinmektedir¹³.

13.12.1951 tarih ve 7931 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan ve 01.01.1952’de yürürlüğe giren 5846 sayılı FSEK’in taslağı İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Alman Ord. Prof. Ernst Hirsch

¹⁰ Azra Arkan, **Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005, s. 6.

¹¹ Nuşin, Ayiter, **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1981, s. 29,30.

¹² Bülent Turhan, “Fikri Hakların Uluslararası Boyutu ve Türkiye’de Yapılan Fikri Haklar Mevzuat Uyum Çalışmaları”, Ankara, 1996 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.54.

¹³ Karahan vd., **a.g.e.**, s. 19.

tarafından hazırlanmıştır. FSEK yayımlandığı günden bugüne çeşitli ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak sekiz kez değişikliğe uğramıştır.

Yeni bir kavram olan bağlantılı haklar ise, kültürel hayatın gelişimi ve teknolojinin hızla ilerlemesiyle özellikle de seslerin ve görüntülerin kaydedilerek daha sonra bunların yayınlanmasının teknik olarak mümkün olmasıyla birlikte doğmuştur¹⁴. Her ne kadar ortaya bir eser koymamışlarsa da bir eseri tanıtan, yorumlayan ya da meydana gelmesi için yatırım yapan ve böylece fikir ve sanat eserine katkıda bulunan kişilere de bazı hakların tanınması gerekliliğinden hareketle, eser sahibinin haklarını saklı tutarak bağlantılı haklar adıyla bazı haklar tanınmıştır¹⁵.

Bağlantılı hakları tanınma sebebine göre iki gruba ayırabiliriz¹⁶. Birinci grupta, eseri yorumlayan, kamuya duyuran, bir anlamda ona hayat veren icracı sanatçılar yer almaktadır. İcracı sanatçıların yaptığı, bir eser yaratmak olarak kabul edilmese de yaratıcı bir faaliyet olarak görülmüş ve bu sebeple eser sahibinin korumasına benzer bir korumaya tabi olmaları gerektiği kabul edilmiştir. İkinci grupta ise, fonogram yapımcıları, radyo televizyon kuruluşları ve film yapımcıları bulunmaktadır. Bunlara böyle bir hakkın tanınma sebebi ise eserin ortaya çıkışındaki organizasyonları ve finansal katkılarıdır.

Böylelikle gelinen noktada, bu hakların korunması için de yasal düzenlemeler yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu konuda ilk olarak Alman Telif Hakkı Kanunu'nda icracı sanatçıya işleme hakkı tanınmış, bir eserin icrası seslerin kaydedildiği mekanik bir araç üzerine alındığı takdirde bu araç eserin işlenmesi, icracı da işleyen sayılmıştır. Böylelikle işlenmeler, eser gibi korunduğundan icranın mekanik bir araca tespiti halinde eser sahipliğinden farkı olmayan bir koruma sağlanmış; ayrıca icracı sanatçının

¹⁴ Arkan, **a.g.e.**, s. 8.

¹⁵ Cahit Suluk, **Yeni Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele**, İstanbul, Hayat Yayınları, 2004, s. 108,109.

¹⁶ Erdem Türkeul, Murat Turhan, M. Fatih Güçlü, **2004 Değişiklikleriyle 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve Fikir Haklarının Korunması ile İlgili Temel Bilgiler**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, 2004: s. 52.

sözleşmeyle bu hakkı yapımcıya devredebilmesi şeklinde bir düzenleme getirilmiştir¹⁷.

Eser sahibi dışındaki kişilerin haksız rekabet hükümlerine göre korunması durumunda, eser sahibine tanınan manevi hakların bir tüzel kişiye tanınması görüşü kabul edilmemiştir. İngiltere ve Amerika gibi bazı hukuk sistemlerinde ise, eser sahibi olarak kabul edilen tüzel kişiler de eser sahibi ile aynı hükümler çerçevesinde korunmuş, diğer bir deyişle eser sahipleri ile bağlantılı hak sahipleri arasında ikili bir ayırım yapılmamıştır. İcracı sanatçıları önceleri cezai yaptırımlarla koruyan İngiltere’de hukuki yaptırımlarla koruma ancak 1988 tarihli İngiliz Telif, Tasarım ve Patent Yasası ile başlamıştır¹⁸.

Ülkemizde ise icracı sanatçıların, fonogram yapımcılarının ve radyo televizyon kuruluşlarının hakları öncelikle eser sahibinin haklarına komşu haklar adı altında 1995 yılında 4110 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle FSEK m. 80’de; daha sonra 2001 yılında 4630 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle FSEK m. 80’e eser sahibinin haklarına bağlantılı haklar teriminin eklenmesiyle bağlantılı haklar, komşu haklar ile film yapımcısının hakları olmak üzere iki başlıkta düzenlenmiştir¹⁹.

II. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN ULUSLARARASI KURULUŞLAR

Matbaanın icadıyla birlikte basılan eser sayısında görülen artışlar ve eserlerin yayılmasının kolaylaşmasıyla, bir ülkede meydana getirilen eserin ulusal sınırlar dışına çıkması olası bir durum haline gelmiştir²⁰. Böylece

¹⁷ Arkan, **a.g.e.**, s. 9.

¹⁸ Arkan, **a.g.e.**, s. 11.

¹⁹ Arkan, **a.g.e.**, s. 12.

²⁰ R Yılmaz Yazıcıoğlu, **Fikri Mülkiyet Hukukundan Kaynaklanan Suçlar**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2009, s. 30.

eserlerin ülke dışında da korunması gerektiği fikri ortaya çıkmış ve ikili anlaşmalar imzalanmaya başlanmıştır. Ancak ikili anlaşmaların fikri hakların korunmasında yetersiz kalması ve 19 uncu yüzyılda giderek gelişen uluslararası ilişkiler nedeniyle çok taraflı anlaşmaların yapılması gerektiği görüşü hâkim olmuştur. Uluslararası anlaşmaların yanı sıra bölgesel birliklerin oluşumuyla birlik hukuklarında da fikir ve sanat eserleri alanında düzenlemeler yapılmaya başlanmış; fikri haklar alanında ülke düzenlemelerinde yeknesaklığın sağlanması yoluna gidilmiştir.

A. WIPO- Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü²¹

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü, “Sınai Mülkiyet Haklarının Korunmasına İlişkin Paris Sözleşmesi” ve “Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi”ne taraf ülkelerin katılımıyla 1967 yılında Stockholm’de imzalanan bir sözleşmeyle tüm dünyada fikri mülkiyet haklarının daha etkin bir şekilde korunmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bugün merkezi İsviçre’nin Cenevre kentinde olan ve 184 ülkenin taraf olduğu Sözleşmeye Türkiye, 14 Ağustos 1975 tarihinde 7/10540 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile katılmıştır²².

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü’nün amacı, dünyada fikri mülkiyet kavramını yerleştirmek noktasından hareketle, devletler ve diğer uluslararası kuruluşlar ile işbirliği yaparak dünya çapında fikri mülkiyet korumasını geliştirmek ve bu konuda teknik ve hukuki yardım isteyen ülkelere yardımcı olmaktır. Örgüt, evrensel kültürün korunmasını sağlamak üzere gerekli önlemleri almak ve fikri mülkiyet hakları alanında ülkelerin milli mevzuatlarının birleştirilmesini sağlamak gibi görevleri üstlenmiştir.

²¹ http://www.wipo.int/about-wipo/en/what_is_wipo.html, e.t. 17.09.2009.

²² Ahmet Kılıçoğlu, **Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006, s. 29.

Birleşmiş Milletler yapısı içerisinde yer alan WIPO bünyesinde bugün fikri mülkiyet hakları konusunda 24 antlaşma bulunmaktadır. Eser sahibinin hakları ve bağlantılı haklara ilişkin olarak WIPO'nun sorumluluğu altındaki sözleşmeler ise; Bern Sözleşmesi, Roma Sözleşmesi, WIPO Eser Sahibinin Hakları Sözleşmesi, WIPO İcracı Sanatçılar ve Fonogram Yapımcılarının Hakları Sözleşmesidir.

B. Dünya Ticaret Örgütü

Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi ve düzenli işlemesi hedefine yönelik olarak 23 ülkenin katılımıyla 1947 yılında İsviçre'nin Cenevre kentinde toplanan milletlerarası bir konferans sonucu imzalanan, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), 1948 yılında yürürlüğe girmiştir. GATT aynı zamanda söz konusu yapılanmaya verilen isimdir. Türkiye anlaşmayı 1953 yılında imzalamıştır²³.

Ancak, 1947 yılından beri geçici statü ile çalışan, hukuki zemine tam oturmamış ve yaptırım gücü zayıf olan GATT yerine, Uruguay Round müzakereleri sonucunda imzalanan ve 1 Ocak 1995'de yürürlüğe giren Nihai Senet ile Dünya Ticaret Örgütü kurulmuştur. Sadece mal ticaretini kapsayan GATT kurallarından farklı olarak DTÖ; Tarım Ürünleri, Hizmetler, Fikri Mülkiyet Hakları, Ticaretle İlgili Yatırım Tedbirleri ve Ticaret Politikalarını Gözden Geçirme Mekanizmasını kapsamına almıştır. DTÖ' nün üye sayısı 23 Temmuz 2008 itibarıyla 153'e ulaşmıştır²⁴. Kurucu üyeler arasında yer alan Türkiye, 26 Mart 1995 tarihinde örgütün üyesi olmuş; yükümlülüklerimiz ise 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren geçerli kılınmıştır²⁵.

²³ <http://ekutup.dpt.gov.tr/ticaret/turhana/dto.doc>, e.t. 30.08.2009.

²⁴ http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm, e.t. 19.09.1009.

²⁵ <http://ekutup.dpt.gov.tr/ticaret/turhana/dto.doc>, e.t. 30.08.2009.

DTÖ'nün esas fonksiyonları; DTÖ'yü oluşturan çok taraflı ticaret görüşmelerini yönetmek ve uygulamak, çok taraflı ticaret görüşmelerinde bir forum olarak görev yapmak, ticari anlaşmazlıklarına çözüm aramak, milli ticaret politikalarını denetlemek ve bu amaçlarla küresel ekonomik politika yapımında görevli uluslararası kuruluşlarla işbirliğine gitmektir. DTÖ, üye ülkelerin ticaret ve ekonomi alanındaki ilişkilerini geliştirmeyi hayat standartlarını ve gelirlerini yükseltmeyi, tam istihdamı gerçekleştirmeyi ve dünya kaynaklarının verimli kullanımını sağlamayı farklı ekonomik düzeydeki ülkelerin ihtiyaç ve endişelerine cevap verecek şekilde mevcut kaynaklarını geliştirmeyi amaçlamaktadır²⁶.

Bu amaçların gerçekleşebilmesi için uluslararası ticareti kısıtlayan her türlü engelin ve farklı muamelenin kaldırılması öngörülmektedir. Ticareti kısıtlayan engellerin kaldırılması, ithalat ve ihracata uygulanan her türlü tarife dışı engelin önce tarifeye dönüştürülmesi daha sonra da ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Uluslararası ticarete farklı muamelenin kaldırılması için iki önemli kural geliştirilmiştir. Buna göre, "en çok kayırlan ülke" kuralı, bir ülkeye sağlanan kolaylık ya da verilen taviz, ayırım yapılmadan bütün diğer üye ülkelere de aynen geçerli kılınmalıdır şeklindedir. Diğer kural ise, "Milli Muamele" kuralıdır. Buna göre, yurt içinde uygulanan vergi ve muamelelerde yerli ve yabancı ayırımı yapılmaksızın her türlü mal ve hizmete eşit muamele uygulanması öngörülmektedir. Sonuçta, ticaretteki bütün bu engellerin ve ayırımcılığın kaldırılması ile uluslararası ticarete serbestleşme sağlanacak ve böylece bütün ülkelerin yararına olarak ticaret hacmi de artmış olacaktır²⁷.

²⁶ <http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/yayinlar/md/md144/gatt.pdf>, e.t. 19.09.2009.

²⁷ <http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/yayinlar/md/md144/gatt.pdf>, e.t. 19.09.2009.

C. UNESCO- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu²⁸

UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu, Birleşmiş Milletler'in özel bir kurumu olarak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1946 yılında kurulmuştur. Kurumu kuran sözleşme 1945 yılı Kasım ayında Londra'da 44 ülkenin temsilcilerinin katıldıkları bir toplantıda kabul edilmiştir. Türkiye, bu sözleşmeyi imzalayan ilk yirmi devlet arasında onuncudur. UNESCO Sözleşmesi, ülkemizde 20 Mayıs 1946 tarihli ve 4895 sayılı kanunla onanmıştır. UNESCO eğitim, bilim ve kültür alanlarındaki amaçlarını, kendisine üye olan her devlette kurulan Milli Komisyonlarla gerçekleştirmeye çalışır. Merkezi Paris'te bulunan UNESCO'nun içyapısı bakımından Genel Konferans, Yürütme Konseyi, Sekreterlik olmak üzere üç organı vardır.

D. OECD- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı²⁹

Uluslararası bir kuruluş olan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı, 14 Aralık 1960 tarihinde imzalanan Paris Sözleşmesi'ne dayanılarak kurulmuştur ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın Marshall Planı çerçevesinde yeniden yapılandırılması amacıyla 1948'de kurulan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (OEEC) devamı niteliğindedir. Türkiye, örgütün temel amaçlarını gerçekleştirme taahhüdüyle, OECD'yi kuran Sözleşmeyi 14 Aralık 1960 yılında imzalamıştır. Örgütün halen 30 üyesi bulunmaktadır.

Örgütün amaçları:

- Finansal istikrarın eşzamanlı olarak korunduğu üye ülkelerde ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşam standartlarının iyileştirilmesi,
- Sürekli ve dengeli ekonomik gelişim sağlayan politikaya destek ve yardım, işsizliğin ortadan kaldırılması,

²⁸ <http://www.unesco.org.tr/index.php?gitid=1>, e.t. 21.09.2009.

²⁹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/OECD>, e.t. 25.09.2009.

- Ekonomik genişleme politikasının uyandırılması ve sosyo-ekonomik eşgüdümlü gelişmenin desteklenmesi,
- Uluslararası yükümlülöklere uygun olarak çok taraflı ve ölkeler arasında ayırım gözetmeyen dünya ticaretinin geliştirilmesine destek verilmesi.

OECD'ye üye veya bu örgüte üyelik talebinde bulunan ölkeler, sosyo-politik ve ekonomik yaşamda, demokrasi-insan haklarına ve yurttaş özgürlüğüne bağlılık olmak üzere üç ilkeyi vazgeçilmez değerler olarak benimsemişlerdir.

OECD, fikri mülkiyet haklarının bilginin yayılmasında ve yenilikçiliğe odaklanmasındaki rolünü bilerek fikri mülkiyet hakları rejimlerinin teknolojiye ilişkin sektörlerinin ekonomik etkilerini incelemekte; ölkelerin fikri mülkiyet yönetimine ve kullanımına ilişkin politikalarını ve kurumsallaşmış uygulamalarını değerlendirmektedir.

III. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI ALANINDAKİ ULUSLARARASI DÜZENLEMELER

A. Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi

İsviçre'nin Bern kentinde 10 ölkenin (Almanya, Belçika, İspanya, İngiltere, Fransa, Haiti, İtalya, Tunus, Liberya ve İsviçre) katılımı ile Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'nın gözlemciliğıyle gerçekleştirilen uluslararası bir konferansın sonunda imzalanan 9 Eylül 1886 tarihli Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi, fikir ve sanat eserleri hukuku alanında yapılan ilk uluslararası düzenlemedir³⁰. Sözleşme ile tüzel kişiliğı haiz Bern Birliğı kurulmuş, böylece eser sahibinin haklarının hem kendi ölkelerinde hem de bu birlik dâhilindeki diğör ölkelerinde koruma

³⁰ Sam Ricketson, Jane C. Ginsburg, **International Copyright and Neighbouring Rights, The Bern Convention and Beyond**, New York, Oxford University Press, 2005, s. 88.

altına alınması amaçlanmış; eser sahiplerine asgari haklar sağlanarak eşit bir uygulama getirilmeye çalışılmıştır³¹.

Bern Sözleşmesi ile üye ülkelerin iç muhtevaları yönünden birbirine uyan bir Fikri Hukuk yaratılmış değildir³². Sözleşmede, eser sahibinin manevi hakları, eseri çoğaltma hakkı, tercüme ettirme hakkı, kamuya sunma hakkı, yayınlama hakkı, uyarlama hakkı, kayıt hakkı, filme çekme hakkı, pay ve takip hakkı gibi belli başlı haklara ve esaslara yer verilmiştir.

Türkiye, Sözleşmenin 1948'de Brüksel'de değiştirilen metnini 1951'de kabul etmiş; daha sonra 1995'te 4117 sayılı Kanun'la 1979 Paris değişikliğini kabul ederek Sözleşmenin son haline katılmıştır³³.

B. İcracı Sanatçılar, Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesi

Fikri hukuk alanındaki ilk uluslararası anlaşmalarda eser sahibi korunmuş, fakat bağlantılı hak sahiplerine ilişkin bir düzenleme yer almamıştır. Teknolojik gelişmeler, giderek eser sahiplerinin yanı sıra bağlantılı hak sahiplerinin korunması ihtiyacını da doğurmuş, sonuçta bu konuda en önemli anlaşma olan 26 Ekim 1961 tarihli Roma Anlaşması olarak da bilinen “İcracı sanatçıların, Fonogram Yapımcılarının ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Anlaşma” imzalanmıştır³⁴. Bağlantılı haklar ve sahipleri konusunda oldukça önem arz eden bu sözleşme, Bern Sözleşmesi gibi “Birlik” oluşturmamaktadır. Sözleşme Bern sözleşmesinde olduğu gibi yerli eserlerle eşitlik ve asgari haklar ilkelerine yer vermektedir³⁵.

³¹ Ateş, **a.g.e.**, s. 23.

³² Öztan, **a.g.e.**, s. 39.

³³ Arkan, **a.g.e.**, s. 14.

³⁴ Arkan, **a.g.e.**, s. 14.

³⁵ Yazıcıoğlu, **a.g.e.**, s. 38.

Türkiye 6 Mart 1995 tarih ve 1/95 sayılı Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi Kararı'nın 8 inci ekinde kendisine yüklenen yükümlülükler doğrultusunda bu anlaşmaya katılmayı 4116 sayılı Kanun'la kabul etmiş, ancak anlaşmanın onaylanarak Resmi Gazetede yayımlanması süreci 21 Ekim 2003'de tamamlanabilmiş ve Türkiye böylelikle sözleşmenin tarafı olabilmıştır³⁶.

Bağlantılı hak sahiplerini üç gruba ayıran Anlaşmada, bu sözleşme ile tanınan korumanın, edebiyat ve sanat eserleri üzerindeki telif haklarının korunmasını etkilemeyeceği ve bağlantılı hak sahiplerine bir takım asgari haklar tanınarak ulusal uygulamanın daha düşük bir koruma sağlaması durumunda dahi, bu kimselerin söz konusu asgari haklara sahip olacakları hükümlerine yer verilmiştir³⁷.

C. WIPO Telif Hakları Sözleşmesi ve WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi

1989 yılında WIPO bilgisayarların ve iletişim ağlarının telif hakları üzerindeki etkisi konusunda yürüttüğü çalışmalar sonucunda, 1996 yılında WIPO İnternet Anlaşmaları olarak bilinen "WIPO Telif Hakları Sözleşmesi" ve "WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi" 178 ülke tarafından kabul edilmiş ve 2002 yılında 30 ülkenin onayı ile yürürlüğe girmiştir. İnternet ortamında telif haklarının korunması ile ilgili olarak temel çerçeveyi oluşturan her iki düzenleme de, internet ortamında konuya ilişkin uluslararası bir çerçeve oluşturulması hedefine hizmet etmekte olup, temel olarak ekonomik değerin korunmasını amaçlamaktadır.

WIPO İnternet Antlaşmaları telif hakları konusunda uluslararası anlaşmalardan olan Bern ve Roma Sözleşmelerini, bilgi toplumunun

³⁶ Arkan, **a.g.e.**, s. 15.

³⁷ Arkan, **a.g.e.**, s. 16.

ihtiyaçları doğrultusunda güncellemeyi hedeflemektedir. İnternet Antlaşmaları içerdikleri çerçeve düzenlemelerin uygulanmasına yönelik hükümlere yer vermemekte ve bu Antlaşmaları onaylayan ülkelerin, iç hukuklarında gerekli düzenlemeleri yaparak hâlihazırda var olan telif korumalarını İnternet Antlaşmaları ile uyumlu hale getirmelerini öngörmektedir. Bu bağlamda, 16 Mart 2000 tarihli Konsey Kararı ile AB, WIPO Antlaşmalarının ilgili AB Direktifleri ile uyumlu olduğunu ifade etmiş ve üye ülkelerin WIPO İnternet Antlaşmaları hükümlerini ulusal kanunlarına geçirecekleri konusunda teminat vermiştir³⁸.

WIPO İnternet Antlaşmaları temel hükümleri incelendiğinde, telif haklarına konu ürünlere yönelik eylemlerin internet ortamında gerçekleşmesi durumunda hâlihazırda var olan telif hakları kanunlarının kapsamının genişletilmesi yolunun tercih edildiği görülmektedir. Ancak, WIPO İnternet Antlaşmalarının telif hakları kanunlarına getirdiği en önemli katkı dijital hakların yönetimini içeren teknolojik hükümlerdir³⁹. Bu hükümler ile telif haklarının yasal koruma ile birlikte teknolojik olarak korunması gündeme gelmiştir ve teknolojik korumanın yasal çerçevenin etkinliğinin sağlanmasının çok daha güç olacağı internet ortamında meşrulaşmasını sağlamıştır. Ekonomik olarak bakıldığında ise telif haklarının teknoloji ile korunması ortaya yeni bir pazar ve rekabet alanı çıkarmıştır⁴⁰.

WIPO Telif Hakları Sözleşmesinin internet ortamında telif haklarının korunmasına yönelik hükümleri uyarınca bilgisayar programları, Bern Sözleşmesinin 2 nci maddesi kapsamında yer alan eser tanımı içerisinde değerlendirilmektedir. WIPO Telif Hakları Sözleşmesi bestekârların, sanatçıların, yazarların ve eserleri internet ve diğer dijital medya üzerinde dağıtılan yazılımcılar da dâhil tüm sanatçıların haklarını korumakta ve telif

³⁸ Aslı Deniz Helvacıoğlu, İ.Hakkı Eraslan, Melih Bulu, “Dijitalleşen Dünyada Fikri Mülkiyet Haklarının Ülkeler Açısından Küresel Rekabet Avantajı Oluşturmadaki Yeri”, Eskişehir, 2004 (<http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/11-05.pdf>), e.t. 30.11.2009, s. 490.

³⁹ İbrahim Emre Bayamlıoğlu, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Teknolojik Koruma**, İstanbul, 12 Levha Yayıncılık, 2008, s. 166.

⁴⁰ Helvacıoğlu, Eraslan, Bulu, **a.g.e.**, s. 490.

hakları tarafından geleneksel sözleşmelerle korunmakta olan yaratıcı sanayi eserlerine dijital kopyalama ve internet üzerinden dağıtım konusunda koruma sağlamaktadır. Her iki sözleşme de bilgisayar programlarının ve veritabanlarının fikri mülkiyet kanunları içerisinde ilim edebiyat eserleri başlığı altında korunması ve eseri kamuya iletim hakkının elektronik yöntemleri de içermesi konularını gündeme getirmiştir. WIPO İcralar ve Fonogramlar Sözleşmesi ise, eser icra edenlerin ve yapımcıların haklarını korumaya yöneliktir⁴¹.

D. Evrensel Telif Hakları Sözleşmesi

Amerika ve Avrupa hukuk sistemlerindeki uyumsuzlukların giderilerek, fikir ve sanat eserlerinin evrensel bir korumaya sahip olabilmesi için UNESCO öncülüğünde Cenevre’de düzenlenen konferans sonucu 6 Eylül 1952 tarihinde Evrensel Telif Hakları Sözleşmesi imzalanmıştır⁴².

Sözleşmenin temel kavramını insanların birbirlerini anlamalarının ve tanımlarının en iyi yolunun başkalarının kitaplarını okumak, müziklerini dinlemek ve filmlerini seyretmekle olacağını, kısaca insanların birbirlerini tanıyabilmeleri için başka beyinlerce üretilen ürünlerin incelenmesi gerektiğine dair UNESCO ilkesi oluşturmaktadır⁴³.

Sözleşme Bern sözleşmesine göre daha düşük bir koruma düzeyi getirmekle birlikte hukuki koruma için daha geniş standartlar öngörmüş, ancak tam ve esaslı bir asgari haklar sistemi kuramamıştır⁴⁴. Türkiye’nin taraf olmadığı bu Sözleşmeye taraf ülkelerin çoğunluğu, aynı zamanda Paris ve Bern Birliği’ne de üyedir.

⁴¹ <http://www.wipo.int/about-ip/en/copyright.html>, e.t. 17.09.2009.

⁴² <http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php>, e.t. 21.09.2009.

⁴³ Baysal, **a.g.e.**, s. 8.

⁴⁴ Ateş, **a.g.e.**, s. 25.

E. TRIPS-Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması⁴⁵

Dünya ticaretindeki gelişmelere paralel olarak fikri ve sınai mülkiyet hukukunda da yaşanmakta olan büyük gelişmelerle, uluslararası ticaretin en önemli unsurlarından birisi haline gelen fikri ve sınai hakların korunmasına uluslararası bir standart getirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda imzalanan anlaşmalardan biri ve belki de en önemlisi Uluslararası Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) bünyesinde gerçekleştirilen Uruguay Round'un nihai metninin bir parçası olarak 15 Nisan 1994 tarihinde Marrakesh'te imzalanan ve İngilizce adının bas harflerinin kullanılması suretiyle kısaca TRIPS olarak adlandırılan "Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması"dır⁴⁶. Türkiye bu anlaşmaya, Gümrük Birliği çerçevesinde kabul edilen 95/1 sayılı Avrupa Birliği Ortaklık Konseyi Kararı ek 8 uyarınca katılmıştır⁴⁷.

TRIPS, bugüne kadar fikri mülkiyet alanında uluslararası düzeyde kabul edilen en kapsamlı anlaşmadır. Anlaşmanın temel hedefleri kısaca şunlardır: Fikri mülkiyet alanında uluslararası düzeyde asgari standartları belirlemek, fikri mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin tedbirleri belirlemek ve bunların uygulanmasını etkin bir şekilde sağlamak, çok taraflı ihtilafların çözümü için usul ve esasları ortaya koymak⁴⁸.

Anlaşmanın birinci kısmı, genel hükümler ve temel ilkeleri belirlemiş, bu kapsamda ulusal muamele ve en çok kayrılan ülke kurallarına yer verilmiştir. İkinci kısımda her bir fikri mülkiyet hakkı ayrı ayrı incelenmiştir. Telif hakları ile ilgili olarak tarafların edebi ve sanatsal yapıtların korunması için Bern Sözleşmesinin temel hükümlerine uygun davranmaları

⁴⁵ TRIPS Anlaşmasının orijinal İngilizce ismi "Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights including Counterfeit Goods" şeklindedir.

⁴⁶ Mustafa Ateş, "Copyright and Related Rights Protection under the TRIPS Agreement", **Batider**, C. XXXIII, S. 4/2006, s. 243.

⁴⁷ <http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/yayinlar/md/md144/gatt.pdf>, e.t. 19.09.2009.

⁴⁸ Mustafa Ateş, "Fikri Haklar ve Bağlantılı Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye", **FMR**, Y.1, S.6, 2006, s. 32.

öngörülmüştür⁴⁹. TRIPS Anlaşması'yla, mevcut uluslararası kurallara önemli ilaveler getirilmiş, özellikle telif hakları sahiplerine kendi haklarının ticari olarak kiralanmasını yasaklama ve bu hakları istedikleri gibi kullanma yetkisi verilmiştir. Ayrıca, bilgisayar programları ile veri tabanlarının hangi şartlar altında telif hakları çerçevesinde korunacağı hususuna da açıklık getirilmiş; bilgisayar programcılarına ve ses yapımcılarına kendi yapıtlarının kamuya kiralanmasını yasaklayabilme veya izne bağlayabilme hakkı verilmiştir. Benzer bir hak sinematografik eserlere de uygulanmaktadır. Söz konusu Anlaşma, icracı sanatçıları, izinsiz kayıt, çoğaltım ve canlı yayın gösteriminden korumakta ve koruma süresini en az elli yıl olarak öngörmektedir. Diğer taraftan, ses kayıt yapımcılarının, kayıtlarında izinsiz çoğaltımın önlenmesi amacıyla elli yıllık bir dönem için korunma sağlanması da hükme bağlanmıştır.

TRIPS Anlaşması, üye ülkelere fikri ve sınai hakların etkin bir şekilde sağlanması amacıyla iç hukuklarında gerekli düzenlemeleri yapmalarını öngörmektedir. Düzenlemeler fikri hakların ihlaline karşı etkin önlemlere izin vermeli; adil, eşit ve açık olmalı ancak pahalı olmamalıdır. Makul süreleri aşmamalı veya haksız gecikmelere yol açmamalıdır. Gelişmiş ülkelere Anlaşmadaki hükümlerle kendi yasalarını uyumlu hale getirmek için bir yıllık bir geçiş dönemi tanınmıştır. Söz konusu geçiş dönemi, planlı ekonomiden pazar ekonomisine geçen ve gelişme yolundaki ülkeler için en az 5 yıl ve gelişmiş ülkeler için 11 yıldır.

Burada Anlaşmazlıkların Giderilmesi Mekanizması'na da değinilmesinde fayda vardır. Daha önce GATT 47 kapsamında olmakla birlikte etkisiz kalan Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması, anlaşmazlıkların çözümü ile ilgilenecek bir "Anlaşmazlıkların Halli Organı" ve "Temyiz Kurumu" oluşturularak, kuvvetlendirilmiştir. Anlaşma ile kendilerine tanınan haklarının kesintiye uğradığını düşünen ülkeler, sorunlarını DTÖ'ye

⁴⁹ Thomas,P Dreier, Bernt Hugenholtz, **Concise European Copyright Law**, The Netherlands, Kluwer Law International, 2006, s. 196.

aktarmaktadırlar. Sistem ülkeleri, farklılıklarının yaratacağı sorunların danışma yolu ile giderilmesi konusunda teşvik etmektedir⁵⁰.

IV. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ ÇEŞİTLERİ

Fikri mülkiyet hakları, telif hakları ve bağlantılı haklar olarak bilinen FSEK'in koruma konuları ile sınai mülkiyet haklarından oluşmaktadır⁵¹.

FSEK kapsamında korunan hakların konusunu beş eser grubu oluşturmaktadır. Bunlar ilim-edebiyat eserleri, musiki eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri ve işleme-derleme eserlerdir. Bu kanun kapsamında eser sahiplerinin haklarının yanı sıra bağlantılı haklar olarak bilinen icracı sanatçıların hakları, fonogram yapımcılarının hakları, film yapımcılarının hakları ve radyo-televizyon kuruluşlarının hakları da korunmaktadır.

Sınai mülkiyet haklarının konularını ise patentler, faydalı modeller, tasarımlar, markalar, coğrafi işaretler, entegre devre topografyaları, yeni bitki çeşitleri, biyoteknolojik buluşlar, ticaret unvanları ve işletme adları, oluşturmaktadır.

V. FİKRİ MÜLKİYET HAKLARININ NİTELİKLERİ VE KLASİK MÜLKİYET HAKLARI İLE ARASINDAKİ FARKLAR

Fikri mülkiyet hakları nitelikleri gereği klasik mülkiyet haklarından farklılıklar arz eder. Ev, otomobil gibi varlıklar üzerindeki mülkiyet hakkı bu eşyanın maddi olarak aidiyetinden kaynaklanır. Fikri mülkiyetteki mülkiyet sözcüğü ise bir düşünce faaliyeti gösteren kişinin yarattığı sonuç üzerindeki

⁵⁰ <http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/yayinlar/md/md144/gatt.pdf>, e.t. 19.09.2009.

⁵¹ Paul Craig, Grainne De Burca, **EU Law, Text, Cases and Materials**, Oxford University Press, 2003, s. 1088.

hak sahipliğini ifade etmek üzere kullanılmaktadır⁵². Burada kastedilen fikrin sahipliğidir.

Taşınır mallarda aynı hakların dışı açıklanış şeklini ifade den zilyetlik, bu kamuya açıklık fonksiyonu dışında, ister hakka dayansın ister dayanmasın, konusu ister taşınır olsun ister taşınmaz olsun, bir hakimiyet durumu olarak hukuki sonuçlar doğurur⁵³. Fikri mülkiyet haklarıyla ilgili hukuki düzenlemelerle, zilyetlik veya mülkiyette olduğu gibi, maddi şeyler üzerindeki hakimiyet anlamında bir hakimiyet tesis edilmiş olmaz⁵⁴. Fikri ürünler, eşyadan farklı olarak maddi bir varlığa sahip değildir. Bu nedenle kişinin fikri çabası sonucu ortaya çıkan eserin üzerinde cisimlendiği maddenin sahibi o eserin sahibi olarak nitelendirilemez. Örneğin bir tabloyu satın alan kişi sadece tablonun maddi mülkiyetine sahiptir; o tablo üzerindeki telif hakkı onu meydana getiren ressama aittir⁵⁵. Nitekim FSEK'in 57nci maddesinde eserin aslının veya çoğaltılmış nüshaları üzerindeki mülkiyet hakkının devrinin, aksi kararlaştırılmış olmadıkça fikri hakların devrini ihtiva etmeyeceği ifade edilmektedir.

Fikri mülkiyet hakları maddi bir varlık üzerinde kurulmadığından bu yöndeki iradenin devamını gerektirmez. Bunun sonucu olarak fikri mülkiyet hakkının üzerinde cisimlendiği madde, bir başkası tarafından gasp edilse bile, hak sahibi değişmez⁵⁶.

Bir aynı hak olan mülkiyetin konusu eşyadır. Fikri ürünler eşya olarak değerlendirilemediğinden bu ürünler üzerindeki haklar da aynı hak değildir. Söz konusu haklar aynı haklara yakın özellik gösteren mutlak haklardandır⁵⁷.

⁵² Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 3.

⁵³ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay Özdemir, **Eşya Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2004, s. 47.

⁵⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 7.

⁵⁵ Karahan vd., **a.g.e.**, s. 5.

⁵⁶ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 4.

⁵⁷ Ünal Tekinalp, **Fikri Mülkiyet Hukuku**, İstanbul, Arkan Yayınevi, 2005, s. 7.

Maddi mülkiyetten farklı olarak fikri mülkiyete konu haklar ülkesellik ilkesi çerçevesinde korunur. Yani fikri ürünler kural olarak hangi ülkede koruma talep ediliyorsa o ülke mevzuatına göre korunur⁵⁸. Bu nedenle fikri bir ürün korumanın doğumu bakımından tescil zorunluluğu bulunan ve bulunmayan ülkeler açısından farklı hükümlere tabidir.

Klasik mülkiyet hakkının geçerliliği bir süreye bağlanmamıştır. Bir evin, arabanın veya üzerinde bir fikri hak barındıran bir yağlı boya tablonun mülkiyeti miras yoluyla nesiller boyu aktarılabilir⁵⁹. Fikri mülkiyet hakları ise süreye tabidir. Bern Antlaşmasından sonra himayenin eser sahibinin yaşadığı sürece ve ölümünden itibaren belli bir müddetçe devam edeceği kabul olunmaktadır. Nitekim FSEK'in 27. maddesine göre de fikri haklar eseri meydana getirenin yaşamı süresince ve ölümünden sonra yetmiş yıl süreyle korunmaktadır. Sürenin dolması ile eser artık umuma ait bir değer halini alır⁶⁰.

Fikri mülkiyet hakları anti rekabetçi özelliğe sahiptirler. Bu haklar bir taraftan sahibine tekel niteliğinde yetkiler sağlarken diğer taraftan bu hakların korunması yeni çalışmaların ortaya çıkmasına sebep olduğu için uzun vadede ülke ekonomisine rekabetçi bir nitelik kazandırmaktadır⁶¹.

VI. FİKİR VE SANAT ESERLERİ

A. Eser

FSEK'e göre "fikir ve sanat eseri", eser sahibinin hususiyetini taşıyan, ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar ve sinema eserleri türlerinden birisi içine giren her nevi fikir ve sanat mahsulüdür [FSEK m. 1/B (a)]. FSEK'e göre "ürün" kavramı "eser" kavramını da kapsayan daha geniş bir kavramdır ve bağlantılı hakların konularını da içerir (FSEK m. 1 ve 1/A).

⁵⁸ Karahan vd., **a.g.e.**, s. 4.

⁵⁹ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 4.

⁶⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 3.

⁶¹ Karahan vd., **a.g.e.**, s. 5.

Fikir ve sanat eserleri hukukunda eser, “kişinin sadece zihni faaliyetleri sonucunda ortaya koyduğu ve hukuki değer ifade eden neticeler” olarak tanımlanabilir⁶². Bern Sözleşmesinde “eser” kavramının tanımı yapılmamakla birlikte, eser türlerinin sayıldığı 2 nci maddesinde, eserle ilgili olarak değişik paragraflarda iki önemli özellikten söz edilmektedir. Bu nitelikler, eserin özgün olması ve eserlerin yaratıcı düşünce ürünü olmasıdır. Çeşitli ulusal yasalarda da “eser” kavramının tanımına rastlamak mümkündür. Örneğin, Alman Fikri Haklar Yasasında “eser” kavramı, “Yasada öngörülen şekilde, yalnızca bireysel düşünce yaratısını kapsar” şeklinde ifade edilmektedir. Fransız Yasasında, eserin herhangi bir tanımı yapılmamakla beraber, yasanın tüm düşünce ürünlerini koruduğu ifade edilerek Bern Sözleşmesinde yer alan sistematığe uygun olarak eser türleri sayılmıştır⁶³.

Bir fikir ve sanat yaratımının FSEK’te ifade edildiği anlamda eser olarak kabul edilmesi ve korunabilmesi için;

1. Sahibinin hususiyetini taşıması,
2. Sahibinin hususiyetini yansıtacak düzeyde şekillenmiş olması,
3. FSEK’de öngörülen eser türlerinden birinin içine girmesi,
4. Fikri bir çabanın ürünü olması,

gerekmektedir⁶⁴.

Hususiyet konusunda doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Hususiyet konusuyla ilgili tartışmalar bu çalışmanın kapsamını aşacağından yalnızca FSEK’i kaleme alan Hirsch’in buna ilişkin görüşüne yer vermekle yetinilmektedir. Hirsch hususiyet unsurunun zorunluluğunu “Fikri mahsullere eser mahiyetini izafe edebilmek için muazzam bir unsura ihtiyaç vardır. Herkes tarafından vücuda getirilemeyen, yani bir hususiyeti haiz bulunan mahsuller himayeye layıktır ve ancak bunlara eser vasfı izafe edilebilir. Eğer bir mahsul herkes tarafından vücuda getirilebilecek mahiyette ise, hususiyet

⁶² Ateş, **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, s. 55,56.

⁶³ Dilek Karakuzu Baytan, **Fikir Mülkiyeti Hukuku Kavramlar**, İstanbul, Beta Basım, 2005, s. 17.

⁶⁴ Senai Olgaç, **Fikir Hakları ve Yayın Sözleşmeleri**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1979, s. 99.

de mevcut olmayacağından, bu kabil mahsulleri himaye etmekte cemiyetin hiçbir menfaati yoktur” şeklinde ifade etmektedir⁶⁵.

Hususiyetin tayininde tek bir kıstasla sonuca ulaşmak mümkün değildir. Her eser meydana getirenin kendine has özelliklerini yansıttığından hususiyetin tespitinde somut olayın özellikleri dikkate alınmalıdır⁶⁶.

Fikir ve sanat eseri ile fikir ve sanat mahsulü kavramlarından anlaşılması gereken bunların aynı anda hem fikir hem de sanat ürünü olması gerektiği değildir. Kanunda yer alan bu kavramlardaki “ve” ibaresini “veya” olarak anlamak gerekir.

Fikri çaba sonucu yaratılan ürün, FSEK’de yer alan dört eser grubundan birisine girmiyorsa, eser sayılamaz ve bu yasa kapsamında değil diğer yasalara göre korunurlar. FSEK, eser niteliğinde olmadığı halde fikri çaba sonucu yaratılan bu ürünlerden bazılarının diğer yasalara göre nasıl korunacağı konusunda özel hükümler getirmiştir (FSEK m. 83–87). Bunların başkaları tarafından haksız olarak kullanılması, ancak 83 üncü maddedeki koşullar varsa haksız rekabet hükümlerinin uygulanmasını gerektirir⁶⁷.

Fikri çabanın eser olarak nitelenebilmesi, sahibinin açık veya kapalı iradesine ihtiyaç göstermez⁶⁸. Bu anlamda eser nitelemesi için mutlaka yayımlanmış olma, toplumca bilinme şart değildir⁶⁹. Yayımlanması düşünülmenden yazılmış hatıraların sonradan büyük bir edebi unsur içerdiğinin anlaşılması halinde bu fikri çabanın eser olarak nitelenebilmesine

⁶⁵ Ernst Hirsch, **Hukuki Bakımdan Fikri Say**, C. II, Fikri Haklar, İstanbul, İktisadi Yürüyüş Matbaası ve Neşriyat Yurdu, 1943, s. 12.

⁶⁶ Mustafa Ateş, **Fikri Hukukta Eser**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007, s. 75.

⁶⁷ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 122.

⁶⁸ Şafak N. Erel, **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2009, s. 53.

⁶⁹ Ramazan Uslu, **Türk Fikir ve Sanat Hukuku’nda Eser Kavramı**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2003, s. 65.

engel yoktur⁷⁰. Eser vasfının kazanılabilmesi için edebi ve ilmi açılardan veya sanat yönünden belli bir kalite arz etmekte olmak da şart değildir⁷¹.

Gerek doktrinde ve gerekse Yargıtay kararlarında, fikri bir çalışmanın “eser” olup olmadığının, hakim tarafından re’sen araştırılması gerektiği kabul edilmektedir. Yargıtay kararlarında genel olarak “ekonomik açıdan değerlendirilmeye elverişli olma” şartı ifade edilmekte olup Yargıtay kararları ile geliştirilen bu şart, diğerlerine göre daha fazla bir anlam ve önem ifade etmektedir. Çünkü teknoloji sonucu geliştirilen DVD, CD’ler veya internet ortamındaki kayıtlar, her zaman fiziki ortam olarak kabul edilmeyebilir⁷². Objektif unsur olarak adlandırılan şekli şart doktrinde ve içtihatlarda, “bir fiziki unsur üzerine kaydedilmişlik” ya da “iktisaden değerlendirilmeye elverişlilik”, “tasarrufa elverişli bir maddi varlık olma”, “bir ifade aracı ile kalıcı bir şekilde tespit edilebilir olma” şeklinde tanımlanmıştır⁷³.

Fikri mahsulün aynı zamanda endüstriyel tasarım sayılması onun eser niteliğini ortadan kaldırmaz (FSEK m. 2/3; m. 4/2, End-Tas KHK m. 1/3).

B. Eser Çeşitleri

1. İlim ve Edebiyat Eserleri

Bu kategoride yer alan eser çeşitlerinde içerik, konu ya da bilimsel ve edebi değer esas alınmamıştır. Eserlerin dil ile ifade edilmeleri yeterli olmakta, bunların sözlü ya da yazılı olmasının önemi bulunmamaktadır. Bunların, yazıyla veya başka bir şekilde tespiti şart değildir⁷⁴. Burada, koruma için tek şart dil ile ifade olunan eserin, fikir ve sanat hukuku

⁷⁰ Erel, **a.g.e.**, s. 53.

⁷¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 101.

⁷² Veysel Başpınar, Doğan Kocabey, **İnternette Fikri Hakların Korunması**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2007, s. 49.

⁷³ Engin Erdil, **İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 17.

⁷⁴ Karahan, **a.g.e.**, s. 48,49.

bakımından bir özellik taşımasıdır. Dolayısıyla, fiyat listeleri, adres rehberleri vb. fikir ve sanat eseri olmadıklarından korunmayacaklardır. Ancak bilimsel eserlerde konu ve muhtevanın dil ile ifade olunan diğer eserler kadar yaratıcılık ve bağımsızlık taşıması çoğu zaman mümkün değildir. Bu yüzden bu tür eserlerde daha çok bilimsel tasniflerin ve ifade şeklinin orijinalliği yeterli olacaktır⁷⁵.

FSEK'in 2 nci maddesinde sayılan ilim-edebiyat eserleri üç gruba ayrılmaktadır. Birinci grupta yer alan ilim-edebiyat eserleri "herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler", "her biçim altında ifade edilen bilgisayar programları" ve "bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla bunların hazırlık tasarımları"dır.

Dil ve yazı ile ifade olunan eserlerde kullanılan dil önem taşımaz. Yabancı diller, ölü diller, bilgisayar dili, resim dili gibi ifade biçimleri, sayılar ve matematiksel işaretler de buna dâhildir.

Bu grupta yer alan eserlerden diğeri "bilgisayar programlarıdır". FSEK'in 1951 tarihli orijinal metninde yer almayan bilgisayar programları 1995 tarihli ve 4110 sayılı Kanun ile eklenerek eser sayılmıştır.

FSEK, bir sonraki aşamada program sonucu doğurması koşuluyla hazırlık tasarımlarını da eser saymıştır. Buna göre bir bilgisayar programına hazırlık aşamasında oluşturulan tasarım ve taslaklar da FSEK kapsamında korunabilmektedir.

FSEK'in 2 nci maddesinde sayılan ikinci grup ilim-edebiyat eserleri sözsüz sahne eserleridir. Bu gruba "her nevi rakıslar, koreografi eserleri, pandomimalar ve bunun benzerleri" girmektedir. Dans etmek anlamına gelen raksın FSEK kapsamında korunabilmesi için dansın bütünü oluştur

⁷⁵ Erel, a.g.e., s. 58.

figürlerin her temsilde aynen tekrarlanabilir olması gerekmektedir⁷⁶. Dansta korunan bu şekillerin bütünü ve düzeni olup, dansın icrası değildir. Koreografi, dans, bale gibi eserlerin ortaya konmasından önce, kaç kişinin bu eseri ortaya koyacağı, hangi adımları kimin atacağı gibi hususların tasarlanması ve bunların özel bir şekilde yazılmasıdır⁷⁷. Pantomima ise Düşünce ve duyguları müzik veya türlü eşyalar eşliğinde bazen dansla, bazen de gövde ve yüz hareketleriyle yansıtmayı amaçlayan oyun olarak tanımlanmaktadır⁷⁸. Bazı yazarlar bu gruptaki eserlerin ilim- edebiyat eseri olarak kabulüne imkan olmadığı, bunları diğer eser kategorilerine koyamayan kanun koyucunun ilim-edebiyat eserlerine dahil ettiği görüşündedir⁷⁹.

FSEK'in 2 nci maddesinde yer alan üçüncü grup ilim-edebiyat eserlerini "bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleriyle, her nevi haritalar, planlar, projeler, krokiler, resimler, coğrafya ve topografyaya ait maket ve benzerleri, her çeşit mimarlık ve şehircilik tasarım ve projeleri, mimari maketler, endüstri, çevre ve sahne tasarım ve projeleri" oluşturur.

2. Musiki Eserleri

FSEK'in 3 üncü maddesine göre "musiki eserleri her nevi sözlü ve sözsüz bestelerdir. Buna göre müzik eserleri bestelerdir. Beste sözlü veya sözsüz olabilir.

⁷⁶ Teknail Özderiyol, **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Düzenlenen Suçlar**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2006, s. 22.

⁷⁷ Özderiyol, **a.g.e.**, s. 22.

⁷⁸ www.tdk.gov.tr, Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü, e.t. 24.02.2010.

⁷⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 109.

Musiki eserleri, zekaya değil duygulara hitap etmesi nedeniyle ilim ve edebiyat eserlerinden görmekle değil işiterek duygulara hitap etmesi nedeniyle güzel sanat eserlerinden ayrılırlar⁸⁰.

Sözlü bestelerin “güfte” adı verilen ve sözlerden oluşan bölümü müzik eseri değil FSEK’in 2 nci maddesinde sözü edilen “dil ile ifade olunan” bir ilim-edebiyat eseridir.

Musiki eserlerinde eser sahibinin hususiyeti bir ses sıralamasında, belirgin bir bağlantıda, ritimlendirmede, enstrümantasyonda ya da orkestra düzenlemesinde olabilir⁸¹.

3. Güzel Sanat Eserleri

FSEK’in 4 üncü maddesinde güzel sanat eserleri, estetik değere sahip olan; yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, heykeller, kabartmalar ve oymalar, mimarlık eserleri, el işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları, fotoğraflık eserler ve slaytlar, grafik eserler, karikatür eserleri ve her türlü tipler olarak sayılmıştır⁸².

4. Sinema Eserleri

Sinema eserlerinin diğer eser kategorileri yanında fikir hukuku tarafından kendine özgü ve bağımsız bir eser kategorisi olarak korunması

⁸⁰ Reşit Belgesay, **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, Temel Yayınları, 1955, s. 21

⁸¹ Karahan, **a.g.e.**, s. 51.

⁸² Bu grupta yer alan eserler ikinci bölümde ayrıntılı olarak inceleneceğinden bu bölümde yalnız ismen sayılmakla yetinilmiştir.

yakın tarihlerde gerçekleşmiştir. Bern Sözleşmesinin 1908 tarihli Berlin tadilinde sinema filmleri ilk defa sınırlı ölçüde olmak üzere koruma kapsamına alınmış, 1948 tarihli Brüksel tadilinde mevcut sınırlandırmalar kaldırılarak sinema eserlerinin bağımsız niteliği kabul edilmiştir⁸³. “Sinema eseri” sinema tekniği kullanılarak meydana getirilen ve hukuk düzenince aranan eser sayılma şartlarını taşıyan fikir ve sanat ürünü olarak tanımlanabilir⁸⁴.

FSEK’in 5 inci maddesinde hangi eserlerin sinema eseri olduğu hükme bağlanmıştır. Buna göre sinema eserleri, her nevi bedii, ilmi, öğretici veya teknik mahiyette olan veya günlük olayları tespit eden filmler veya sinema filmleri gibi, tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir.

Madde metni sinema eserlerinin film üzerine tespit edilmiş olan görüntü ve/veya seslerden ibaret olduğunu ifade etmektedir. Söz konusu hüküm ile 5224 sayılı “Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun”un 3 üncü maddesinde sayılan sinema sanatına özgü filmlerin yanı sıra bunların dışında kalan diğer filmler de koruma altına alınmıştır. Madde metninde yer alan “sinema filmleri gibi” ifadesi bunlar dışında kalan filmlerin de koruma altına alındığını göstermektedir.

5. İşlenmeler ve Derlemeler

FSEK dört grup eser türünü saydıktan sonra 6 ncı madde ile “işlenmeler ve derlemeler”i düzenlemiştir⁸⁵. Bazı yazarlar madde başlığında

⁸³ Erel, **a.g.e.**, s. 73.

⁸⁴ Ateş, **a.g.e.**, s. 261.

⁸⁵ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 136, Ateş, **a.g.e.**, s. 293.

“derleme” ifadesinin yer almasını derlemenin işlenme eserin bir türü olduğu gerekçesiyle eleştirmektedir.

Bir esere bağımlı olarak yaratılan esere işlenme denmektedir⁸⁶. FSEK’in 6 ncı maddesinin son fıkrası hükmüne göre istifade edilen eserin sahibinin haklarına zarar getirmemek şartıyla oluşturulan ve işleyenin hususiyetini taşıyan işlenmeler eser sayılmaktadır. Buna göre, bir eserin işlenme eser sayılabilmesi için esasa ilişkin olarak; asıl eserin varlığı, işleyenin hususiyetini taşıma, işleme türlerinden birisine girme ve asıl eser sahibinin haklarına zarar vermeme şartları, şekle ilişkin olarak da aynı kategori içinde diğer eser türüne çevrilmesi ve ana eserle olan ilişkinin belirtilmesi şartları gereklidir⁸⁷. İşleyenin hususiyetinin tespitinde asıl eserin dâhil olduğu fikir ve sanat grubu ile işlenme eserin dâhil olduğu fikir ve sanat eseri grubu içindeki türünün ne olduğuna dikkat etmek gerekmektedir⁸⁸.

FSEK’in 6 ncı maddesinde nelerin işlenme olduğu bentler halinde sayılmıştır. Bu sayma sınırlayıcı olmayıp, sadece örnekleme kabildendir⁸⁹. İşlenme türlerinde, asıl eserin bir başka esere dönüştürülmesi söz konusudur. Bu husus işlemeyi iktibas⁹⁰ ve esinlenmeden⁹¹ ayırt eder⁹².

FSEK saydığı işlenme türleri şunlardır: Tercümeler, roman, hikâye, şiir ve tiyatro piyesi gibi eserlerden birinin bu sayılan nevilerden bir başkasına çevrilmesi, musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filme alınmaya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekle sokulması, musikî aranjman ve tertipleri, güzel sanat eserlerinin bir

⁸⁶ Kılıçoğlu, a.g.e., s. 137.

⁸⁷ Fırat Öztan, “Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eser”, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Ankara, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 1998, s. 237.

⁸⁸ İlhan Öztan, **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1971’ den naklen Nazif Kaçak, **Açıklamalı İçtihatlı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu**, Ankara, Kartal Yayınevi, 2005, s. 75.

⁸⁹ Öztan, **Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, s. 172.

⁹⁰ İktibas, asıl eserin bir başka eser türüne dönüştürmeksizin, maksadın haklı göstereceği oranda, asıl eseri ve sahibini gösterecek şekilde yapılan alıntıdır.

⁹¹ Esinlenme, bir eser yaratılırken başka bir eserden ona bağlı olmaksızın ilham alınmasıdır.

⁹² Kılıçoğlu, a.g.e., s. 138.

şekilden diğer şekillere sokulması, bir eser sahibinin bütün veya aynı cinsten olan eserlerinin külliyat haline konulması, belli bir maksada göre ve hususî bir plân dahilinde seçme ve toplama eserler tertibi, henüz yayımlanmamış olan bir eserin ilmi araştırma ve çalışma neticesinde yayımlanmaya elverişli hale getirilmesi⁹³, başkasına ait bir eserin izah veya şerhi yahut kısaltılması, bir bilgisayar programının uyarlanması, düzenlenmesi veya herhangi bir değişim yapılması, belli bir maksada göre ve hususi bir plan dahilinde verilerin ve materyallerin seçilip derlenmesi sonucu ortaya çıkan ve bir araç ile okunabilir veya diğer biçimdeki veri tabanları⁹⁴.

Derleme eserleri de düzenleyen 6 ncı maddede nelerin derleme eser olduğu ayrıca belirtilmemekle birlikte doktrinde, 6 ncı maddenin 11 inci bendindeki “veri tabanları” ile 7 nci bendindeki “seçme ve toplama eserler tertibi ve 6 ncı bendindeki “külliyatlar”ın derleme eser türünü oluşturan özellikleri içerdikleri ifade olunmaktadır⁹⁵.

C. Eser Sahibi

FSEK’e göre eserin sahibi, onu meydana getirendir (FSEK m. 1/B, b). “Eserin sahibi onu meydana getirendir” hükmü evrensel olup kaynağını tabii hukukta bulur⁹⁶. Eseri yaratanın sahibi olmasına ilişkin temel kural Almanya, İsviçre ve Fransa gibi kıt’a Avrupa’sı hukuku (civil law) ülkelerinde benzerlik göstermektedir. Ancak bu temel kuralın istisnaları da söz konusudur. Örneğin İngiliz “common law”da “copyright” kavramı ilk ortaya çıktığında bir eserden kopyalar yapmak ve bu arada başkalarının bunu yapmasını engellemek hakkı olarak değerlendirilirken, Fransa’da kullanılan “droit d’auteur”,

⁹³ İlmî bir araştırma ve çalışma mahsulü olmayan alelade transkripsiyonlarla faksimileler bundan müstesnadır (FSEK m. 6).

⁹⁴ Ancak, burada sağlanan koruma, veri tabanı içinde bulunan veri ve materyalin korunması için genişletilemez (FSEK m. 6).

⁹⁵ K. Emre Gökyayla, **Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2001, s. 31, Ateş, **a.g.e.**, s. 297.

⁹⁶ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 134.

Almanya’da kullanılan “urheberrecht” terimleri İngilizceye çevrildiğinde yazar hakkı, eser sahibi hakkı olarak tanımlanmaktadır; bu ayrım iki hukuk sistemi arasındaki farkı da yansıtmaktadır⁹⁷. Common law bir eseri istenmeyen şekilde kopyalanmasına engel olmak için korurken kıt’a Avrupa’sı hukuku yazarı eseri üzerinde kontrol ve yararlanmaya yönelik manevi hakkı olduğu için korumaktadır⁹⁸. Hukuk düzeni, eserin meydana gelmesiyle birlikte, eser sahipliğine hükümler bağlamakta, eser sahibine manevi yetkiler ve mali haklar tanımlamakta, onu korumaktadır.

Eserin meydana getirilmesi maddi fiil olup, eserin oluşturulmasıyla eser sahipliği otomatik olarak elde edilir. Buna yaratma gerçeği ilkesi denmektedir⁹⁹. Bu ilke gereği çalışanlar meydana getirdikleri eserin sahibidirler, işveren ise sadece kullanma hakkına sahiptir (FSEK m. 18).

Birden çok kişinin meydana getirdiği eser, kısımlara ayrılabilirse ortak eser sahipliğinden söz edilir. Bu durumda eser sahiplerinden her biri, meydana getirdiği kısmın sahibi olur (FSEK m. 9/1). Önceden meydana getirilmiş eserlerin bir araya getirilmesi durumunda da müşterek eser sahipliği söz konusudur. Ancak ortak eserden söz edilebilmesi için her şekilde ortak eseri meydana getiren her bir eser bölümünün birbirinden bağımsız değerlendirilebilir olması gerekmektedir¹⁰⁰. Ortak eserden söz edilebilmesi için eser sahiplerinin anlaşmış olmaları gerekmektedir. İzinsiz kullanım durumunda ortak eser sahipliğinden söz edilemez.

Birden çok kişinin meydana getirdiği eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, iştirak halinde eser sahipliğinden söz edilir (FSEK m. 10). Örneğin sinema eserlerinde yönetmen, senarist, diyalog yazarı, besteci ve canlandırma tekniği ile yapılmış olanlarda animatör iştirak halinde eser

⁹⁷ İlhami Güneş, **Son Yasal Düzenlemelerle Uygulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008, s. 87.

⁹⁸ Jeremy Phillips, Alison Firth, **Introduction to Intellectual Property Law**, İngiltere, Butter Worth, 2001, s.128.

⁹⁹ Karahan, **a.g.e.**, s. 63.

¹⁰⁰ Karahan, **a.g.e.**, s. 63.

sahibidir (FSEK m. 8/3). Ortak eser sahipliğinden farklı olarak bu durumda hak sahipliği, sözleşmenin yapılması ile değil, eserin yaratılması ile oluşur. İştirak halinde eserlerde eser sahibi, onu meydana getirenlerin birliğidir. Birliğe adi şirket hükümleri uygulanır ve eser sahiplerinden her biri birlik menfaatlerine tecavüz edildiği takdirde tek başına hareket edebilir (FSEK m. 10/2).

Yaratma gerçeği ilkesi nedeniyle tüzel kişiler eser sahibi olamazlar. Sahibinin hususiyetini taşıma koşulu, niteliği gereği sübjektiftir; tüzel kişilerin fikri bir yaratıma hususiyet katması yaratma gerçeği ilkesi ile örtüşmemektedir¹⁰¹. Bununla birlikte FSEK'in 27 nci maddesinin 4 üncü fıkrası bu gerçeğe bağdaşmayan bir hüküm içermektedir. Söz konusu hükme göre "ilk eser sahibi tüzel kişi ise, koruma süresi aleniyet tarihinden itibaren 70 yıldır". Bu hükmü, yaratma gerçeği ilkesi ve eser sahiplerinin ancak gerçek kişiler olabileceği gerçeği ile bağdaştırmak mümkün değildir¹⁰². Bu durumu kanun koyucunun dikkatsizliği olarak nitelese bile; 2001 yılında 4630 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten önce eser sahibini "eseri meydana getiren gerçek kişi" olarak tanımlayan ifadenin değiştirilmesi ve tanımda yer alan "gerçek" sözcüğünün madde metninden çıkarılmış olması bu şekilde yorumlanamaz. Kanun koyucu yaptığı bu değişiklik ile FSEK'de öngörülen eser sahipliği sistemini bozmuştur¹⁰³.

D. Eserden Doğan Haklar

Fikri haklara ilişkin temel kurum, insanlığın bilgidan kaynaklanan ürünlere duyduğu gereksinime ve bilgiye ilişkin araştırmaların ödül yoluyla teşvikinin temel gerekliliğine dayanmaktadır¹⁰⁴. Fikri haklar İnsan Hakları

¹⁰¹ Erdil, **a.g.e.**, s. 248.

¹⁰² Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 162.

¹⁰³ Karahan, **a.g.e.**, s. 63.

¹⁰⁴ UNESCO, **Fikri Hakların ABC'si**, çev. Deniz Ilgaz, Gürsel Üstün, İstanbul, Pen Yazarlar Derneği, 1994, s. 37.

Evrensel Bildirgesinde temel nitelikteki insan haklarından biri olarak yer almıştır. Bildirgenin 27. maddesi bu talep hakkını şöyle tanımlar:

- (1) Herkes özgürce, toplumun kültürüne katılma, katkıda bulunma, sanattan yararlanma, bilimsel gelişmelerden ve faydalarından pay alma hakkına sahiptir.
- (2) Herkes, yaratıcısı olduğu bilimsel, edebi, artistik ürünlerden kaynaklanan manevi ve maddi çıkarlarının korunmasını talep etme hakkına sahiptir.

Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda da eser sahibinin hakları manevi ve mali haklar olarak sınırlayıcı şekilde belirtilmiştir. Bunun sonucu olarak FSEK’de sayılan bu hakların dışında yeni yararlanmalar ortaya çıktığında eser sahibine yeni yararlanma yetkisi tanınmayacaktır¹⁰⁵. Eser sahibinin manevi hakları umuma arz, adın belirtilmesi, eserde değişiklik yapılmasını men, eserin aslına ulaşma, teşhir ve tahrip etmeyi önlemedir. Eser sahibinin mali hakları ise işleme, çoğaltma, yayma, temsil ve umuma iletimdir. Bu haklar dışında FSEK’in eser sahibine tanıdığı diğer haklar ise pay ve takip, cayma ve vazgeçme haklarıdır.

1. Manevi Haklar

Manevi haklar, “Moral Hak” adı verilen ve önceleri genellikle kıta Avrupa’sında benimsenen eser sahibinin kişiliği ile bağlantılı hak gruplarıdır. Eser, kişinin yaratıcı düşüncesinin bir ürünü olduğuna ve sahibinin kişiliğinin bir uzantısı bulunduğu göre, manevi hakların kişinin amaçladığı biçimde kişiden ayrılmayan temel bir hak olarak korunması gerekmektedir¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Yavuz Kaplan, *İnternet Ortamında Fikri Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk*, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2004, s. 76.

¹⁰⁶ Karakuzu Baytan, *a.g.e.*, s. 44.

Manevi haklar FSEK’de öngörülenlerden ibarettir, yani sınırlı sayıdadır. Ancak eser sahibi gerektiğinde kişilik hukukundan doğan haklara da dayanabilir¹⁰⁷. Manevi haklar miras yoluyla intikal etmedikleri gibi ölüme bağlı veya sağlararası işlemlerle de devredilemezler.

a) Umuma Arz Hakkı

Bir eserin umuma arz edilip edilmemesini, yayımlanma zamanını ve tarzını münhasıran eser sahibi tayin eder (FSEK m. 14/1). Eserin, eser sahibinin kişisel gizlilik alanından çıkarak fikir ve sanat dünyasına mal olması ve fikri hukuk tarafından korunur hale gelmesi ancak bu hakkın kullanılmasıyla mümkündür¹⁰⁸. Umuma arz, eserin belirli sayıda veya dar bir çerçevede değil, belirsiz ve geniş bir çerçevede topluma açıklanmasını gerektirir¹⁰⁹. Bunun sonucu olarak, eserin aile, akraba, belirli meslek mensupları arasında tanıtılması umuma arz olarak değerlendirilemez. Umuma arzda önemli olan eserin bilgisine sunulduğu kişilerin belirsiz ve sınırsız sayıda olmasıdır.

FSEK’in 14 üncü maddesinin ikinci fıkrasında da tamamen ya da kısmen alenileşmemiş ya da ana hatları henüz umuma tanıtılmamış eserin içeriğı hakkında bilgi verme yetkisi eser sahibine tanınmış bulunmaktadır. Burada eserin içeriğı hakkında kamuyu bilgilendirme yetkisi söz konusudur. Bu yetkiden söz edilebilmesi için eser tamamen veya kısmen alenileşmemiş olmalı ya da eser ana hatları itibariyle herhangi bir şekilde umuma tanıtılmamış olmalıdır. Eser kısmen veya tamamen alenileştikten sonra ya da umuma tanıtıldıktan sonra herkes eserin içeriğı hakkında bilgi verebilir.

¹⁰⁷ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 151.

¹⁰⁸ Erel, **a.g.e.**, s. 137.

¹⁰⁹ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 223.

Aynı maddenin son fıkrasında eserin kamuya sunulması veya yayınlanma tarzı, şeref ve itibarı zedeleyici tarzda ise eser sahibinin, yazılı izin vermiş olsa bile, eserin aslının veya işlenmiş şeklinin umuma sunulmasını veya yayımlanmasını yasaklayabileceği hükme bağlanmıştır (FSEK m. 14/3). Bu yasaklama yetkisinden sözleşme ile vazgeçmek hükümsüzdür. FSEK’de bu haktan sözleşmeyle vazgeçmenin hükümsüz sayılması, Medeni Kanun’un şahsiyetin içe korunması hükümlerinin (MK m. 23) kıyas yoluyla özel bir uygulamasından ibarettir¹¹⁰.

b) Adın Belirtilmesini Talep Hakkı

Adın belirtilmesi hakkı eser sahibinin tanınması ve kariyeri bakımından önem taşır. Bu nedenle FSEK m. 15/2 eserin, kendi adı, takma adı veya isimsiz olarak umuma sunulması yetkisini eser sahibine vermiştir. Eser sahibinin adının belirtilmesi için talepte bulunması zorunlu değildir. Eser sahibi aksini belirtmedikçe adın belirtilmesi gerekir. Bir güzel sanat eserinin kopyalarında ve bir işlenmenin aslı veya çoğaltılmış nüshaları üzerinde adın belirtiliş tarzına karar vermeye de eser sahibi yetkilidir (FSEK m 15/2).

Aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre bir eserin kimin tarafından vücuda getirildiği ihtilaflı ise veya herhangi bir kimse eserin sahibi olduğunu iddia etmekte ise eserin gerçek sahibi hakkının tespitini mahkemeden isteyebilir.

Eserde sahibinin adının belirtilmesi, her eser kategorisi için o kategoriye has özelliklere ve ifade vasıtalarına göre olur. İlim ve edebiyat eserlerinde adın çoğaltılmış nüshalar üzerinde zikredilmesi, musiki eserlerinde uygun vasıtalarla dinleyicilere duyurulması ve fonogram, kaset, CD vb. üzerine konulması, sinema eserlerinde filmin jeneriğinde yer alması,

¹¹⁰ Ayiter, **a.g.e.**, s. 116.

sahne eserlerinde program, broşür veya reklam gibi uygun vasıtalarla izleyicinin bilgisine sunulması, parça halindeki diğer eserler ve güzel sanat eserlerinde, eserin uygun bir yerine imza atılmış olması gerekir¹¹¹.

Adın belirtilmesini talep hakkı, mali hakların serbest kullanımı nedeniyle eser sahibinin izni olmaksızın kullanılabilen eserler için de geçerlidir (FSEK m 33, 34/4, 35/2, 36/3, 40/4). Olayın özelliği ve durumun icabı gerektirmediği hallerde söz ve nutuk sahiplerinin adı anılmayabilir (FSEK m. 32/2). Umuma açık yerlerde sergilenen güzel sanat eserleri de eser sahibinin adı anılmaksızın teşhir edilebilir (FSEK m. 40/4).

c) Eserde Değişiklik Yapılmasını Yasaklama Hakkı

FSEK'in eser sahiplerine tanıdığı manevi haklardan diğeri de eserde değişiklik yapılmasını men etme hakkıdır. FSEK'in 16 ncı maddesine göre eser sahibinin izni olmadıkça eserde veya eser sahibinin adında kısaltmalar, ekleme ve başka değiştirmeler yapılamaz.

Değişikliği önleme hakkı herkese karşı; devir ve lisans alana, sınırlamalar nedeniyle sadece kullanım hakkına sahip olanlara, orijinal eser veya kopyaların mülkiyet veya zilyedine karşı ileri sürülebilir.

FSEK bazı durumlarda eser sahibinin değişikliği yasaklayamayacağını hükme bağlamıştır. Kanunun veya eser sahibinin müsaadesiyle bir eseri işleyen, umuma arz eden, çoğaltan, yayımlayan, temsil eden veya başka bir suretle yayan kimse; işleme, çoğaltma, temsil veya yayım tekniği icabı zaruri görülen değiştirmeleri eser sahibinin hususî bir izni olmaksızın da yapabilir (FSEK m. 16/2). Sayılan hallerde, eser sahibinin izni olmasa da eserde değişiklik yapılması mümkündür; ancak yapılacak değişikliğin objektif olarak eser sahibinin şeref ve itibarını zedelememesi, eserin nitelik ve özelliğini

¹¹¹ Erel, a.g.e., s. 141.

bozmaması gerekir¹¹². Ayrıca değişiklik yapılması zorunlu olmalıdır. Aksi takdirde eser sahibinin manevi hakkı ihlal edilmiş olur; eser sahibi, eserinin kamuya sunulmasını engelleyebilir¹¹³. Menetme yetkisinden bu hususta sözleşme yapılmış olsa bile vazgeçmek hükümsüzdür.

d) Eserin Zilyet ve Maliklerinden Eserden Yararlanmayı Talep Hakkı

FSEK'in 17 nci maddesinde eser sahibinin eserin zilyet ve maliklerine yöneltebileceği üç ayrı yetki düzenlenmiştir. Bunlardan ilki eser sahibinin eserin aslına ulaşabilmesine ilişkin yetkiyi içeren haktır. Eser sahibi, gerekli durumlarda, aslın maliki ve zilyedinden, koruma şartlarını yerine getirmek kaydıyla, 4 üncü maddenin 1 inci ve 2 nci bentlerinde sayılan güzel sanat eserlerinin ve 2 nci maddenin 1 inci bendinde ve 3 üncü maddede sayılıp da yazarlarla bestecilerin el yazısıyla yazılmış eserlerinin asıllarından geçici bir süre için yararlanmayı talep etme hakkına sahiptir (FSEK m. 17/1). Eser sahibinin bu hakkı, bu eserlerin ticaretini yapanlar tarafından eseri satın alan veya elde eden kişilere müzayede ve satış katalogu veya ilgili belgeler ile açıklanır.

Eser sahibinin eserin zilyedi ve maliklerine karşı yöneltebileceği ikinci yetkisi eserin tahrip edilmesine ilişkindir. Aslın maliki, eser sahibi ile yapmış olduğu sözleşme şartlarına göre eser üzerinde tasarruf edebilir. Ancak eseri bozamaz, yok edemez ve eser sahibinin haklarına zarar veremez. Bu hükümle malikin, eşya hukukundan doğan mülkiyet hakkına eser sahibi lehine sınırlama getirilmiştir¹¹⁴.

¹¹² Erel, **a.g.e.**, s. 146.

¹¹³ Gökyayla, **a.g.e.**, s. 154.

¹¹⁴ Karahan, **a.g.e.**, s. 71.

Eser sahibinin zilyet ve maliklere karşı kullanabileceği üçüncü yetki eserin sergilenmesine ilişkindir. Eserin tek ve özgün olması durumunda eser sahibi kendisine ait tüm dönemleri kapsayan çalışma ve sergilerde kullanmak amacıyla, koruma şartlarını yerine getirerek iade edilmek üzere eseri isteyebilir (FSEK m. 17/3). Böyle bir durumda malik ile eser sahibi arasında yaşanacak bir ihtilafta iki taraf arasındaki çıkar dengesi göz önünde bulundurulmalıdır.

Eserin aslına ulaşma hakkı olarak da ifade edilen bu yetkiler, eser ile sahibi arasındaki kopmaz bağı ifade etmekte olup manevi niteliktedir¹¹⁵. Bu nedenle devredilemez ve vazgeçilemez.

2. Mali Haklar

FSEK alenileşmiş ve alenileşmemiş eserlerden doğan mali hakları birbirinden ayırır. Henüz alenileşmemiş bir eserden her ne şekil ve tarzda olursa olsun faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir (FSEK m. 20/1). Alenileşmiş bir eserden münhasıran faydalanma hakkı ise Kanun'da sayılan mali haklardan ibarettir (FSEK m. 20/1). Ayrıca bu hakların kullanımı FSEK'in 30 ve devamı maddelerinde sayılmış olan istisnalarla sınırlanabilir.

Mali haklar birbirinden bağımsızdır. Bunlardan birinin devir veya lisans gibi hukuki işlemlere konu olması, diğerlerini etkilemez (FSEK m. 20/1). Örneğin yayma hakkını devreden eser sahibi işleme hakkını devretmiş olmaz, yani, roman için yayıneviyle yayın sözleşmesi yaptığında, açıkça devretmediği takdirde romanın sinemaya aktarılması (işleme) hakkına sahip olmaya devam eder¹¹⁶. Mali haklar miras yoluyla da intikal edebilir.

¹¹⁵ Cahit Suluk, Ali Orhan, *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku, C.II, Genel Esaslar, Fikir ve Sanat Eserleri*, İstanbul, Arıkan Yayınevi, 2005, s. 370.

¹¹⁶ Güneş, *a.g.e.*, s. 107.

a) İşleme Hakkı

Bir eseri işleme hakkı, münhasıran eser sahibine aittir (FSEK m. 21). Bilgisayar programlarına ilişkin getirilen özel düzenlemeler dışında eserlerin şahsi kullanım amacıyla işlenmesi serbesttir.

İşleyen kişi, bağımsız eser sahibinin izin verdiği ölçüde işlediği eseri kullanabilir. İşlenme eserin yeni değerlendirmeleri için de müstakil eser sahibinden ayrıca izin almak gerekir¹¹⁷.

b) Çoğaltma Hakkı

FSEK'in 22 nci maddesi uyarınca bir eseri çoğaltma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Çoğaltma hakkı eserden ekonomik biçimde yararlanmanın en eski ve ana yöntemidir¹¹⁸. Çoğaltma eserin aslının kopyalanmasıdır. FSEK çoğaltma hakkını düzenlerken bir eserin aslının veya kopyalarının, herhangi bir şekil veya yöntemle, tamamen veya kısmen, doğrudan veya dolaylı, geçici veya sürekli olarak çoğaltılmasından söz etmiştir (FSEK m. 22/1). Bu düzenleme doğrultusunda çoğaltma bakımından çoğaltılan nüsha adedi, eserin tamamının veya bir bölümünün çoğaltılması, yapılan üretimin eserin doğrudan veya dolaylı algılanmasına izin veriyor olması, çoğaltmanın türü, tarzı, biçimi ve süresi önemli değildir. Çoğaltmanın gerçekleşmesi için eserin fiziksel bir ortama tespiti ve eserin herhangi bir şekilde algılanması gerekli ve yeterlidir.

FSEK'in 22 nci maddesinde çoğaltma çeşitleri sınırlı sayıda olmaksızın örnek kabilinden sayılmıştır. Buna göre, bir eserin aslından kopyalarının çıkartılmasının yanı sıra eserin işaret, ses ve görüntü nakline ve tekrarına yarayan, bilinen veya ileride geliştirilecek olan her türlü araca kayıt edilmesi,

¹¹⁷ Karahan, **a.g.e.**, s. 72.

¹¹⁸ Güneş, **a.g.e.**, s. 108.

her türlü ses ve müzik kayıtları ile mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması da çoğaltma sayılır (FSEK m. 22/2).

FSEK çoğaltma hakkıyla ilgili olarak bilgisayar programları bakımından özel bir düzenleme getirmiştir¹¹⁹. Buna göre çoğaltma hakkı, bilgisayar programının geçici çoğaltılmasını gerektirdiği ölçüde, programın yüklenmesi, görüntülenmesi, çalıştırılması, iletilmesi ve depolanması fiillerini de kapsar (FSEK m. 22/3). Bilgisayar programları açısından bu hükümde sayılan fiiller çoğaltma olarak nitelendirilmektedir.

FSEK'in 57 nci maddesinde de çoğaltma hakkına ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Buna göre eserin aslı veya çoğaltılmış nüshaları üzerindeki mülkiyet hakkının devri, aksi kararlaştırılmış olmadıkça fikri hakların intikali sonucunu doğurmaz.

Aynı hükümde yer alan diğer düzenlemeye göre de bir güzel sanat eseri üzerinde çoğaltma yetkisi bulunan kişiden çoğaltma aletlerinin zilyetliğini devralan, aksi kararlaştırılmadıkça eserin çoğaltma hakkını da iktisap etmiş sayılır.

c) Yayma Hakkı

FSEK'in 23 üncü maddesi uyarınca bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, kiralamak, ödünç vermek, satışa çıkarmak veya diğer yollarla dağıtmak hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Yayma eylemi kiralamak, ödünç vermek veya kiralamak gibi çeşitli yollarla gerçekleşebilir. Yayma genellikle çoğaltma eylemini takiben gerçekleşir ancak; eserin aslının ödünç verilmesi veya satılması da yaymadır. Eserin temsili, sahnelenmesi gibi eylemler yayma değildir.

¹¹⁹ Suluk, Orhan, **a.g.e.**, s. 384.

Yayma hakkının kullanılabilmesi için, çoğaltma hakkında olduğu gibi, eserin sabit bir cisimde tespit edilmiş olması gerekmektedir. Sadece sözün veya söylenmiş bir şarkının, mevcut haliyle yayılmasından söz edilemez¹²⁰.

Hükümde ifade edilen ve yayma eyleminin bir türü olan kiralama Borçlar Hukukunda ifade edildiği anlamıyla anlaşılmak gerekir. Buna göre kiralama bir eserin nüshalarının kullanımının belli bir ücret karşılığında ve belli bir süreyle üçüncü bir kişiye bırakılmasıdır. FSEK’de yer alan ödünç verme ise Borçlar Hukukundan farklı olarak eser nüshalarının kamuya (kütüphanelerde olduğu gibi) ödünç verilmesidir. Kişisel ödünç verme ise FSEK anlamında serbesttir.

Bir eseri ya da çoğaltılmış nüshalarını satın alan kişi, eser sahibinden izinsiz şekilde, kiraya ve kamuya ödünç veremez. Çünkü yayma hakkının tükeneyeceği ilkesine önemli bir istisna olarak, kiralama ve kamuya ödünç verme hakları ilk satışla tükenmez¹²¹. Diğer bir ifadeyle eser sahibinin izniyle satışa çıkarılmış olan kitapları satın alan bir kütüphane, eser sahibinden izin almaksızın bu kitapları sınırlı bir süre için okuyucularına veremeyecektir¹²².

d) Temsil Hakkı

Temsil hakkı FSEK’in 24 üncü maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre bir eserden, doğrudan doğruya yahut işaret, ses veya resim nakline yarayan aletlerle umumi mahallerde okumak, çalmak, oynamak ve göstermek gibi temsil suretiyle faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir. Maddede ifade edilen umumi mahal sözünü herkesin girebileceği yerler kastedilmektedir.

¹²⁰ Gökyayla, **a.g.e.**, s. 171.

¹²¹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 176.

¹²² Erkin Yılmaz, “Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Ödünç Verme Hakkı: AB-Türkiye Karşılaştırmalı Analizi”, Ankara, 2008 (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), s. 41.

Temsil hakkında yayma hakkında olduğu gibi eserin aslı veya çoğaltılmış nüshalarının kamuya dağıtılması değil eserin cisimlendiğı maddenin göze ve kulağı hitap eden yöntemlerle kamuya sunulması söz konusudur¹²³. Temsilde bir maddenin kamuya sunulması değil, eserin okunması, çalınması, oynanması veya gösterilmesi yöntemleri söz konusudur.

e) İşaret, Ses ve Görüntü Nakline Yarayan Araçlarla Umuma İletim Hakkı

FSEK'in 25 inci maddesine göre bir eserin aslını veya çoğaltılmış nüshalarını, radyo-televizyon, uydu ve kablo gibi telli veya telsiz yayın yapan kuruluşlar vasıtasıyla veya dijital iletim de dâhil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla yayınlanması ve yayınlanan eserlerin bu kuruluşların yayınlarından alınarak başka yayın kuruluşları tarafından yeniden yayınlanması suretiyle umuma iletilmesi hakkı münhasıran eser sahibine aittir.

Temsil hakkında işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla eserin umumi mahallerde, okunması, çalınması, oynanması veya gösterilmesi yoluyla faydalanma hakkı söz konusuyken FSEK'in 25 inci maddesinde öngörülen mali hakta eserin kitle iletişim araçlarıyla yayımlanması söz konusudur¹²⁴.

FSEK eser sahibinin, eserinin aslı ya da çoğaltılmış nüshalarının telli veya telsiz araçlarla satışı veya diğer biçimlerde umuma dağıtılmasına veya sunulmasına ve gerçek kişilerin seçtikleri yer ve zamanda eserine erişimini sağlamak suretiyle umuma iletimine izin vermek veya yasaklamak hakkına sahip olduğunu da hükme bağlamıştır (FSEK m. 25/2).

¹²³ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 246.

¹²⁴ Suluk, Orhan, **a.g.e.**, s. 410.

FSEK'in 25 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında bu maddede düzenlenen umuma iletim yoluyla eserlerin dağıtım ve sunumunun eser sahibinin yayma hakkını ihlal etmeyeceği hükme bağlanmıştır. Buna göre eğer bir kişi bir eserin umuma iletim hakkına sahipse, bu hakkın kullanımı, eser sahibinin yayma hakkını ihlal etmeyecektir¹²⁵.

f) Pay ve Takip Hakkı (Yeniden Satış Hakkı)¹²⁶

FSEK'in 45. maddesinde düzenlenen ve güzel sanat eserlerinin yeniden satışından pay verilmesine ilişkin bu hak niteliği itibarıyla bir mali haktır. Ancak söz konusu hak FSEK'in mali hakları düzenleyen bölümünde değil "Hükümete Tanınan Yetkiler" bölümünde yer almaktadır. Bunun nedeni FSEK'in 1951 tarihli orijinal metninde, borcun borçluya yükletilebilmesi koşulunun bir Bakanlar Kurulu Kararının çıkarılmasına bağlanmasıdır. Çalışmanın devamı boyunca pay ve takip hakkı "yeniden satış hakkı" olarak ifade edilecektir.

¹²⁵ Suluk, Orhan, **a.g.e.**, s. 411.

¹²⁶ Kanun'un 45inci maddesinde düzenlenen ve madde başlığında "Güzel sanat eserlerinin satış bedellerinden pay verilmesi" olarak ifade olunan bu hak, AB Müktesebatında "Yeniden Satış Hakkı" olarak adlandırılmakta ve bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın devamında ayrıntılarıyla incelenecek olan pay ve takip hakkına bölümün sistematüğünü bozmamak amacıyla burada kısaca değinilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YENİDEN SATIŞ HAKKI

I. GENEL OLARAK

Yeniden satış hakkı bütünüyle yeni ve üzerinde tartışmalar yapılan bir fikri haktır. Yeniden Satış Hakkı güzel sanat eseri sahibine tanınmış olan ve güzel sanat eserleri bir kez satıldıktan sonra bu ilk satışı izleyen sonraki el değiştirmelerde eserin yaratıcısına yeni bir ekonomik fayda sağlamayı amaçlayan bir mali hak türüdür. Bu hak, kendilerine ait özgün sanat çalışmalarının başarısında grafik veya plastik sanat eserinin yaratıcılarının rolü olduğu gerçeğinden hareketle şekillenmiştir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte fikir ve sanat eserlerinin çoğaltılması, kopyalanması, kullanılması veya iletilmesi son derece kolaylaşmış ve bu durum fikir ve sanat eseri sahiplerinin eserleri üzerinden daha fazla ekonomik fayda sağlayabilmelerini kolaylaştırmıştır¹. Ancak güzel sanat eserlerinin nitelikleri gereği kopyalanarak çoğaltılmaları mümkün değildir. Yeniden satış hakkının tanınmasıyla eserlerinden müteakip defalar ekonomik fayda elde edebilecek şekilde yararlanabilen müzik, sinema ve ilim-edebiyat eseri yaratıcıları ile grafik ve plastik sanat eseri yaratan güzel sanat eseri sahipleri arasındaki ekonomik dengesizliğin giderilmesi amaçlanmaktadır.

Bir güzel sanat eseri yaratıcısı veya onun halefleri eserle ilgili koruma süresi (genel olarak eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl) devam ettiği sürece bu en yeni fikri hak olan “yeniden satış hakkı”ndan yararlanabilir. Yeniden satış hakkı devir veya temlik mümkün olmayan, feragat edilemez bir haktır².

¹ Öztan, **a.g.e.**, s. 393.

² Bern Sözleşmesi’nin 14üncü maddesinde bu husus düzenlenmekle birlikte FSEK bakımından konu tartışmalıdır. Konuya ilgili bölümde ayrıntılarıyla değinilecektir.

Yeniden satış hakkı, bir güzel sanat eserinin sanatçısı tarafından gerçekleştirilen ilk devrini takip eden satışlarından pay talep etme yetkisinden teşekkül eder. Hakkın konusunu güzel sanat eserinin maddi biçimi oluşturur, yani koruma altına alınan, eserin dâhil olduğu maddi araçtır. Yeniden satış hakkı orijinal eserin geleceği ile bağlantılı olduğundan diğer mali hakların antitezi gibidir³. Ancak sıkı eser sahipliği geleneği taraftarlarına göre yeniden satış hakkı da diğer haklarla aynı ahlaki gerekçelere dayanmaktadır.

Yeniden satış hakkı fikri mülkiyetin ayrılmaz bir parçasını teşkil eder ve güzel sanat eseri yaratıcıları için önemli bir ayrıcalıktır. Bu nedenle bu hak yalnız fikri haklar kapsamında korunan eserlere uygulanır ve uygulanması bakımından herhangi bir formalitenin yerine getirilmesine gerek yoktur⁴.

Yeniden satış hakkı münhasır bir hak değil yalnızca bir tazminat hakkıdır. Bunun anlamı eser sahibinin eserinin kendisinin gerçekleştirdiği ilk satışı takip edecek sonraki satışları yasaklayamayacağı veya bu satışları bir sayı ile sınırlandıramayacağıdır. Eser sahibinin bu hak kapsamında sadece yeniden satış nedeniyle bir pay talep etme yetkisi bulunmaktadır.

II. YENİDEN SATIŞ HAKKININ TARİHÇESİ

Kıta Avrupa'sında bilinen adıyla yeniden satış hakkı ilk olarak 1920'de Fransa'da yürürlüğe girmiştir. Fransa'da bu hak "droit de suite" olarak adlandırılmaktadır. Görsel sanatlarla uğraşan sanatçılara yönelik böyle bir hakka ilişkin ilk görüş 1893 yılında Albert Vaunois tarafından "Chronique de Paris" adlı eserinde yer almıştır⁵. Bu görüş Fransa'da konuyla ilgili başarılı bir kanunlaşma kampanyası ile sonuçlanmıştır. Yeniden satış hakkının

³ William Cornish, David Llewelyn, **Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights**, London, Sweet and Maxwell, 2007, s. 561.

⁴ Dreier, Hugenholtz, **a.g.e.**, s. 406.

⁵ Kevin Garnett, Gillian Davies, Gwilym Harbottle, **Copinger and Skone James On Copyright**, London, Sweet and Maxwell, 2005, s. 98.

Fransa’da bu kadar erken kabul edilmesinde sanatçı örgütlenmesinin bu ülkede çok erken tarihlerde gerçekleşmesinin önemli rolü olmuştur.

Bu hakkın arkasında yer alan düşünce güzel sanat eserlerini ve bunların yaratıcılarını koruyup gözetmektir. Geçmişte ve günümüzde güzel sanat eseri yaratıcılarının kariyerlerinin erken dönemlerinde hayatlarını sürdürebilmek adına eserlerini çok düşük bedeller karşılığında satmak zorunda kaldıkları güzel sanat eseri piyasasının bilinen bir gerçeğidir. Daha sonra ise eser defalarca satılabilir, defalarca el değiştirebilir ve sonuçta eser oldukça değer kazanabilir, birbirini takip eden maliklere, satıcılara ve güzel sanatlar pazarına büyük kar getirebilir. Eserin kazandığı değerın sebebi çoğu zaman yaratıcısının kavuştuğu şöhrettir⁶. Ancak çizdiğimiz senaryoda yarar elde edemeyen tek kişi güzel sanat eserinin gerçek yaratıcısı, yeteneği ve büyüyen şöhretiyle eserin değer kazanmasını sağlayan eser sahibidir. Yeniden satış hakkı eserin yaratıcısına eserinin geleceğini takip etme hakkı vermek suretiyle bu ekonomik dengesizliği düzeltmeyi amaçlamaktadır.

Anglosakson Hukuk’u ülkelerinin baştan karşı çıkmış olduğu yeniden satış hakkı artık birçok yargı bölgesinde, belki de en önemlisi, sınırlı derecede olmakla birlikte, ABD’de de kabul edilmiş bulunmaktadır⁷. Yine de yeniden satış hakkı Avrupa Birliğine üye tüm devletlerce kabul edilmiş değildir, konuyla ilgili uyum çalışmaları devam etmektedir. Bazı ülkelerde ise kanuni düzenlemeye yer verilmekle birlikte uygulaması yoktur; mesela, İtalya, Lüksemburg ve Portekiz’de böyledir⁸.

⁶ Ateş, **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, s. 195.

⁷ Virginia Brown Keyder, **Fikri Mülkiyet Hakları ve Gümrük Birliği**, çev. Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, İstanbul, Intermedia, 1996, s. 39.

⁸ Öztan, **a.g.e.**, s. 394.

III. BERN SÖZLEŞMESİNDE YENİDEN SATIŞ HAKKI

1920 tarihli Fransa “droit de suite” düzenlemesi örneğini 1921 yılında Belçika takip etmiştir. Daha sonra bu iki ülke, 1928 yılında Roma’da gerçekleştirilen Bern Sözleşmesi Revizyon Konferansı sırasında çıkan sonuca dayanarak oluşturulan ALAI (Association litteraire et artistique internationale) isimli ve eser sahiplerinin haklarını temsil eden uluslararası bir kuruluş tarafından desteklenmiştir⁹. Roma konferansında şu karar kabul edilmiştir: “Güzel sanat eseri sahiplerinin hakkını garanti eden kanun hükümlerini henüz kabul etmemiş birlik üyelerine buna benzer payları göze alma olasılığını hesaba katmaları gerektiğine dair isteğini beyan eder”. İngiltere başka bazı ülkelerle birlikte bu kararın oylamasında çekimser kalmıştır.

Ne var ki Fransa ve Belçika tarafından ortaya koyulan örnek giderek ilgi çekmiş ve ikinci dünya savaşından sonra yeniden satış hakkını kabul eden ülke sayısı muntazaman çoğalmıştır. Bunun sonucu olarak 1948’deki Brüksel Revizyon Konferansında “droit de suite”e ilişkin prensip Bern Sözleşmesine dâhil edilmiştir. Böylece yeniden satış hakkının fikri mülkiyet korumasının konusu olarak kabul görmesi bağlantılı haklara yapılan itirazlara benzer şekilde gerçekleşmiştir¹⁰.

İçlerinde İngiltere’nin de bulunduğu bir grup üyenin yeniden satış hakkının Bern Sözleşmesine dâhil edilmesine ilişkin itirazlarına devam etmesi nedeniyle, düzenleme isteğe bağlı olacak şekilde gerçekleştirilmiş; böylece birlik üyeleri düzenlemeyi yapmak ve mütekabiliyet esasına bağlamak zorunda bırakılmamıştır.

Bern Sözleşmesinin mevcut metnindeki 14 üncü madde metnin ilk halindekiyle büyük oranda aynıdır:

⁹ Garnett, Davies, Harbottle, **a.g.e.**, s. 99.

¹⁰ Garnett, Davies, Harbottle, **a.g.e.**, s. 99.

- “14 üncü madde, 1 inci fıkra, ‘Hakkın Kapsamı’: Eser sahibi veya onun ölümünden sonra ulusal mevzuatın yetkilendirdiği kişi veya kurumlar, güzel sanat eseri ve yazar ve bestecilerin orijinal el yazmaları ile ilgili olarak, eserin eser sahibi tarafından ilk satışını takip eden satışlarında bir pay almaya ilişkin devredilemez haktan yararlanabilirler.”
- “14 üncü madde, 2 nci fıkra, ‘Tatbik Hükümü’: Birinci fıkra ile sağlanan koruma sadece sanatçının bu yetkilerine mevzuatında yer vermiş olan bir üye ülkede ve bu ülkede tanınan koruma kapsamında iddia edilebilir.”
- “14 üncü madde, 3 üncü fıkra, ‘Usul’: Toplama usulleri ve tutarlar ulusal mevzuat tarafından öngörüülecektir.”

Bern Sözleşmesinin 14 üncü maddesinin sadece güzel sanat eserlerini değil yazarların ve bestecilerin el yazmalarını da kapsadığı belirtilmelidir. Ancak AT Direktifi’nde bu seçenek yer almamaktadır. Yeniden satış hakkı mimari eserlere ve uygulamalı sanatlara da uygulanmaz.

Yeniden satış hakkı devredilemez. Yeniden satış hakkının devredilemez niteliğinin hükme bağlanmasındaki gerekçe, sanatçının hayatta kalma gayesiyle böyle bir devir anlaşmasının tarafı olmak zorunda kalmasını engellemektir. Ancak ölüm halinde bu hak devredilebilir niteliktedir¹¹.

Hakkın tanınması üye devletlerin seçimine bağlıdır, yani üye devletler düzenlemeyi yapmak zorunda değildir ve bir üye ülkede bu hakkın iddia edilebilmesi ancak ülke mevzuatında bu düzenlemenin yer alması halinde mümkündür. Böylece, Bern Sözleşmesinin dayandığı ulusal uygulamaya ilişkin temel prensibin aksine bu hak, mütekabiliyet esası hükmüne tabidir ve yeniden satış hakkının tanındığı bir ülke vatandaşı tarafından sadece bu

¹¹ Garnett, Davies, Harbottle, **a.g.e.**, s. 100.

hakkın tanındığı bir ülkede ve bu ikinci ülkenin tanıdığı koruma kapsamında iddia edilebilir.

IV. TÜRK FİKİR VE SANAT ESERLERİ HUKUKUNDA YENİDEN SATIŞ HAKKI

A. Genel Olarak

FSEK Yeniden Satış Hakkını 45. madde ile düzenlemiştir. FSEK'in 1951 tarihli orijinal metninde de yer alan ve yeniden satış hakkını düzenleyen söz konusu hüküm 2004 yılında 5101 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen değişikliklerle bugünkü halini almıştır.

“Pay ve Takip Hakkı” (droit de suite) veya AB Müktesebatında olduğu gibi “Yeniden Satış Hakkı” olarak anılan bu hak FSEK’de “Güzel Sanat Eserlerinin Satış Bedellerinden Pay Verilmesi” kenar başlığı altında düzenlenmiştir. Ancak maddenin kenar başlığı isabetli değildir. Hakkın konusunu oluşturan eserler incelenirken ifade edileceği gibi FSEK’in 45 inci maddesinin kapsamına ilim-edebiyat eserleri ile musiki eserlerinin el yazısı ile yazılmış asılları da girmektedir. Maddenin kenar başlığı ile hükmün içerdiği eserler arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi gerekmektedir.

Hakkın Türk Hukukunda ilk düzenlenişi sırasında Bern Sözleşmesinin ilgili hükmü esas alınmıştır. FSEK’in 45. maddesinde yapılan değişiklikten önce olduğu gibi değişiklikten sonra da hakkın uygulanmasına ilişkin düzenlemelerin yapılması bir Bakanlar Kurulu Kararının çıkarılmasına bırakılmıştır. Şu farkla ki; değişiklikten önce hakkın uygulanması Bakanlar Kurulunun konuya ilişkin Karar yayımlama konusundaki inisiyatifine bırakılmışken, değişiklikten sonraki metinde söz konusu Karar’ın çıkarılacağına ilişkin ifade zorunluluk içeren bir dille kaleme alınmıştır.

FSEK’de 2004 yılında yeniden satış hakkına ilişkin değişiklikler yapılırken 2001 yılında yayımlanmış olan yeniden satış hakkına ilişkin 2001/84/AT sayılı Direktifte yer alan düzenlemeler dikkate alınmamış, FSEK’in orijinal metninde yer alan hakkın düzenlenişine ilişkin ilkelere sadık kalınması yolu tercih edilmiştir. Bu anlamda FSEK’de yer alan düzenleme batılı ülkelerde yeniden satış hakkı konusunda yaşanan gelişmelerin gerisinde kalmıştır.

FSEK’in yayımlandığı 1951 tarihinden itibaren 55 yıl boyunca yayımlanmamış olan ve yeniden satış hakkının uygulanmasına ilişkin usul ve esasları içeren Bakanlar Kurulu Kararı 2006 yılında 27 Eylül tarihli ve 26302 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹². Ancak söz konusu hakkın bu süre zarfında hiç kullanılamamış olmasının nedeni sadece Kararname’nin çıkarılmamış olması değildir. Zira Yargıtay da bir kararında¹³ bu durumu “5846 sayılı Yasanın 45. maddesi ile eser sahibi ve mirasçılarının tanınan güzel sanat eserlerinin satış bedellerinden pay verilmesi hakkının yasayla getirilmiş bir hak olması sebebiyle aynı maddede değinilen Bakanlar Kurulu Kararnamesinin çıkarılmamış olmasının bu hakkı işlemez ve askıda hale getirmeyeceği, sadece özel düzenlemelerle tabi olacağı hesaplama yöntem ve ilkelerinin belirlenmemesi nedeniyle mevcut hukuk normlarına göre zararın tespit ve tazmini yolunun izlenmesini gerekli kılacağı düşünülmeyen, tabloların davalı satıcıların yedinde iken çalınmaları ile yoksun kalınan pay alma hakkına esas zararın Borçlar Kanunu’nun 42/2 maddesindeki ilkelere göre değerlendirilerek adalete uygun bir tazminata hükmedilmesi gerekirken, zararın doğup doğmayacağının henüz belli olmadığı gerekçesiyle bu zarar kaleminin reddi doğru görülmemiştir” şeklinde ifade etmektedir. Hakkın günümüze dek uygulanamayışı temelde yasal düzenlemede yer alan koşullardan ve hakkın yeteri kadar bilinmeyişiinden kaynaklanmaktadır.

¹² Çalışmanın bundan sonraki bölümünde kısaca Kararname olarak ifade edilecektir.

¹³ Y. 11. H.D. E.2005/4351, K.2006/6967.

B. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkının Kapsamı

FSEK'in 45 inci maddesi uyarınca güzel sanat eseri sahipleri eserlerinin ilk satışını takiben sonraki satışlarda bir pay alma hakkına sahiptir. Kanun koyucu söz konusu düzenlemeyi yaparken güzel sanat eseri sahibinin hakından değil de pay ödeme borcu yükümlülüğünden yola çıkmıştır. Düzenlemenin çerçevesinin bu şekilde çizilmesinin nedeni FSEK'in ilk halinde Kararname ile böyle bir yükümlülüğün yükletilebilecek olması ve yeniden satış hakkının münhasır hak değil yalnızca tazminat hakkı olmasıdır.

FSEK'in 45 inci maddesine göre eser, bir sergide veya açık arttırmada yahut bu gibi eşyayı satan mağazada veya başka şekillerde satış konusu olarak el değiştirdikçe söz konusu pay alma hakkı doğmuş olacaktır. Buna göre pay alma hakkının doğabilmesi için eserin satışının sergi, açık arttırma veya güzel sanat eserlerinin satıldığı yerlerde gerçekleşmiş olması gerekmektedir.

Madde metninde sergi, açık arttırma ve güzel sanat eserlerinin satıldığı yerler ifadelerinin yanı sıra “veya başka şekillerde el değiştirdikçe” ifadesine de yer verilmiştir. Bu ifadenin geniş yorumlanması ve güzel sanat eseri piyasasında faaliyet göstermeyen herhangi iki kişi arasında gerçekleşecek satış işleminin de düzenleme kapsamında değerlendirilerek pay alma hakkının doğduğunun kabul edilmesi mümkündür. Oysaki hükümde yer alan “başka şekillerde” ifadesine rağmen bunu, pay alma hakkının kapsamının profesyonel satışlarla sınırlı olduğu şeklinde yorumlamak gerekir¹⁴. FSEK satış bedelinin rekabet ortamı içinde oluştuğu, böylece eserin gerçek değerinin belirlenebileceği yerlerdeki satışları söz konusu hakkın kapsamında tutmuştur¹⁵. Bunun anlamı eserin değerinin bu şekilde belirlenemeyeceği bireysel satışların pay alma hakkının kapsamında olmadığıdır. Bununla birlikte anlam karışıklığını önlemek için madde

¹⁴ Karahan, **a.g.e.**, s. 81.

¹⁵ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 253.

metninin, söz konusu hakkın yalnız profesyonel satışları kapsadığını ifade edecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

FSEK'deki düzenlemede eserin ilk satıştan sonraki intikallerinin, her defasında, satış şeklinde olması aranmıştır. İntikallerin satışla sınırlandırılmaması, eserin hukuki muamelelerle el değiştirmesi hallerinde de yeniden satış hakkının uygulanmasına imkân tanınması daha adil olurdu¹⁶. Satışların birbirine bağlanması esası da, eserin ilk satışından sonraki el değiştirmenin örneğin bağış yoluyla olması halinde sonraki el değiştirmelerin tümünün satış yoluyla gerçekleşse bile yeniden satış hakkının kullanılamaması durumunu ortaya çıkaracaktır. Hükmün bu haliyle ve lâfzen uygulanmasının Kanunun amacına aykırı düşeceği ve haksızlıklara yol açacağı ifade edilmiştir¹⁷.

FSEK yeniden satış hakkı dolayısıyla pay verme borcundan muaf tutulacak bir satış bedeline işaret etmiş ve bu bedelin Kararnamede belirleneceğini hükme bağlamıştır(FSEK m. 45/2/2). Kararname ile bedeli 5000 YTL'yi aşmayan satışların pay verme borcundan muaf olacağına ilişkin düzenleme yapılmıştır(Kararname m. 1/1).

C. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkının Konusu

1. Genel Olarak Güzel Sanatlar

Tarih boyunca sanatın ve özellikle güzel sanatların farklı bakışlara göre de değişebilen sayısız tanımı yapılmıştır. İnsanlık ve kültür tarihinin bir parçası olan “sanat” ve “güzel sanatlar” kavramı her zaman varlığını sürdürmüştür.

¹⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 398.

¹⁷ Halil Arslanlı, **Fikri Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1954, s. 114.

Doğuda ve batıda gelişimini ve çeşitliliğini değişik alanlarda gösteren sanat, yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmuş, tarihi süreç içinde siyasi ve iktisadi durum ne olursa olsun var olmuştur. Toplum ve çevre etkileri az ya da çok sanatın ve güzel sanatların gelişimini doğal olarak etkilemiştir.

Sanatın yadsınamaz varlığı ve gerekliliği değişik tanımları da beraberinde getirmiş, onun yaratıcılarının “sanatçılığı” da giderek tartışılmıştır. Sanatın bütünü içinde “güzel sanatlar” kavramının oluşması, insanın günlük yaşamındaki yaklaşımları ve gereksinimi yanında özel bir konunun ayrımını temellendirmeye başlamıştır. Genelde güzel sanatları, ritmik (tiyatro, mim, seyirlik); fonetik (müzik, şiir); plastik (mimari, heykel, resim, süsleme) ve karma (opera, sinema, fotoğraf, dans) olarak ayıran anlayış duvarcılık, dokumacılık, marangozluk, demircilik gibi Türkçe’de “zanaat” başlığı altında da toplayabileceğimiz olguyu “güzel” gibi öznel bir kavramın dışında tutmuştur.

Güzel sanatlar, güzellik ve zevkle ilgilenen sanatlar için kullanılır. Bu terim ilk defa Fransızca’da “beaux arts” olarak, resim, heykel, baskı gibi görsel sanatları tanımlamak için kullanılmıştır. Günümüzde daha çok, klasik veya akademik sanatla bağlantılı olan geleneksel görsel sanatlar anlamına gelir¹⁸.

Güzel sanatlar teriminin ortaya çıkışındaki motivasyon, resim, heykel gibi görsel sanat dallarını; tekstil, seramik gibi zanaat ve uygulamalı sanatlardan ayırmaktı. Buradaki “güzel”, sanat eserinin niteliğini değil, disiplinin estetikle bağlantısını vurgulamak için kullanılmıştır. Günümüzde icra edilen ve sadece resim, heykel ve baskıyla kısıtlı olmayan modern ve çağdaş sanat eserleri için açıklayıcı ve kapsayıcı olmadığından, buna alternatif olarak görsel sanatlar tabiri kullanılmaktadır.

¹⁸ <http://www.istanbul.edu.tr/bolumler/guzelsanat/dersnotlari.htm>, e.t. 05.07.2009.

2. Fikir ve Sanat Eseri Olarak Güzel Sanat Yaratımları

Güzel sanat eserleri üzerindeki hakların korunma kurallarının kapsam alanı gerek ulusal gerekse uluslararası alanda ciddi tartışmalar sonucu benimsenmiştir¹⁹. Söz konusu tartışmalar güzel sanat eserlerinin çok geniş bir alanı kapsamasından ileri gelmektedir. Tartışılan sorunlardan en önemlisi, güzel sanat eserleri arasında sayılan bazı fikir yaratımlarının estetik bir değer taşıyıp taşımadığıdır.

FSEK “eser”in tanımını yaparken “hususiyet” ilkesini benimsemiştir. Ancak kanun koyucu güzel sanat eserlerini tanımlarken hususiyet koşulunun yanı sıra “estetik değere sahip olma” koşulunu da aramıştır. Bu düzenlemenin kaynağı, 1907 tarihli Alman Güzel Sanat Eserleri ve Fotoğraf Eserlerinde Telif Hakları Hakkında Kanundur²⁰.

Güzel sanat eserlerinin herhangi şekilde dil ile ifadeleri söz konusu değildir ve bunlar durağan nitelikte olduklarından, kural olarak sabit bir ifade ve tespit vasıtasına ihtiyaç gösterirler²¹. Gerek bu özellikleri, gerek mutlaka taşımaları gereken estetik nitelik bakımından, güzel sanat eserleri diğer eser kategorilerinden ayrılırlar. FSEK kapsamında korunan ilim-edebiyat eserlerinde eser sahibinin daha çok düşünce yeteneği önem taşırken, güzel sanat eserlerinde eser sahibinin daha çok bedensel yeteneği ön plana çıkmaktadır. Bu özellik de, FSEK’in 2 nci maddesinin 3 üncü bendinde sözü edilen estetik değere sahip olmayan ilim-edebiyat eserleri ile 4 üncü maddesinde sözü edilen güzel sanat eserlerini birbirinden ayırt etmede ölçüt olarak kullanılabilir²².

FSEK’in ilk halinde güzel sanat eserlerinin bedii vasfından söz edilmekte iken, 1995 yılında gerçekleştirilen değişiklik ile bedii vasfı yerine

¹⁹ Akın Beşiroğlu, *Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar*, İstanbul, Beta Yayınevi, 2004, s. 111.

²⁰ Karahan, *a.g.e.*, s. 53.

²¹ Erel, *a.g.e.*, s. 70, Arslanlı, *a.g.e.*, s. 23.

²² Kılıçoğlu, *a.g.e.*, s. 131.

estetik değer ifadesi tercih edilmiştir. Bu değişiklik ile madde metninin Türkçeleştirilmesi amaçlanmıştır.

Estetik; “sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bediiyat, güzellik duygusu ile ilgili olan veya güzellik duygusuna uygun olan” anlamına gelmektedir²³.

Estetik değer konusu üzerine yapılan tartışmalar neticesinde bir görüş birliğine ulaşılmış ve ulusal yasalarda bu alan içindeki eser türlerinden söz ederken, eserlerin değerleri ya da amacı üzerinde durulmaksızın bir düşünce ürünü olmalarının yeterli olduğu kabul edilmiştir²⁴.

FSEK’in 4110 sayılı Kanun ile değişik 4 üncü maddesinin bu bölümde yer alan tüm güzel sanat eserleri bakımından estetik değere sahip olma koşulunu araması, yağlı ve suluboya tablolar, resimler desenler, gravürler, heykeller, minyatürler gibi eserler bakımından estetik değer niteliği tartışma konusu olmasa da bu bölümde sayılan diğer eserler bakımından son derece öznel bir nitelik taşımaktadır. Böylesi öznel nitelikli bir ifadenin madde metninde yer alması hem uluslararası platformda ulaşılan görüş birliğine uymamakta, hem de mahkemeleri güzellik gibi sübjektif bir duygusal tespit yapmak durumunda bırakarak güzel sanat eserlerinin korunma alanına ilişkin uygulamayı güçleştirmektedir.

Hükümde yer alan “vasıf” ve “değer” terimleriyle daha çok, bir eserin karakterinin belirlenmesine ölçü getirilmiş olduğunu kabul etmek gerekmektedir²⁵. Bu sorunun madde metninin mevcut haliyle çözülebilmesi için estetik değer özelliğini eserin estetik değer uyandırma amacıyla seyretme duygusuna hitap etmesi şeklinde yorumlanması doğru olacaktır²⁶.

²³ Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Ankara, 1998, C. 1, s. 732.

²⁴ Beşiroğlu, **a.g.e.**, s. 111.

²⁵ Hirsch, **a.g.e.**, s. 44.

²⁶ Karahan, **a.g.e.**, s. 54.

FSEK’de 1995 yılında 4110 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikten önce 4 üncü madde uyarınca güzel sanat eserleri beş alt türe ayrılmış bulunmaktaydı. Yapılan değişiklikle güzel sanat eserleri sekiz bent halinde sayılmıştır. Bu sayma tahdidi olmayıp genişletilebilir²⁷. Buna göre güzel sanat eserleri şunlardır:

- 1) Yağlı boya ve sulu boya tablolar, her türlü resimler, desenler, pasteller (renkli kalemle yapılan resim), gravürler (kazıma ve oyma resim), güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle, maden, taş, ağaç veya diğer bir madde üzerine çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi
- 2) Heykeller, kabartmalar ve oymalar
- 3) Mimarlık eserleri
- 4) El işleri ve küçük sanat eserleri
- 5) Fotoğraf eserleri ve slaytlar
- 6) Grafik eserler
- 7) Karikatür eserleri
- 8) Her türlü tipler

Madde metninin ilk beş bendinde sayılan eserler FSEK’in 1951 tarihli orijinal metninde düzenlenmiş olan güzel sanat eserleridir. 1995 yılında yapılan değişiklik ile beş temel güzel sanat eseri grubuna yapılan bazı eklemelerin yanı sıra üç yeni grup; grafik ve karikatür eserler ile her türlü tipler madde metnine eklenmiş bulunmaktadır.

Güzel sanat eserlerini düzenleyen 4 üncü madde, gereksiz bazı tekrarların olduğu yönünde eleştirilere uğramıştır. Örneğin, kazıma resim anlamına gelen "gravür"den bahsedildikten sonra, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç ve diğer bir madde üzerinde çizilen veya tespit edilen eserlerin ayrıca belirtilmesinin bir tekrar olduğu, ancak kanun koyucunun anlamın dar olarak anlaşılması için, tahtaya oyma

²⁷ Erel, a.g.e., s. 55, 69.

(kabartma) veya metale kazıma yoluyla yapılan gravürler için belki böyle bir açıklamaya gitmiş olabileceği belirtilmiştir²⁸.

Madde metninde yer alan fotoğraf eserleri fotoğrafik yaratımları ifade eder. Fotoğraf doğada mevcut gözle görülebilen maddi varlık ve şekilleri, ışık ve bazı kimyasal maddeler yardımıyla ışığa duyarlı hale getirilmiş film, kâğıt veya herhangi bir madde üzerine saptayan fiziksel ve kimyasal bir işlemdir²⁹. Estetik değer taşıyan fotoğraf çalışmaları FSEK kapsamında güzel sanat eseri olarak kabul edilir.

FSEK'in 4 üncü maddesinde sayılan bir diğer güzel sanat eseri türü grafiklerdir. Grafik, sanatçının elinden özgün biçimlendirmeyeyle çıkan ya da özgün çoğaltmayla (baskı yöntemiyle) elde edilen eserin, bilgi iletmek, basılmak, kitle iletişim araçlarında kullanılmak amacıyla hazırlanan; çizgi, yazı, resim ve bunların düzenlemeleriyle ilgili tasarımları kapsar³⁰.

FSEK el işleri, küçük sanat eserleri, süsleme sanatı ürünleri, tekstil ve moda tasarımlarını da güzel sanat eseri olarak öngörmüş ve krokiler, resimler, maketler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılmasının, bu ürünlerin düşünce ve sanat eseri olmak sıfatlarını etkilemeyeceğini vurgulamıştır (FSEK m. 4/son).

3. Yeniden Satış Hakkının Konusu Olarak Güzel Sanat Eserleri

FSEK'in 45 inci maddesinde düzenlenmiş olan pay alma hakkının konusunu oluşturan eserler güzel sanat eserleri ve ilim-edebiyat eserleri ile musiki eserlerin el yazısı ile yazılmış asıllarıdır.

²⁸ Tekinalp, a.g.e., s. 117.

²⁹ Faruk Çetinkaya, "Fotoğrafın Tarihi ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Fotoğraf Eserleri", **İstanbul Barosu Dergisi**, Fikri ve Sınai Haklar Özel Sayısı, 2007, s. 29.

³⁰ <http://www.bote.gazi.edu.tr/boteabd/bto408/grafiktasarim.ppt>, e.t. 07.07.2009.

FSEK kapsamında korunan güzel sanat eserleri yukarıda ifade edildiği gibi estetik değere sahip; yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, heykeller, kabartmalar ve oymalar, mimarlık eserleri, el işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları, fotoğrafik eserler ve slaytlar, grafik eserler, karikatür eserleri ve her türlü tiplerdir.

Güzel sanat eserleri grubunda sayılan eserlerin 45 inci madde kapsamında yeniden satış hakkına konu olmaları, bunların menkul eşya vasfı taşımalarına bağlıdır³¹. FSEK güzel sanat eserlerinin pay alma hakkının konusunu oluşturduğunu ifade ederken mimari eserleri düzenlemenin dışında tutmuştur(FSEK m. 45/1). Mimarlık eserleri, mozaik, rölyef, fresk gibi gayrimenkullerden ayrılması mümkün olmayan eserler yeniden satış hakkının konusu olmazlar³². Vücuda getirilen güzel sanat eserlerinin tatbiki bir gaye taşınması, onların sanat vasfına hanel getirme; bu bakımdan, FSEK'in 4 üncü maddesinde sayılan güzel sanat eserleri içinden seçimin hangi esaslara dayandırıldığı tam bir açıklık arz etmemektedir³³. Bazı yazarlar bunun nedenini, taşınmazlardaki değer artışının, daha çok taşınmazın bulunduğu konum, yer, pazar koşulları ve ekonomik sebepler gibi başkaca unsurlara bağlı olmasından kaynaklandığı görüşündedir³⁴.

Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda pay alma hakkının konusu düzenlenirken güzel sanat eseri sahiplerinin sınırlı sayıda meydana getirdiği ya da onun kontrolünde ve izniyle meydana getirilmiş ve eser sahibi tarafından imzalanmış veya başka bir şekilde işaretlenmiş olmaları nedeniyle özgün eser olduğu kabul edilen kopyaları da sayılmıştır. Buna göre güzel sanat eserlerinin kopyalarının pay alma hakkının konusu olabilmesi için eser

³¹ Arslanlı, **a.g.e.**, s. 113.

³² Öztan, **a.g.e.**, s. 395.

³³ Arslanlı, **a.g.e.**, s. 114.

³⁴ Karahan, **a.g.e.**, s. 81, Tekinalp, **a.g.e.**, s. 185.

sahibi tarafından sınırlı sayıda oluşturulmuş olması veya eser sahibinin kontrolünde ve izniyle meydana getirilmiş olup da eser sahibi tarafından imzalanmış olmaları gerekmektedir. Burada sınırlı sayı ile kastedilen çıkarılan kopyanın mutlaka az sayıda olması değil eser sahibinin özgün olarak işaretleyeceği bu kopyaların sayısını belirlemiş olmasıdır. Bu şekilde oluşturulmuş güzel sanat eseri kopyaları özgün eser olarak kabul edilecek ve pay alma hakkının konusunu oluşturabilecektir.

FSEK'in pay alma hakkının konusuna dâhil ettiği diğer eserler ilim-edebiyat eserleri ile musiki eserlerin el yazısı ile yazılmış asıllarıdır. Her el yazması eser hakkın konusu olamaz. FSEK'in 2 inci maddenin 1 numaralı bendinde yer alan ilim-edebiyat eserleri ile 3 üncü maddede yer alan musiki eserlerinin el yazmalarının hakkın kapsamında olabileceğini kabul etmiştir. Bu el yazmalarının hakkın konusu olabilmesi için eserlerin asılları olması gerekmektedir. El yazmalarından elde edilen kopyalar, güzel sanat eserlerinden farklı olarak, eser sahibinin bizzat kendisi tarafından çıkarılmış olsalar bile pay alma hakkının konusu olamazlar.

D. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkı Kapsamında Elde Edilebilecek Pay

FSEK'in 45 inci maddesine göre bu maddede sayılan eserlerin eser sahibi veya onun mirasçıları tarafından bir kez satıldıktan sonra, takip eden satışlardan pay alabilmeyi birbirini takip eden iki satışın bedelleri arasında açık bir nispetsizliğin bulunması şartına bağlamıştır. Buna göre pay alma hakkının doğabilmesi için öncelikle eser, eser sahibi veya mirasçıları tarafından satılmış olmalıdır. Bu satıştan sonra eser kaç kez el değiştirmiş olursa olsun bu satışlarda pay alma hakkının doğabilmesi için bir satış bedeli ile bundan bir önceki satış bedeli arasında açık bir nispetsizlik bulunması gerekmektedir. FSEK açık nispetsizliğin ne olduğunu tanımlamamış, sınırlarını çizmemiştir. Bu düzenleme ile Kanun Koyucu pay alma hakkının

doğabilmesini sübjektif bir kavrama bağlamış olmaktadır. Güzel sanat eserinin yeniden satışından pay alma hakkının iki satış bedeli arasındaki farka bağlanması AB Müktesebatının konuyla ilgili temel ilkelerine de açıkça ters düşmekte olup söz konusu düzenlemenin değiştirilmesi gerektiği düşünülmektedir³⁵.

FSEK yeniden satış hakkı kapsamında elde edilebilecek paya ilişkin usul ve esasların belirlenmesini çıkarılacak olan Kararnameye bırakmıştır. FSEK söz konusu Kararnamede bedel farkının yüzde onunu geçmemek şartıyla farkın nispetine göre tespit edilecek bir pay tarifesinin, pay verme borcundan muaf tutulacak satış bedeli miktarının ve eser türlerine göre ilgili kabul edilecek meslek birliklerinin belirlenmesini hükme bağlamıştır. Buna göre Kararnamede pay tarifi tespit edilirken satış bedelleri arasındaki farkın oranı esas alınacaktır. Bunun anlamı Kararnamede açık nispetsizliğin sınırlarının da belirleneceği olmalıdır.

Gerçekten de 27 Eylül 2006 tarihli ve 26302 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kararname ile bir pay tarifi belirlenmiştir(Kararname m. 1/1). Buna göre eser sahibine; birbirini takip eden iki satış arasındaki farkın % 50 ile % 100 arasında olması durumunda farkın % 10'u, birbirini takip eden iki satış arasındaki farkın % 101 ile % 200 arasında olması durumunda farkın % 9'u, birbirini takip eden iki satış arasındaki farkın % 201 ve üzeri olması durumunda farkın %8'i kadar bir pay ödenecektir.

³⁵ Prof. Andre Lucas, "Artist's Resale Right", TR/2004/IB/OT/01 Support To Turkey's Efforts In The Full Alignment And Enforcement In The Field Of Intellectual Property Rights With a Focus On Fight Against Piracy, The Reports Submitted By The EU Experts And Turkish Counterparts, KTBTHSGM Arşivi, Ankara, 2007.

E. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkından Doğan Payı Ödeme Borcu

FSEK'in 45 inci maddesinde, eser sahibinin eserinin yeniden satışına ilişkin payının satışı gerçekleştiren gerçek veya tüzel kişi tarafından ödenmesi esası benimsenmiştir (FSEK m. 45/1). Buna göre satışın gerçekleştiği sanat galerisinin veya müzayedenin sahibi veya satışı başka bir şekilde gerçekleştiren güzel sanat eseri piyasası uzmanı kişi eser sahibinin bu hüküm nedeniyle hak ettiği payı ödemekle yükümlüdürler. Satıcı, eseri kendi namına bizzat satan kişidir veya onun doğrudan doğruya temsilcisidir (BK m. 32 vd.), bu temsilcinin aynı zamanda bir sanat eserleri taciri veya açık arttırmanın idare ve icrasıyla sorumlu kimse olması durumu etkilemez³⁶.

Eseri satın alan, hiçbir zaman sorumlu olmaz; keza, kendisini satışta temsil eden şahıs da sorumluluk altına girmez; satıcı kendisine düşen borcu ödemesi bile bunlar etkilenmez³⁷. Yalnız satıcının sorumlu tutulduğu bu düzenlemenin, yeniden satış hakkının satışın tarafları kim olursa olsun her satışta doğacağına kabulü halinde eser sahibinin hak kaybına uğraması ihtimalini taşımadığı düşünülebilir. Ancak satışın taraflarından en az birinin bu tür eşyanın satışını iş edinmiş bir kişi olması gerektiğinin kabulü durumunda yalnız satıcının sorumlu olması satıcının herhangi bir kişi, alıcının ise bu tip eşya satışı ile iştigal bir kişi olduğu durumlarda satışın düzenlemenin kapsamı dışında kalması sonucu ortaya çıkacaktır. Eser sahibinin böyle bir satışta hak kaybına uğramamasını teminen yalnız alıcının sanat eseri profesyoneli olduğu durumlarda alıcının sorumluluğuna ilişkin bir düzenlemenin yapılması zorunludur. Konuyla ilgili en yeni uluslararası düzenleme olan Yeniden Satış Hakkına İlişkin Avrupa Birliği Direktifi'nde de borcu ödemekle sorumlu kişiler arasında sanat eseri piyasasında faaliyet gösteren alıcılar da sayılmıştır. Konuya ilgili bölümde ayrıca değinilecektir.

³⁶ Öztan, a.g.e., s. 402.

³⁷ Öztan, a.g.e., s. 402.

FSEK, satışın gerçekleştiği müessesenin sahibi ile satıcının müteselsilen sorumlu olduğunu da hükme bağlamıştır (FSEK m. 45/3). Satıcının bu tür eşyanın satışını iş edinmiş bir kişi olmadığı durumlarda satıcıya ulaşmanın zor olacağı düşünüldüğünde satışın gerçekleştiği müessese sahibinin de sorumlu olması hakkın kullanılamaz duruma gelmesini önleyecektir. Satıcının bu tür eşyanın satışını iş edinmiş bir kişi olmasının hakkın doğumu için zorunlu olduğunun kabulü halinde ise bu düzenlemedeki müteselsil sorumluluğun korumayı kuvvetlendirici bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

F. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkından Doğan Payı Almaya Hakkı Olanlar

Yeniden satış hakkının ve bu haktan doğacak alacağın sahibi, FSEK'in 1, 1B/b ve 8 inci maddeleriyle getirilen temel esaslara uygun olarak, eseri yaratandır. Eserin, eser sahibinin ismiyle, sanat hayatında kullandığı bir işaretle veya müstear adla mücehhez olması veya anonim eser olarak kültür ve sanat alemine girmiş olması fark etmez³⁸. Eser sahiplerinin birden fazla olduğu "iştirak halinde eser sahipliği"(FSEK m. 10) durumunda, yeniden satış hakkı, bunların hepsine birden aittir. Birliğe, mahiyetiyle bağdaştığı oranda adi şirket hükümleri uygulanır(FSEK m. 10/2).

Eser sahibi ölmüşse, yeniden satış hakkı FSEK'in 19 uncu maddesinin ilk fıkrasında işaret olunan sırayla mirasçılara geçer. Eser sahibinin mirasçılarının olmaması halinde yeniden satış hakkı ilgili alan meslek birliğine geçer(FSEK m. 45/1).

Hak sahiplerinin düzenlenişi bakımından FSEK'te düzenlenen diğer mali haklar ile yeniden satıştan pay alma hakkı arasında farklılıklar

³⁸ Öztan, a.g.e., s. 400.

bulunmaktadır. FSEK’de düzenlenmiş olan diğer mali hakların eser sahibinin ölümünden sonra mirasçıları tarafından kullanılması bakımından bir sınırlama bulunmazken; pay alma hakkını kullanabilecek olan mirasçılar ikinci derece ile sınırlandırılmış bulunmaktadır.

FSEK eser sahibinin mirasçısının olmaması halinde yeniden satış hakkından doğan payın ilgili alan meslek birliğine ödenmesini hükme bağlamıştır. Diğer mali haklar dolayısıyla eser sahiplerince elde edilen gelirlerin, eser sahibi yaşarken bir meslek birliğine üye olsa bile, öldükten sonra meslek birliklerine verilmesi söz konusu değilken; pay alma hakkı bakımından meslek birlikleri de sayılmış bulunmaktadır. Söz konusu sınırlamalar AB müktesebatına da uygun olmayıp değiştirilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

Eser sahibinin mirasçılarının olmaması halinde payın ödeneceği ilgili alan meslek birliğinin hangisi olacağının belirlenmesi Kararnameye bırakılmıştır(FSEK m. 45/2/3). Kararnamenin 2 nci maddesinde ilgili alan meslek birliğinin; güzel sanat eserleri ve özgün eser olduğu kabul edilen kopyaları için, güzel sanat eseri sahiplerine ilişkin meslek birliği, ilim edebiyat eserlerinin yazarlarının el yazısı ile yazılmış asılları için, ilim edebiyat eseri sahiplerine ilişkin meslek birliği, musiki eserlerinin bestecilerinin el yazısı ile yazılmış asılları için, müzik eseri sahiplerine ilişkin meslek birliği olduğuna işaret edilmiştir. İlgili alanda birden fazla meslek birliğinin bulunması durumunda ödenecek payın bu meslek birlikleri arasında üye sayısı oranında paylaştırılacağı hükme bağlanmıştır(Kararname m. 2/2).

FSEK’in yeniden satış hakkını düzenleyen 45 inci maddesinde ya da Kararnamenin ilgili hükümlerinde ilgili alan meslek birliklerinin eser sahibinin yeniden satış hakkından faydalanabilmeleri bakımından eser sahibinin meslek birliğinin üyesi olmasının zorunlu olup olmadığı belirtilmemiştir. Ancak bazı yazarlarca meslek birliğinin bu haktan yararlanabilmesi için, ölen eser

sahibinin meslek birliğinin üyesi olmasının şart olduğu düşünülmektedir³⁹. Bununla birlikte madde metninde haktan yararlanacak meslek birliklerinin hangileri olacağının tespitinin Kararnameye bırakılmış olmasından yola çıkarak ilgili alan meslek birliğinin haktan yararlanması bakımından üyeliğin önemli olmadığı sonucuna varmak gerekir. Eser sahibinin hangi meslek birliğinin üyesi olduğu, diğer mali haklarda olduğu gibi, yalnız hakkın takibinin hangi meslek birliğince yapılacağının tespitinde önemlidir.

Bern Sözleşmesinin 14 üncü maddesine göre yeniden satış hakkı devredilemez nitelikte düzenlenmiş olmakla birlikte FSEK kapsamında hakkın devredilmesinin mümkün olup olmadığı tartışmalıdır. Pay hakkının devrinin caiz görülmemesi, satışa rağmen eserle sahibi arasındaki manevi ilişkinin kopmadığı ve sonraki satışlardan pay ödenmesinin sadece bu manevi bağa sahip olan bakımından haklı görülebileceği fikrine dayanır⁴⁰. FSEK’de bu hususla ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bir görüşe göre; bu hakkın eser sahibi açısından manevi özellikleri göz önünde tutulduğunda yeniden satış hakkının devri caiz değildir⁴¹. İkinci fikre göre, yeniden satış hakkının mali yönünün ağır bastığını kabul edip payın devrinin de caiz olduğunu kabul etmek gerekmektedir⁴². Hakkın düzenlendiği ilk uluslararası metin olan Bern Sözleşmesinin ilgili hükmünün açıklığı ve 45 inci maddede eser sahibi dışında haktan yararlanabilecek olanların ayrıntılı olarak sayılmış olması karşısında hakkın devredilemez nitelikte olduğunun kabulü gerekir. Hakkın çıkış noktasını oluşturan diğer eser sahiplerine göre güçsüz durumda olan güzel sanat eseri sahibinin korunması fikri de bunu gerektirmektedir.

³⁹ Erdil, **a.g.e.**, s. 954.

⁴⁰ Erel, **a.g.e.**, s. 189.

⁴¹ Arslanlı, **a.g.e.**, s. 115.

⁴² Ayiter, **a.g.e.**, s. 147; Erel, **a.g.e.**, s. 189.

G. Türk Hukukunda Yeniden Satıştan Doğan Pay Alma Hakkının Kullanılabileceği ve Payın Talep Edilebileceği Süreler

FSEK'in 26 ncı maddesi uyarınca eser sahibine tanınmış olan mali haklar zamanla sınırlıdır. FSEK'in 45 inci maddesi de güzel sanat eserleri ile hükümde sayılan diğer eserlerin yeniden satışından pay alma hakkının doğabilmesi için koruma süresinin dolmamış olması gerektiğini hükme bağlamıştır. FSEK m. 27'de koruma süresi eser sahibinin yaşamı ve ölümünden sonra yetmiş yıl olarak sınırlandırılmıştır. Buna göre yeniden satıştan pay alma hakkı da eser sahibinin yaşamı süresince ve eser sahibi dışında kalan hak sahiplerince eser sahibinin ölümünden sonra yetmiş yıllık bir süre boyunca kullanılabilecektir.

FSEK ilk satıştan sonra gerçekleşecek satışlar nedeniyle hak edilmiş olan payların talep edilebilmesi bakımından beş yıllık bir zamanaşımı süresi de öngörmüştür (FSEK m. 45/son). Pay alma hakkını doğuran satışın gerçekleşmesinden itibaren beş yıl geçtikten sonra pay talep edilemez. Burada zamanaşımına uğrayan yeniden satış hakkının kendisi değildir; yeniden satış hakkından kaynaklanan ve borcun doğumuna yol açan satışın yapıldığı tarihten itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacak olan, alacak hakkıdır⁴³. Burada Borçlar Kanunu'nda yer alan genel zamanaşımı süresinden farklı bir süre öngörülmüştür (BK m. 60). Bu düzenleme ile hak sahiplerine ulaşılamayan durumlarda pay verme borcunun yükümlülerini borcun ödenmesine ilişkin güvensiz durumdan kurtarmak amaçlanmış olabilir. Ancak yeniden satışla ilgili olarak hak sahipleri lehine bir bilgi edinme hakkının öngörülmediği bir düzenlemede zamanaşımı süresinin genel zamanaşımı süresinden daha kısa olmaması gerektiği düşünülmektedir.

⁴³ Öztan, **a.g.e.**, s. 403.

H. Türk Hukukunda Yeniden Satış Hakkının Toplu Yönetimi

Eser sahipleri ve bağlantılı hak sahipleri genellikle eserlerinden yararlanana doğrudan ulaşamaz ve bunların sebep olduğu hak ihlallerini öğrenemez. Yaratıcı ve sanatkarca faaliyetlerini sürdürmek isteyenler, bu sebeple, haklarını, günümüzün fikir ve sanat eserlerinden yığınsal bir şekilde yararlanmaya yönelik hakim eğilimine karşı koruyacak güçlü organizasyonları arkasına almak ve desteğini sağlamak mecburiyetindedir⁴⁴.

FSEK'in meslek birliklerinin kurulmasına ilişkin 42 nci maddesine göre eser sahipleri ve bağlantılı hak sahipleri Kanun'un tanıdığı hakların takibini yapmak, alınacak ücretleri tahsil etmek ve hak sahiplerine dağıtmak amacıyla meslek birlikleri kurabilirler. Meslek birlikleri, eser sahipleri ve bağlantılı hak sahiplerinin, kural olarak, mali haklarına yapılan tecavüzleri tespit edip, bunlarla hukuken mücadele eden, gereğinde dava açan, bu hakları devralmak veya üzerlerinde ruhsat (lisans) sahibi olmak isteyenlerle sözleşmeler yapan, sözleşmelerin ifasını sağlayan ve izleyen, eser sahiplerine ödenmesi gereken ücretleri tahsil eden ve hak sahiplerine dağıtan, yapıları ve çalışma ilkeleri kanunla belirlenmiş, özel hukuk tüzel kişisi niteliğini taşıyan kuruluşlardır⁴⁵. Özellikle 42 nci maddenin 5 inci fıkrasında Dernekler Kanunu'na yapılan atıflar göz önünde bulundurulduğunda, meslek birliklerinin dernek mahiyeti taşıdıkları düşünülebilir⁴⁶.

FSEK'in 42/A maddesi uyarınca meslek birlikleri üyelerinin haklarının idaresine ilişkin faaliyetlerinden elde ettikleri gelirleri, dağıtım planlarına uygun olarak hak sahiplerine dağıtmakla ve sözleşme yapılabilmesi için idaresini sağladıkları haklara ilişkin ücret tarifelerini süresinde belirlemek ve

⁴⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 512.

⁴⁵ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 278.

⁴⁶ Öztan, **a.g.e.**, s. 518.

belirlenen tarifeleri ve bu tarifelerdeki her türlü değişikliği süresinde duyurmakla yükümlüdür (FSEK md. 42/A/1/ 3, 6).

Eser sahipleri ile bağlantılı hak sahiplerinin FSEK ile tanınmış hakları münhasıran kendilerine ait olup, toplu hak yönetiminin yapılması bakımından hak sahiplerinin meslek birliklerini yetkilendirmiş olmaları zorunludur⁴⁷.

FSEK, 45 inci maddede sayılan eserlerin yeniden satışından doğan hakkın takibi ile ilgili olarak toplu hak yönetiminin nasıl yapılacağına ilişkin ayrı bir düzenleme içermemektedir. Dolayısıyla diğer mali haklarda olduğu gibi eser sahibinin hakkını dilerse kendisi dilerse meslek birliği aracılığıyla takip edebileceği anlaşılmaktadır. Buna göre eser sahiplerinin FSEK'in 42 nci maddesi uyarınca meslek birliği kurarak verecekleri yetki belgesi çerçevesinde toplu hak takibi yapmaları mümkündür.

Yeniden satış hakkının kullanılması bakımından eser sahibinin takip etmesi gereken galeri, müzayede gibi yerler ve bu tür eşyayı satan kişiler eser sahibine oranla daha güçlü durumdadır. Bu nedenle toplu hak yönetiminin zorunluluk olarak düzenlenmemiş olması karşısında, satışı gerçekleştirecek kişilerin meslek birliği üyesi olan hak sahiplerinin eserlerini satmaktan vazgeçmeleri ve yaşayan eser sahiplerinin yeni eserlerini satabilmek adına meslek birliğine üye olmaktan imtina etmeleri sonucunun doğması kaçınılmazdır. Böyle bir durumda güzel sanat eseri yaratıcılarının ekonomik olarak desteklenmesini amaçlayan yeniden satış hakkının yaşayan sanatçıları olumsuz etkilemesi söz konusu olacaktır. Diğer mali haklardan farklı olarak yeniden satış hakkının meslek birliklerince toplu takibinin zorunlu

⁴⁷ Bu husus 01.04.1999 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Fikir ve Sanat Eseri Sahipleri ile Bağlantılı Hak Sahipleri Meslek Birlikleri ve Federasyonları Hakkında Tüzük’ün 4üncü maddesinin ilk fıkrasında “Birlikler; kamu kurum ve kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileriyle ilişkilerinde, birliğe kayıtlı eser sahibi ve bağlantılı hak sahibinin haklarının takibinde, üyelerinin devrettikleri haklar çerçevesinde yetkilidir” şeklinde hükme bağlanmıştır.

tutulması eser sahiplerinin bu haktan faydalanabilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır⁴⁸.

İ. Türk Hukukunda Yeniden Satışa İlişkin Bilgi Edinme Hakkı

Yeniden satış hakkının uygulanabilmesi bakımından önem arz eden konulardan biri de bilgi edinme hakkıdır. İlk satışla birlikte eseri elinden çıkan eser sahibinin daha sonraki satışları takip etmesi üzerine kurulmuş olan ve ilk ismini “takip” sözcüğünden alan yeniden satış hakkının etkili şekilde uygulanması bakımından eser sahibinin sonraki satışlarla ilgili olarak bilgi edinebilmesi gereklidir.

Her ne kadar kanun koyucu bu durumu dikkate almamış ve FSEK’in 45 inci maddesinde bilgi edinmeye yer vermemişse de bu eksiklik dikkate alınarak Kararname’nin 3 üncü maddesinde satışın gerçekleştirildiği işletme sahibi ve satıcının bilgi verme yükümlülüğü düzenlenerek bu eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır. Buna göre satışın gerçekleştirildiği işletme sahibi veya satıcı, eser sahibine, o ölmüşse diğer hak sahiplerine satıştan itibaren iki ay içinde satışla ilgili bilgi vermekle müştereken yükümlüdürler. Eser sahibi veya diğer hak sahiplerinin bulunamaması durumunda yukarıda belirtilen süre içinde ilgili alan meslek birliğine satışın bildirilmesi suretiyle bilgi verme yükümlülüğü yerine getirilebilir(Kararname m. 3).

⁴⁸ Common Position of The Council on Droit de Suite (Resale Right) Comments by GESAC (Groupement Européen des Sociétés d’Auteurs et Compositeurs), http://www.gesac.org/eng/positions/download/droitdesuite_en_092000.pdf, e.t. 28.11.2009.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİNDE YENİDEN SATIŞ HAKKI, ÜYE ÜLKELERİN

UYGULAMALARI VE KARŞILAŞTIRMALAR

I. GENEL OLARAK AB MÜKTESEBATI

Avrupa Birliği Müktesebatı; birincil mevzuat, ikincil mevzuat, uluslararası anlaşmalar, üye devletler arasında yapılan sözleşmeler ve diğer AB Hukuku kaynaklarının bütünü olarak nitelendirilebilir.

Avrupa Birliği hukukunu oluşturan antlaşmalar AB hukuk düzeninin temel kaynağını oluşturmakta, bu nedenle de “Birincil Mevzuat” olarak nitelendirilmektedir. Birincil mevzuat, üye devletler arasında doğrudan müzakereler sonucu kabul edilen ve ulusal parlamentolar tarafından onaylanan mevzuattır. Kurucu anlaşmalar, karar alma süreçleri ile yasama, yürütme ve hukuk süreçlerinde rol oynayan Avrupa Birliği kurum ve organlarının temel yapı, işleyiş ve sorumluluklarını da tanımlamaktadır. Kurucu anlaşmalar bu özelliklerinden dolayı her ne kadar başlangıçta uluslararası bir antlaşma olarak imzalandıysa da mevcut haliyle, üye devletlerin hukuk sistemlerinden özerk, ama normlar hiyerarşisinde bu ülke hukuk sistemlerinin en tepesinde kendine yer bulmuş bağımsız bir Anayasa metni haline gelmiştir¹⁷⁵.

Topluluk kurumlarının Antlaşmaları temel alarak geliştirdikleri yasal araçlara ikincil mevzuat adı verilmektedir. İkincil mevzuat araçları, Avrupa Birliği’ne amaçlanan hedeflerle orantılı uygun mevzuat önlemleri alma imkânı tanımaktadır¹⁷⁶. Bu araçlar şunlardır:

- Tüzükler (regulations): Tüzükler, tüm üye devletler için tamamen bağlayıcı nitelikte olup doğrudan uygulanabilir etkiye sahiptir. Tüzüklerin uygulanması için üye ülkelerin ayrıca uygulama mevzuatı

¹⁷⁵ Mehmet Özcan, **Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 1999, s. 28.

¹⁷⁶ Enver Bozkurt, Mehmet Özcan, Arif Köktaş, **Avrupa Birliği Temel Mevzuatı**, Ankara, Asil Yayınevi, 2007, s. 251.

çıkartması gerekmemektedir. AB tüzükleri üye ülke vatandaşlarına ulusal yasalarda olduğu gibi hak ve yükümlülükler getirir.

- Direktifler (Directives): Direktifler, tüzüklerden farklı olarak mevzuatın tekleştirilmesine değil uyumlulaştırılmasına yöneliktir. Direktifler, öngörülen hedef bakımından üye devletler için bağlayıcıdır; ancak Topluluk düzeyinde mutabık kalınmış hedeflere kendi hukuk sistemleri içinde ulaşma biçimini ve yönteminin seçimini ulusal mercilere bırakırlar. Öğretide direktiflerin uygulanabilmesi için ulusal hukuka uyarlanmaları gerektiği kabul edilmektedir. Buna karşın Avrupa Adalet Divanı, birçok kararında, "Topluluk yurttaşlarının ulusal mahkemelerde açacakları davalarda, ilgili Direktif ile kendilerine tanınan hakları elde edebilmek için o Direktif'e doğrudan atıfta bulunabileceklerini", belirtmiştir¹⁷⁷.
- Kararlar (decisions): Karar, AB Konseyi tarafından veya ortak karar almak suretiyle, Konsey ile Parlamento veya Komisyon tarafından alınabilir. Topluluk kurumları bu kararlar ile Üye Devletleri ya da AB yurttaşlarını herhangi bir eylemde bulunmaya ya da bulunmamaya zorlayabilirler veya onlarla ilgili haklar ve yükümlülükler koyabilirler¹⁷⁸.
- Tavsiye ve görüşler (recommendations/opinions/ Joint action): Tavsiye ve görüşler hukuki olarak bağlayıcı nitelikte değildir. İlgili konuda benimsenebilecek bir tutum önermekte ya da görüş bildirmektedirler. Tavsiyeler politika oluşturmada yönlendirici olabilmektedirler¹⁷⁹.

¹⁷⁷ Haluk Günuğur, **Avrupa Topluluğu Hukuku**, Ankara, Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi Yayını, 1996, s. 64.

¹⁷⁸ Enver Bozkurt, Mehmet Özcan, Arif Köktaş, **Avrupa Birliği Hukuku**, Ankara, Asil Yayınevi, 2008, s. 170.

¹⁷⁹ <http://www.tsrbs.org.tr/tsrbs/AB+ve+uyum/Avrupa+Birligi>, e.t. 12.08.2009.

II. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUK DÜZENİNDE FİKRİ HAKLARA İLİŞKİN MEVZUAT UYUMLAŞTIRMA ÇALIŞMALARI

Avrupa Birliği'nin ekonomik bütünleşmesinin kaçınılmaz ilkesi olan malların serbest dolaşımı ilkesini, ulusal sınırları kaldırmadan, temin etmek mümkün değildir. Fikri haklar ise doğaları gereği ülkesel niteliktedirler. Bu nedenle fikri hakların kullanılması, malların serbest dolaşımı ilkesinin engellenmesi sonucunu doğurabilecek bir etkiye sahip görülmüştür¹⁸⁰. Bununla birlikte yaratıcılığa dayalı yeni ekonominin şekillenmeye başlaması üzerine bu haklar sayesinde ortaya çıkan ekonomik güçten yoksun bir Avrupa Birliği'nin düşünölemeyecek olması fikri haklar konusunda AB çapında ortak düzenlemeler yapma ve ulusal hukukları uyumlu hale getirme gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. 1990'lı yıllara kadar fikri hakların Bern Sözleşmesi'yle mükemmel olmasa da yeterli şekilde uyumlaştırıldığı kanısı hakimdi. Bu tarihten sonra iletişim ve transmisyon teknolojisinin hızla gelişmesiyle birlikte, fikri haklarla korunan çıkarların da uyumlaştırılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bilgi teknolojisinin önemli bir ekonomik genişleme kaynağı olarak ortaya çıkması, internetin sunduğu telif hakları ve bağlantılı haklarla korunan eserleri dağıtma olanağı, bilgisayar programları ve doğrudan uydu yayın teknolojisi artan uyumlaştırma gereksinmesinin altını çizmekteydi¹⁸¹. Gelişen teknoloji ile eserlerin korunmasının zorlaşması karşısında, ulusal alanda yanıtsız kalan soruları uluslararası ortak çözümlere ulaştırmak gayesi Avrupa Komisyonu tarafından Temmuz 1991'de ortaya konmuştur¹⁸².

Avrupa Birliği'nde uyumlaştırma çalışmalarının başlıca iki amacı vardır. Birincisi üye devletlerde yürürlükte bulunan ulusal mevzuatların, müzakereler sonucunda Birliğin yetkili organları tarafından kabul edilmiş

¹⁸⁰ Özcan, **a.g.e.**, s. 60.

¹⁸¹ Brown Keyder, **a.g.e.**, s. 99 .

¹⁸² İhsan Tellioğlu, "Avrupa Birliği Direktifleri ve GATT-TRIPS Anlaşması Doğrultusunda Fikir ve Sanat Eserlerinin Korunması; Türkiye'deki Hukuksal Düzenlemeyle Mukayeseli İncelenmesi", **Marmara Üniversitesi Avrupa topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi** C.4, S.1/2, 1995/1996, s. 93.

kurallarla uyumlaştırılması, ikincisi ise belirli konularda üye ülkelerin ulusal mevzuatlarının birbirleriyle uyumlaştırılmasıdır. Bu kapsamda fikri haklara ilişkin ulusal düzenler ve düzenlemeler arasındaki farklılıkların, iç pazarın işleyişini ve rekabeti bozucu etki yaratacak potansiyele sahip olması nedeniyle fikri haklar konusu Avrupa Birliği'nin önemli konularından biri haline gelmiştir¹⁸³. Söz konusu alana tüzük, direktif ve kararlar yoluyla düzenlemeler getirilmiştir. Ayrıca Avrupa Adalet Divanı'nın içtihatları da Birliğin fikri haklar bakımından gelişmesine katkı sağlamıştır. Avrupa Birliği'nin söz konusu düzenlemelerinin amacı, fikri haklar alanında yeknesak bir birlik oluşturmaktan ziyade ülkelerin hukuklarının uyumlaştırılmasıdır¹⁸⁴.

Avrupa Birliği, fikri haklara ilişkin uyumlaştırma yaparken diğer uyumlaştırma çalışmalarına göre daha özenli davranmak zorunda kalmıştır. Çünkü telif hakları konusunda üye devletlerde birbirinden çok farklılık arz eden, köklü tarihsel geçmişlere sahip geleneksel koruma sistemleri mevcuttu. Bu sistemleri radikal bir şekilde, bir çırpıda değiştirmek mümkün değildi. Bir yanda telif haklarının ekonomik yönünün ağır bastığı İngiliz Common Law sistemi, diğer yanda eser sahiplerinin manevi haklarının ağır bastığı Fransız sistemini bir araya getirip uyumlaştırmak kolay olmayacaktı. Bu nedenle Komisyon, fikri haklar konusunu, gayet yerinde tahlil ederek devrimci bir metot yerine evrimci bir metotla meseleye yaklaşmış ve değişimin zamana yayılmasını sağlamıştır¹⁸⁵.

Avrupa Ekonomik Topluluğu, fikri hakların uyumlaştırılması amacıyla 1992 tarihli Konsey İlke Kararı¹⁸⁶, Bern Sözleşmesinin, 1971 tarihli Paris Antlaşmasının ve 1961 tarihli Roma Sözleşmesi'nin, 1.1.1995 tarihinden önce üye devletler tarafından imzalanması zorunluluğunu getirmiştir. Avrupa Birliği'nde telif haklarının uyumlaştırılması amacıyla atılan ilk temel adım ise

¹⁸³ Craig, De Burca, **a.g.e.**, s. 1119.

¹⁸⁴ Arkan, **a.g.e.**, s. 18.

¹⁸⁵ Özcan, **a.g.e.**, s. 150-151.

¹⁸⁶ Council Resolution of 14 May 1992 on Increased Protection for Copyright and Neighbouring Rights, Official Journal No. C 138, 28/05/1992 P. 0001 (http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/en/eu/eu024en.pdf), 16.10.2009.

Bilgisayar Programlarının korunması konusunda ortak standartlar getirilmesi amacıyla yürürlüğe konan 91/250/AET sayılı Bilgisayar Programlarının Hukuki Korunmasına Dair Direktif olarak kabul edilebilir. Bu direktifi, tarih sırasına göre aşağıda numaraları ve isimleri belirtilen direktifler izlemiştir:

-92/100/AET sayılı “Fikri Mülkiyet Alanında; Kiralama Hakkı, Ödünç Verme Hakkı ve Bağlantılı Haklara Dair Konsey Direktifi¹⁸⁷” (2006/115/AT sayılı Direktif)

- 93/83/AT sayılı “Uydu Yayınları ve Kablo ile Yeniden İletime Uygulanan Telif Hakları ve Bağlantılı Haklara İlişkin Belirli Kuralların Koordinasyonu Hakkında Konsey Direktifi”

- 93/98/AT sayılı “Eser Sahibinin Hakları ile Bağlantılı Hakların Koruma Sürelerinin Uyumlaştırılmasına İlişkin Konsey Direktifi¹⁸⁸” (2006/116/AT sayılı Direktif)

-96/9/AT sayılı “Veri Tabanlarının Hukuki Korunmasına İlişkin Parlamento ve Konsey Direktifi”

-2001/29/AT sayılı “Bilgi Toplumunda Eser Sahibinin Hakları ve Bağlantılı Hakların Uyumlaştırılması Hakkında Parlamento ve Konsey Direktifi”

-2001/84/AT sayılı “Orijinal Sanat Eseri Sahibi Lehine Yeniden Satış Hakkına İlişkin Parlamento ve Konsey Direktifi”

-2004/48/AT sayılı “Fikri Mülkiyet Haklarının Uygulanması Hakkındaki Parlamento ve Konsey Direktifi

III. AB MÜKTESEBATINDA YENİDEN SATIŞ HAKKININ DÜZENLENİŞİ

Bern Sözleşmesinde yer almasından sonra Avrupa Birliği ülkelerinde, ortaya çıkışındaki adıyla “pay ve takip hakkı” kabul edildiğinde, hakkın kapsamındaki eserler bir müzayedede ya da müzayede dışında bir yerde satıldığında eser sahibi ve diğer hak sahiplerinin satıştan pay almasına

¹⁸⁷ Söz konusu Direktif 12.12.2006 tarihinde 2006/115/AT sayılı Direktif ile tedvin edilmiştir.

¹⁸⁸ Söz konusu Direktif 12.12.2006 tarihinde 2006/116/AT sayılı Direktif ile tedvin edilmiştir.

yönelik düzenlemeler yapılmıştı. Bunun sonucu olarak Ortak Pazar'da güzel sanat eserleri ticaretinin, en azından kâğıt üzerinde bile olsa, bozulacağı öngörülüyordu. Avrupa'nın en büyük güzel sanat eserleri satış merkezi olan Londra ve İsviçre'de galericiler, satıcılar ve alıcılarda büyük komisyonlar elde etmelerine karşın eser sahipleri yeniden satış gelirlerinden pay alma hakkına sahip olamıyordu¹⁸⁹.

Bunun karşısında yeniden satış hakkıyla ilgili olarak Avrupa Birliği tüm üye ülkeleri istisnasız kapsayacak bir direktif hazırlığına başlamıştır. İngiltere ve Hollanda'nın güzel sanat eseri pazarının zarar göreceğine dair endişelerinden kaynaklanan tüm karşı duruşlarına rağmen söz konusu düzenlemeler gerçekleştirilmiştir¹⁹⁰.

Avrupa Birliği yeniden satış hakkını 27 Eylül 2001 tarihli Konsey Direktifi (2001/84/AT) ile düzenlemiş bulunmaktadır. Özgün bir sanat eseri sahibinin eserlerinin yeniden satışından pay almasına ilişkin düzenlemeler yapan bu direktif on yıl süren tartışmalar sonucunda yürürlüğe girebilmiştir.

Yeniden satış hakkının uygulanmasındaki temel ilke sanatçının veya haleflerinin alacağı payın, eserin değerindeki artışların değil, eserin satış bedeli temel alınarak hesaplanmasıdır.

Direktifin 1 inci maddesi uyarınca yeniden satış hakkı devredilemez. Bu haktan geleceğe yönelik olarak, pay ödenmesine tabi olmayacak satışlar bakımından bile olsa, önceden vazgeçmek mümkün değildir.

¹⁸⁹ Cornish, Llewelyn, **a.g.e.**, s. 562.

¹⁹⁰ Dreier, Hugenholtz, **a.g.e.**, s. 405.

A. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkının Kapsamı

Direktifin 1 inci maddesi uyarınca yeniden satış hakkı, özgün bir sanat eseri oluşturan eser sahibinin lehine, eserinin ilk satışını müteakip yeniden satışları ile ilgili olarak satış bedeli üzerinden pay alma yetkisini kapsamaktadır. Buna göre yeniden satış hakkı eser sahibinin eserin ilk satışını gerçekleştirmelerinden sonraki satışlar için söz konusu olabilecektir. Ancak bunun anlamı eserin eser sahibinin veya mirasçılarının elinden mutlaka satış yoluyla çıkmış olması değildir. Eserin transferinin nasıl gerçekleştiği önemli değildir. İlk mülkiyet devri örneğin bağış yoluyla da gerçekleşmiş olabilir. Öyle bile olsa bu devri takip eden satışlarda eser sahibi pay alma hakkına sahiptir.

Direktif ilk satışın eser sahiplerinin mirasçıları tarafından gerçekleştirilmiş olmasına ilişkin bir muafiyet içermemektedir. Güzel sanat eserlerini konu alan satışların yeniden satış hakkı kapsamında değerlendirilmeleri için ilk transferin mutlaka eser sahibi tarafından gerçekleştirilmesi gerekmez. İlk satış ya da devir eser sahibinin mirasçıları tarafından da gerçekleştirilmiş olsa pay alma hakkı gündeme gelecektir.

Yeniden satış hakkı aynı eserin her yeniden satışı için söz konusu olabilir. Buna göre eserin ilk kez transfer edilmesinden sonra gerçekleşecek her yeniden satışında pay alma hakkı doğacaktır.

Direktif uyarınca yeniden satış hakkı, satış merkezleri, sanat galerileri ve genel anlamda sanat eserleri ile ilgilenen herhangi bir ticari kuruluş gibi, satıcılar, alıcılar veya sanat eseri piyasası uzmanları olarak çalışan kişiler tarafından gerçekleştirilen yeniden satışın bütün iş ve işlemlerini içermektedir. Direktifin 18 numaralı gerekçesine göre doğrudan kişiler arasında, profesyonel olarak bu tür eserlerin satışını gerçekleştirenlerin katkısı olmaksızın sadece bu kişilerin bireysel çabalarıyla gerçekleştirilen satış sözleşmelerinde yeniden satış hakkı söz konusu olmaz. Kişilerin

bireysel sıfatlarıyla herhangi bir kazanç elde etmeksizin kamuya açık müzelerle yaptıkları anlaşmalar sonucu gerçekleşen devirler de hakkın kapsamı dışındadır.

Bazı durumlarda eser sahipleri ile galeri sahipleri eserin galeri sahibine satışı konusunda değil de yalnız eserin sergilenmesi konusunda anlaşmaktadır. Her ne kadar bu durumlarda da satıcı neredeyse her zaman satıştan bir pay alıyor olsa da eserin sergilenmesi neticesinde yapılacak satış eser sahibi ile alıcı arasında olacağından bu tür satışlar da yeniden satış hakkının konusu olmaz.

Üye devletler satıcının eseri doğrudan eser sahibinden edindiği ve yeniden satışın bu edinimin gerçekleşmesini takiben üç yıl geçmeden gerçekleştirildiği ve satış bedelinin 10.000 Avro düzeyini aşmadığı satışların yeniden satış hakkından muaf olmasına ilişkin düzenleme yapabilirler (Dir. m. 1/3). Direktifin 18 numaralı gerekçesinde bu satışlar, satıcının eseri eser sahibinden doğrudan aldığı ve genellikle eser sahibinin çok tanınmadığı durumlar olarak ifade edilmiştir.

B. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkının Konusu

Direktif yeniden satış hakkına konu olabilecek eserleri sınırlı sayıya tabi olmaksızın yalnız örnekleme yoluyla belirlemiştir. Direktif resimler, kolâjlar, yağlı boya resimleri, çizimler, oyma çalışmaları, baskılı eserler, litograflar, heykeller, büstler, dokuma eserleri, seramikler, cam eserler ve fotoğraflar ve benzeri sanat eserlerinin hakkın konusunu oluşturacağını ifade etmektedir (Dir. m. 2/1). Bu ve benzeri sanat eserlerinin yeniden satış hakkına konu olabilmesi için fikri hak koruması kapsamında bulunmaları şarttır.

Yeniden satış hakkının konusunu oluşturan, güzel sanat eserinin üzerinde şekillendiği cisimdir. Hakkın konusunu oluşturan şeyin fiziksel çalışmanın kendisi oluşu yeniden satış hakkının en önemli karakteristik özelliklerinden biridir¹⁹¹.

Direktif yeniden satış hakkının konusunu özgün eser veya özgün olduğu kabul edilen kopyalar ile sınırlamıştır. Burada özgün eser ve özgün olarak kabul edilme kavramları üzerinde durmak gerekmektedir. “Özgün eser”, sanatçının yaratıcılığını üzerinde şekillendirdiği ve şahsen ortaya koyduğu eserdir. Burada şahsen ortaya koyma ifadesinin eser sahibinin bütünüyle kendisinin çalışması neticesinde oluşan eser olarak anlamamak gerekir. Eserin oluşturulma aşamasında asistan ve benzeri yardımcılardan yararlanılmış olması eserin özgünlüğünü ve yeniden satış hakkına konu olmasını engellemez.

Direktif “özgün olduğu kabul edilen eser kopyaları”nı sanatçının şahsen ve sınırlı sayıda oluşturduğu veya kendi kontrolünde ve yetki vermesi ile oluşturulmuş olan güzel sanat eseri kopyaları olarak ifade etmektedir. Buna göre güzel sanat eseri kopyaları ancak eser sahibi tarafından veya onun kontrolünde sınırlı sayıda yapıldıkları takdirde yeniden satış hakkının konusunu oluşturabilirler. Türk Hukukuna ilişkin bölümde belirtildiği gibi sınırlı sayı burada da sayının mutlaka az olmasını değil eser sahibi tarafından belirlenmiş olmasını ifade eder. Ancak eser sahibinin ölümünden sonra oluşturulan kopyalar yeniden satış hakkına konu olamazlar.

¹⁹¹ Dreier, Hugenholtz, **a.g.e.**, s. 411.

C. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkı Kapsamında Elde Edilebilecek Pay

Direktif yeniden satış hakkına konu olacak bir asgari satış fiyatının belirlenmesi yetkisini üye devletlere bırakmıştır. Ancak belirlenecek bu asgari satış fiyatının 3000 Avro düzeyini aşamayacağını hükme bağlamıştır (Dir. m. 3/2).

Direktif yeniden satış hakkı kapsamında elde edilebilecek miktarın tespiti için bazı bedel aralıkları ve oranlar belirlemiştir (Dir. m. 4). Buna göre eser sahibinin eserinin yeniden satışından elde edebileceği pay, 50.000 Avro düzeyine kadar olan satış fiyatının %4'lük kısmı; 50.000,01 Avro düzeyinden 200.000 Avro düzeyine kadar olan satış fiyatının % 3'lük kısmı; 200.000,01 Avro düzeyinden 350.000 Avro düzeyine kadar olan satış fiyatının % 1'lik kısmı; 350.000,01 Avro düzeyinden 500.000 Avro düzeyine kadar olan satış fiyatının % 0,5'lik kısmı; 500.000 Avro düzeyini aşan satış fiyatının % 0,25'lik kısmıdır.

Direktife aynı zamanda hak sahiplerinin eserin yeniden satışından alabileceği paya ilişkin azami bir miktar da belirlemiştir. Buna göre hak sahiplerinin yeniden satış nedeniyle elde edebilecekleri pay 12.500 Avro düzeyini aşamaz.

D. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkından Doğan Payı Ödeme Borcu

Direktif yeniden satış hakkından doğan payın ödenmesi borcunu satıcıya yüklemiştir. Buna göre yeniden satış hakkından doğan borcu ödemekle yükümlü olanlar satıcı veya satıcının yetkilendirdiği kişidir.

Üye devletler satış merkezleri, sanat galerileri gibi kuruluşlar ve alıcılar ile satışla ilgili diğer sanat eseri piyasası uzmanlarından birini ya da birkaçını birlikte payın ödenmesi borcundan sorumlu tutabilir (Dir. m. 1). Üye devletlere tanınan bu yetki ile satıcının güzel sanat eseri satışı ile uğraşan bir kişi olmadığı fakat alıcı ya da aracının güzel sanat eseri piyasasında faaliyet gösteren bir kişi olduğu durumların hakkın kapsamı dışında kalmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

E. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkından Doğan Payı Almaya Hakkı Olanlar

Direktifin 6 ncı maddesinde yeniden satış hakkının sahibinin “eser sahibi” ve “onun ölümünden sonra eserleri üzerinde hak sahibi olanlar” olduğu ifade edilmektedir. “Eser sahibinin ölümünden sonra hak sahibi olanlar” ifadesi ile anlatılmak istenen eser sahibinin mirasçılarıdır¹⁹².

Yeniden satış hakkı üçüncü kişilere devredilemez, eser sahibi veya mirasçıları dışındaki kişilerce kullanılamaz. Ancak yeniden satış hakkının takibinin bir meslek birliğine bırakılması ya da hakkın takibinin zorunlu olarak meslek birliğince yapılması hakkın devredilmesi anlamını taşımaz.

F. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satıştan Doğan Pay Alma Hakkının Kullanılabileceği ve Payın Talep Edilebileceği Süreler

Direktif yeniden satış hakkının korunacağı süreye ilişkin olarak 93/83/AET sayılı Direktifin 1 inci maddesine atıf yapmıştır. Koruma sürelerine ilişkin süreleri düzenleyen söz konusu direktif 12.12.2006 tarihinde 2006/116/AT sayılı Direktif ile tedvin edilmiştir. Buna göre öngörülmüş olan

¹⁹² Dreier, Hugenholtz, **a.g.e.**, s. 416.

koruma süresi eser sahibinin yaşamını ve ölümünden itibaren yetmiş yılı kapsamaktadır (2006/116/AT Direktifi, m. 1).

Direktifte satış gerçekleştikten sonra payın talep edilmesine ilişkin bir zamanaşımı süresi öngörülmemiştir. Bu durumu ülkelerin kendi Borçlar Hukuku düzenlemelerinde yer alan zamanaşımı sürelerinin uygulanacağı şeklinde yorumlamak gerekir.

G. 2001/84/AT Direktifine Göre Yeniden Satış Hakkının Toplu Yönetimi

Direktife göre üye ülkeler yeniden satış hakkının toplu yönetimine ilişkin bir zorunluluk getirebilir veya toplu yönetimin isteğe bağlı olarak yapılmasını düzenleyebilir (Dir. m. 6). Direktifin 28 numaralı gerekçesinde hakkın toplu yönetiminin zorunlu tutulması halinde üye ülkelerin, meslek birliklerinin hakkın şeffaf ve verimli bir biçimde işletmesini sağlamakla yükümlü olduğu ifade edilmiştir.

Üye ülkeler ayrıca diğer üye ülke vatandaşı olan eser sahiplerinin yeniden satış hakkının takip edilmesi ve hak ettikleri payların toplanmasını da sağlamakla yükümlüdür.

Üye ülkelerdeki uygulama örneklerine bakıldığında bazı ülkelerde yeniden satış hakkının toplu yönetiminin zorunlu tutulduğu, bazılarında ise ihtiyari bir düzenlemeye gidildiği görülmektedir. Ancak yeniden satış hakkının toplu yönetiminin zorunlu olduğu ülkelerde hakkın daha etkin uygulandığı görülmektedir.

H. 2001/84/AT Direktifinde Bilgi Edinme Hakkı

Direktif hak sahiplerinin yeniden satıştan doğan payı almalarını garanti etmeye yönelik olarak, hak sahipleri lehine bilgi edinme hakkı düzenlemiştir. Buna göre üye devletler, yeniden satıştan sonraki üç yıllık bir süre içinde, hak sahibi kişilerin, satışla ilgili sanat piyasası uzmanından, gerekli olması muhtemel herhangi bir bilgiyi kendilerine iletmesinin talep edilmesini sağlayabilirler (Dir. m. 9).

Bilgi edinme hakkı eser sahibinin verdiği yetkiye dayanarak meslek birliğince de kullanılabilir. Direktifin 30 numaralı gerekçesine göre hakkın toplu yönetimini öngören üye ülkeler bilgi edinme hakkının münhasıran hakkın takibi için yetkilendirilmiş meslek birliğince kullanılabileceğine ilişkin düzenleme yapabilirler. Bir başka ifadeyle yeniden satış hakkının kapsamına girmeyen satışlarla ilgili olarak bilgi edinme hakkı kullanılamaz.

IV. TÜRK HUKUKU İLE AB MÜKTESEBATININ YENİDEN SATIŞ HAKKI BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Tablo 2.

2001/84/AT DİREKTİFİ:	5846 SAYILI FSEK:
Hakkın Konusunu Oluşturan Eserler Grafik veya Plastik Sanat Eserleri (Özgün veya özgün olduğu kabul edilen kopyalar) (Dir. m. 2/1) • Resimler, • Kolâjlar, • Yağlı boya resimleri, • Çizimler, • Oyma çalışmaları, • Baskılı eserler, • Litograflar, • Heykeller, • Büstler, • Dokuma eserleri, • Seramikler, • Cam eserler ve fotoğraflar ve benzeri	Hakkın Konusunu Oluşturan Eserler Güzel Sanat Eserleri (FSEK m. 4) (Özgün veya özgün olduğu kabul edilen kopyalar) • Yağlı ve suluboya tablolar; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, • Heykeller, kabartmalar ve oymalar, • El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları, • Fotografik eserler ve slaytlar, • Grafik eserler, • Karikatür eserleri, • Her türlü tipler. İlim ve Edebiyat Eserleri (FSEK m. 2/1) (El yazısı ile yazılmış asılları) Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler. Musiki Eserler (FSEK m. 3) (El yazısı ile yazılmış asılları) Her nevi sözlü ve sözsüz besteler.

2001/84/AT DİREKTİFİ:	5846 SAYILI FSEK:
Hakkın Kapsamında Yer Alan Satışlar (Dir. m. 1/2) • Satış merkezleri, • Sanat galerileri, • Sanat eserleri ile ilgilenen herhangi bir tüccar kuruluş, • Satıcılar, • Alıcılar, • Sanat eserleri piyasası uzmanlarını içeren her türlü işlem ve faaliyete uygulanır. • Üye devletler en fazla 3000 Avro düzeyindeki satışların pay verme borcundan muaf tutulacağını hükme bağlayabilir.	Hakkın Kapsamında Yer Alan Satışlar (FSEK m. 45/1) • Sergi, • Açık arttırma, • Bu gibi eşyayı satan mağazalar veya başka şekillerde satış konusu olarak el değiştirdiği durumlarda uygulanır. • Bedeli 5000 YTL'yi aşmayan satışlar pay verme borcundan muaftır.
Pay Ödeme Borcundan Sorumlu Olanlar (Dir. m. 1/4) • Yeniden satıştan doğan payı ödeme borcunun yükümlüsü satıcıdır. • Üye devletler, satışla ilgili kişilerin tek başına payın ödenmesini veya yükümlülüğün satıcı ile paylaşılmasından sorumlu olmasını sağlayabilirler.	Pay Ödeme Borcundan Sorumlu Olanlar (FSEK m. 45/1) • Eser sahibinin yeniden satışa ilişkin payının satışı gerçekleştiren gerçek veya tüzel kişi tarafından ödenmesi esası benimsenmiştir. • Eserin satışının yapıldığı işletmenin sahibi ile satıcı müteselsil sorumludur. Alıcının sorumluluğu söz konusu değildir.

2001/84/AT DİREKTİFİ:	5846 SAYILI FSEK:
Payı Almaya Hakkı Olanlar (Dir. m. 6) • Eser sahibi, • Eser sahibinin ölümünden sonra eserleri üzerinde hak sahibi olanlar	Payı Almaya Hakkı Olanlar (FSEK m. 45/1) • Eser sahibi, • Eser sahibinin ölümünden sonra ikinci dereceye kadar mirasçıları ve eşi, • Mirasçı olmaması halinde ilgili alan meslek birliği
Payın Hesaplanması (Dir. m. 1) • Payın hesaplanmasında eserin satış fiyatı esas alınır.	Payın Hesaplanması (FSEK m. 45/1) • Eserin birbirini takip eden iki satış bedeli arasında açık nispetsizlik bulunması gerekir (Kararname'de yer alan tarife uyarınca iki satış bedeli arasında en az %50 oranında bir fark bulunması gerekir). • Payın hesaplanmasında birbirini takip eden iki satış bedeli arasındaki fark esas alınır.
Bilgi Edinme Hakkı (Dir. m. 9) • Üye devletler, yeniden satıştan sonraki üç yıllık bir süre içinde, hak sahibi kişilerin, satışla ilgili sanat piyasası uzmanından, gerekli olması muhtemel herhangi bir bilgiyi kendilerine iletmesinin talep edilmesini sağlayabilirler.	Bilgi Edinme Hakkı • Satışın gerçekleştirildiği işletme sahibi veya satıcı, hak sahiplerine satıştan itibaren iki ay içinde satışla ilgili bilgi vermekle müştereken yükümlüdürler(Kararname m. 3).

2001/84/AT DİREKTİFİ:	5846 SAYILI FSEK:
Pay Tarifesi (Dir. m. 4) • 50.000 Avro düzeyine kadar olan satış fiyatının %4'lük kısmı; • 50.000,01 Avro düzeyinden 200.000 Avro düzeyine kadar olan satış fiyatının % 3'lük kısmı; • 200.000,01 Avro düzeyinden 350.000 Avro düzeyine kadar olan satış fiyatının % 1'lik kısmı; • 350.000,01 Avro düzeyinden 500.000 Avro düzeyine kadar olan satış fiyatının % 0,5'lik kısmı; • 500.000 Avro düzeyini aşan satış fiyatının % 0,25'lik kısmı. • Alınabilecek payın toplam miktarı 12500 Avro düzeyini aşamaz.	Pay Tarifesi (Kararname m. 1) • Birbirini takip eden iki satış arasındaki farkın % 50 ile % 100 arasında olması durumunda farkın % 10'u. • Birbirini takip eden iki satış arasındaki farkın % 101 ile % 200 arasında olması durumunda farkın % 9'u. • Birbirini takip eden iki satış arasındaki farkın % 201 ve üzeri olması durumunda farkın %8'i. • FSEK m. 45'de Bakanlar Kuruluna verilen yetki arasında alınacak paya ilişkin bir üst sınır çizilmesi yer almamaktadır. Kararnamede hak sahiplerinin yeniden satış nedeniyle alabilecekleri paya azami bir sınır getirilmemiştir.
Hakkın Toplu Yönetimi (Dir. m. 6/2) • Üye devletler yeniden satış hakkın toplu yönetimini zorunlu ya da ihtiyari olarak düzenleyebilirler.	Hakkın Toplu Yönetimi • FSEK' de yeniden satış hakkının toplu yönetimine ilişkin özel düzenleme bulunmamaktadır. Diğer mali haklar gibi pay alma hakkı da eser sahibi tarafından bireysel olarak takip edilebilir.

V. ÜYE ÜLKELERDE YENİDEN SATIŞ HAKKININ DÜZENLENİŞİ

A. İngiltere

İngiltere’de, İngiliz sanatçılara eserlerinin yeniden satışından pay alma hakkını tanıyan yeniden satış hakkı mevzuata “2006 tarihli Yeniden Satış Hakkına ilişkin Düzenlemeler”in yürürlüğe girmesiyle dâhil olmuştur. Bu düzenlemeler orijinal bir güzel sanat eseri sahibinin, çalışmasının yeniden satışından kar elde etmesine ilişkin hakkı düzenleyen ve üzerinde çok tartışılmış olan AB Direktifinin uygulamasını hayata geçirmiştir. İngiltere, Avrupa’nın en büyük güzel sanat eserleri pazarı olan İngiltere pazarına zarar verebileceği endişesiyle çok güçlü bir şekilde bu direktifin karşısında olmuş ve aleyhinde oy kullanmıştır. İngiltere söz konusu düzenlemeleri Bern Sözleşmesinin 14 üncü maddesinde tanınan opsiyonu da kapsayacak şekilde gerçekleştirmiştir¹⁹³.

Yukarıda söz konusu edildiği gibi İngiltere yeniden satış hakkının Bern Sözleşmesine dâhil edilmesine karşıydı ve bu durum hakkın zorunlu değil isteğe bağlı olarak düzenlenebilir olmasının temininde yararlı oldu. İngiltere konuyla ilgili AT Direktifinin de karşısında yer aldı. Bu uzun süren direnişin gerekçesi sadece birbirini izleyen İngiliz Hükümetlerinin yeniden satış hakkının kabul edilmesinin ulusal yararlarına uygun olduğuna inanmamalarıydı.

Bugün itibariyle İngiltere Avrupa Birliği’nin en büyük güzel sanatlar pazarının ve uluslararası güzel sanatlar pazarında seçkin bir konumun sahibidir. İngiltere Hükümetinin duruşu her zaman yeniden satış hakkının İngiltere mevzuatına kabul edilmesinin, satışların, İngiltere’den hakkın kabul edilmediği ülkelere yönelmesi riskini taşıdığı yönündeydi¹⁹⁴. Böylece Londra güzel sanatlar pazarının, en büyük rakipleri olan Cenevre ve New York’a nazaran rekabette dezavantajlı duruma düşeceği görüşü hâkimdi.

¹⁹³ Garnett, Davies, Harbottle, **a.g.e.**, s. 98.

¹⁹⁴ Garnett, Davies, Harbottle, **a.g.e.**, s. 100.

AT Direktifinin kabul edilmesini takiben İngiltere Hükümeti yeniden satış hakkına ilişkin hukuki düzenlemeyi yapmak zorunda olduğunu kabul etmiştir; ancak Direktifin uygulanması görevine, sanatçıların ihtiyaçlarını dikkate alırken, satışların İngiltere’den başka pazarlara yönelmesi riskini minimize etme bakış açısıyla yaklaşmıştır.

“Direktif büyük ölçüde sıkı kurallar getirmekte ise de üye devletlerin kullanabileceği bazı seçenekler de içermektedir. Direktifin kabulünden önce ve sonra ilgili gruplarca yapılan müzakereler sırasında açığa kavuşturulduğu üzere, Hükümet’in maksadı her zaman ticaretin başka pazarlara kaymasının önüne geçmek ve İngiltere güzel sanatlar pazarının bu yeni hakka kademeli olarak uyum sağlamasına izin vermektir”¹⁹⁵.

İngiltere Hükümeti aynı zamanda, değişebilen pay tarifi ve her payın ödenmesinde üst limitin bulunması gibi Direktifin kendiliğinden ortaya çıkacak ve İngiltere güzel sanatlar pazarına önemli bir koruma sağlayacak olan bazı yararlarını da öngörmüştür.

İngiltere’de 2006 düzenlemelerinin kabul edildiği tarihte Hükümet düzenlemelerin çok değerli olan İngiltere güzel sanatlar pazarını korurken yaşayan İngiliz sanatçıların yaratıcılığının ödüllendirilmesini sağlayacağını beyan etmiştir. Dengelenen hükümet yaklaşımının, güzel sanatlar pazarını ağır bir idari yükün altına sokmaksızın, yaşam mücadelesi veren sanatçıların fayda elde etmesi ve satışların sınır ötesine yönelmesi riskini minimize etmek yönünde olacağı ifade edilmiştir¹⁹⁶.

İngiltere’nin 2006 Düzenlemeleri ilgili Direktifin hükümlerine sadık kalınarak ve aynı pay tarifi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yeniden satış hakkına konu olacak satışların mutlaka bir sanat eseri profesyonelinin dâhil

¹⁹⁵ “Patent Office Regulatory Impact Assessment (14 Şubat 2006)”, Garnett, Davies, Harbottle, **a.g.e.**, s. 101.

¹⁹⁶ Garnett, Davies, Harbottle, **a.g.e.**, s. 101.

olduğu satışlar olması gerekmektedir. Yeniden satış hakkı eser sahibine aittir. Hak kural olarak devredilemez, sadece eser sahibinin atanmış mirasçıları ile kanuni mirasçılarına, vasiyeti tenfiz memuruna ve terekenin paraya çevrilmesi safhasında iflas idaresine transfer olur.

Yeniden satış hakkından doğan payın ödenmesinde satışa iştirak eden sanat piyasası uzmanı da satıcı ile birlikte sorumludur. Satıcı tarafın profesyonel olmadığı, sadece alıcı tarafın profesyonel olduğu satışlarda da payın ödenmesinden alıcı sorumludur. Eser sahibi satışın gerçekleştiği yılı takip eden üç yıl boyunca satışa dahil olan profesyonel kişiden satışlar hakkında bilgi alma hakkına sahiptir.

İngiltere ilgili düzenlemeleri ile yeniden satış hakkının daha etkili kullanımını sağlamak amacıyla hakkın toplu yönetilmesini zorunlu tutmuştur. Bu durum eser sahibinin yeniden satış hakkının yönetimini meslek birliğine devretmediği durumlar için de geçerlidir. Yeniden satış hakkının toplu yönetiminin birden fazla meslek birliği tarafından yapıldığı durumlarda eser sahibi kendi hakkının hangisi tarafından yönetileceğini tayin eder. İngiltere’de hakkın yönetimi DACS (Design and Artists Copyright Society Ltd.) isimli birlik tarafından gerçekleştirilmektedir.

B. Finlandiya¹⁹⁷

Yeniden satış hakkı 1995 yılından beri Finlandiya mevzuatında bulunmaktadır. İlgili direktife göre bu hakkın toplu yönetimi zorunlu olmadığı halde yeniden satış hakkının sadece toplu yönetildiğinde etkili olarak kullanılabileceği öngörüsünden hareketle Finlandiya hakkın toplu yönetimine ilişkin düzenleme yapmıştır.

¹⁹⁷ “Finlandiya Eğitim Bakanlığı, Estonya Kültür Bakanlığı Çalışma Ziyareti Raporu”, KTBTHSGM Arşivi, 05.12.2007.

Direktifin yayınlanmasından sonra Finlandiya mevzuatında sadece oranlara ilişkin ufak değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Daha önce öngörülen en yüksek oran %5 iken yapılan değişikliklerle Direktife uyumlu olarak %4 olarak düzenlenmiştir. Fotografik eserlerin bu hak kapsamına alınması da Direktifin yayınlanmasından sonra düzenlenmiştir. Yeniden satış hakkı dolayısıyla Finlandiya’da yılda 400 bin-600 bin Avro arasında para toplanabilmektedir.

C. Estonya¹⁹⁸

Estonya Avrupa Birliğine üye olmasıyla birlikte AB müktesebatının yeniden satışa ilişkin düzenlemelerini bütünüyle mevzuatına aktarmıştır. Yeniden satış hakkının yönetimini eser sahipleri meslek birliğine bırakan bir düzenleme gerçekleştirmiştir. Bu nedenle hak sahipleri ilgili meslek birliğinin üyesidir. Meslek birliği yeniden satış nedeniyle toplanan miktarı yılda iki kez hak sahiplerine dağıtmaktadır. Yeniden satış hakkı dolayısıyla Estonya’da 2007 yılında elde edilen toplam miktar 24.000 Avro’dur.

Estonya yeniden satış hakkının etkili şekilde uygulanabildiği ülkelerden birisidir. Estonya Kültür Bakanlığı bu hakkın uygulamasını öncelikli olarak desteklemektedir. Yeniden satış hakkı dolayısıyla elde edilen toplam payın bir bölümü güzel sanatlar öğrencilerinin yetiştirilmesi ve ihtiyaçları için kullanılmak üzere Kültür Bakanlığına aktarılmaktadır.

D. Portekiz¹⁹⁹

Portekiz’de yeniden satış hakkı üyelik süreci ile birlikte ulusal mevzuata aktarılmış olmakla birlikte yeniden satışın toplu yönetim yoluyla

¹⁹⁸ “Finlandiya Eğitim Bakanlığı, Estonya Kültür Bakanlığı Çalışma Ziyareti Raporu”, KTBTHSGM Arşivi, 05.12.2007.

¹⁹⁹ “Portekiz Kültür Bakanlığı Çalışma Ziyareti Raporu”, KTBTHSGM Arşivi, 21.01.2008.

meslek birliklerince takibine ilişkin düzenleme yapılması tercih edilmemiştir. Zorunlu toplu hak yönetiminin kabul edilmemiş olması nedeniyle hakkın etkili kullanımı bu ülkede henüz mümkün olamamıştır.

E. Danimarka²⁰⁰

Danimarka'da yeniden satış hakkına ilişkin düzenlemelere göre güzel sanat eseri sahipleri eserlerinin aslı ve kopyalarının satış bedelleri üzerinden katma değer vergisi düşüldükten sonra hesaplanacak olan bir payı alma hakkına sahiptirler. Mimarlık eserleri ve birkaç kopya şeklinde üretilmiş olan uygulamalı sanat eserleri bu hakkın kapsamında yer almazlar.

Yeniden satış hakkından yararlanabilecek olanlar Danimarka'da eser sahibi, o ölmüşse eşi ve çocukları ile sınırlandırılmıştır. Yeniden satış hakkı kişisel ve devredilemezdir. Yeniden satış hakkı yalnızca Kültür Bakanlığı'nın uygun gördüğü bir kuruluş tarafından takip edilmektedir. Hakkın eser sahibi ya da diğer hak sahiplerin tarafından kişisel olarak takibi mümkün değildir. Bakanlığın görevlendirdiği kuruluş hakkın takibini yapmak ve toplanan bedelleri dağıtmak konusunda yetkilidir.

Danimarka, yeniden satış hakkının zorunlu olarak ilgili meslek birliği tarafından takip edildiği ülkelerden biridir. AB Müktesebatı ile uyumlaştırmının sağlandığı 01.01.2006 tarihinden önce 285 Avro düzeyinin altında gerçekleşen satışların pay ödeme borcunun kapsamı dışında tutulduğu ülkede uyumlaştırmadan sonra bu eşik 300 Avro olarak tespit edilmiştir. Yine bu tarihten önce her satışta %5 olarak uygulanan pay oranı uyumlaştırmadan sonra Direktifte yer alan %5-%0,25 olarak belirlenmiş azalan oranlı pay tarifesi şeklinde uygulanmaya başlamıştır.

²⁰⁰ www.globalcube.net/clients/evartists/content/.../ResaleRight--Denmark.doc, e.t. 23.10.2009.

Direktife de uygun olarak yalnız alıcının güzel sanat eseri piyasasında faaliyet gösteren bir kişi olduğu satışlar da kapsam dâhilindedir. Satıcı açısından özel bir satış niteliği taşımasına karşın bu gibi satışlarda da satıcının ilgili meslek birliğine bilgi verme yükümlülüğü vardır. Ancak bilgi edinme hakkının Danimarka'da uygulanması ilgili meslek birliğince talep edilmesi halinde zorunludur. Bu da bilgi edinme hakkının bu ülkede kısmen uygulandığı anlamına gelmektedir.

Danimarka'da eser sahibinin ve payı alabilecek diğer hak sahiplerinin bulunmadığı durumlarda payı elde etme hakkı hakkın takibini yapan bu kuruluşa aittir. Hak sahipleri yeniden satışın gerçekleştiği yılı takip eden üç yıl içerisinde hakkın takibini gerçekleştiren kuruluş hakkında takibe geçme hakkına sahiptir. Satışı gerçekleştirenler hakkın takibini yapan kuruluşa yeniden satışla ilgili yıllık beyanname vermekle yükümlüdür²⁰¹.

F. Almanya²⁰²

Almanya'da yeniden satış hakkı ilgili meslek birliği tarafından takip edilmektedir. Eser sahipleri eserlerinin yeniden satışını gerçekleştiren satıcıdan, bir önceki takvim yılını kapsayacak şekilde, bilgi edinme hakkına sahiptirler. Ancak bu hak da yeniden satış hakkının takibini gerçekleştiren meslek birliği aracılığıyla kullanılabilir.

Almanya'daki galerilerin yeniden satışla ilgili zorunlulukları dışında sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanan ve güzel sanat eseri sahipleri lehine eserlerin ilk satışı temel alınarak yıllık %5 ile %7 arasındaki oranlar üzerinden bir fon oluşturma zorunlulukları da bulunmaktadır. Bu fon da

²⁰¹ Act No. 395 of June 14, 1995 on Copyright, <http://www.wipo.int/clea/en/fiche.jsp?uid=dk001>, e.t. 23.10.2009.

²⁰² <http://www.bildkunst.de/>, e.t. 25.10.2009.

yeniden satış hakkının takibini yapan meslek birliği ile ortak çalışmalar neticesinde oluşturulmaktadır.

Sosyal güvenlik yasasında yer alan düzenlemelere ve yeniden satışla ilgili düzenlemelere göre, satıcı güzel sanat eserini yaşayan bir sanatçıdan satın aldığı takdirde sosyal güvenlik yasasından kaynaklanan ödemeyi yapmakla; güzel sanat eserini yeniden sattığı takdirde ise yeniden satış hakkından kaynaklanan ödemeyi yapmakla yükümlüdür. Almanya, bu iki zorunluluktan kaynaklanan ödemelerin yapılacağı ortak ve götürü ödeme usulünde bir sistem öngörmüştür. Götürü ücretler iki yılda bir güzel sanat eseri pazarında yaşanan değişimler dikkate alınarak ve hem sosyal güvenlik mevzuatı nedeniyle hem de yeniden satış hakkı nedeniyle toplanacak bedelleri kapsayacak şekilde yeniden belirlenmektedir.

Galeriler ve müzayedeler götürü ücret sistemine dâhil olmak zorunda değildir; ancak Almanya'daki galerilerin ve müzayedelerin %80'nin sisteme dâhil olduğu tespit edilmiştir. Götürü ücret sistemi taraflar arasında başarılı bir ilişki ve işbirliği oluşmasını sağlamaktadır. Almanya'nın yanı sıra Fransa'da da uygulanan sosyal güvenlik ödemelerinin yer almadığı ülkelerde de götürü ücret sistemi sadece yeniden satış paylarını kapsayacak şekilde başarıyla uygulanabilir niteliktedir.

G. Macaristan²⁰³

Yeniden satış hakkı ile ilgili mevzuatını 2005 yılında uyumlaştıran Macaristan'da bu tarihten önce yeniden satış hakkından muaf tutulan bir bedel belirlenmemişti. Satış bedeli üzerinden ayrılacak payın oranı %5 olarak tespit edilmişti ve üst limit uygulanmamaktaydı. Payı ödeme borcu alıcının üzerindeydi, satıcı yalnız payın toplanmasından sorumluydu. Koruma

²⁰³ www.globalcube.net/clients/evartists/content/.../Hungary-ResaleRight.doc, 30.10.2009.

süresinin bitiminden sonra da yeniden satış hakkı aynı şartlarla toplanmaya devam olunuyordu. Ancak bu tarihten sonra toplanan bedeller sanatçılara sosyal yardım yapılması amacıyla kullanılabilirdi.

Düzenlemenin yapıldığı tarihte Macaristan'da sosyalist rejimin varlığı nedeniyle yeniden satış hakkına yönelik büyük bir karşı görüş oluşmamış, hak sahiplerini de son derece memnun eden düzenleme kolaylıkla uygulamaya konmuştur. Ancak 1980'lerin sonunda özel galerilerin pazara girişiyle birlikte yeniden satış hakkına muhalif sesler yükselmeye başlamıştır. Anayasa Mahkemesinde düzenlemenin iptaline ilişkin olarak açılan dava kabul edilmemiştir.

1997 yılından önce hükümet tarafından kurulmuş bir birlik olan Macaristan Sanat Fonu tarafından toplanan paylar bu tarihten itibaren HUNGART isimli toplu hak yönetim örgütü tarafından toplanmaya başlamıştır. 2005 yılında ülkede Direktifin uygulamaya konmasıyla bu süre zarfında Macaristan'da başarılı şekilde hayata geçirilen yeniden satış hakkının uygulanması konusunda endişeler oluşmuştur.

Direktifin uygulanması ile ilgili temel endişe Direktifin hakkın uygulanmasında asgari bir fiyat sınırı getirmesi ve Macaristan güzel sanatlar pazarında fiyatların Batı Avrupa ülkelerinin pazarına oranla oldukça düşük seviyelerde olmasıydı. Bu durum daha önce mevzuatında pay verme borcunun doğumu için asgari bir fiyat belirlememiş olan Macaristan'ın güzel sanatlar pazarında önemli büyüklükte satışın hakkın kapsamı dışında kalmasına sebep olacaktı. Bu kapsamda en çok etkilenecek hak sahibi grubunun yaşayan sanatçılar olması öngörülmüyordu. Ülkede 2002 ve 2004 tarihlerini kapsayan çağdaş sanat eseri satışlarına ilişkin istatistik verilerin incelenmesi neticesinde bu eserlerin ortalama satış fiyatının Direktifin belirlediği 3000 Avro eşiğinin sekizde biri civarında olduğu ve bu süre zarfında bu eşik uygulanmış olsaydı pay alma hakkına sahip olacak eser sahibi sayısının 12 olacağı tespit edilmiştir. Düzenlemenin amacının çağdaş

sanatçılarının eserlerinin ticari dolaşımından fayda elde etmesi olduğunu göz önünde bulunduran kanun koyucu direktifin öngördüğü eşiği 20 Avro'ya kadar düşürmüştür. Böylece güzel sanatlar pazarına giriş yapan neredeyse tüm eserlerin düzenleme kapsamında kalması sağlanmıştır. Bunun yanı sıra Direktifte düzenlenen pay tarifesindeki en yüksek oran olan %4 oranının %5 olarak uygulanması yönündeki düzenlemenin de devamı sağlanarak yaşayan sanatçıların yeni uygulamadan zarar görmesi önlenmiş ve bu oranın pay tarifesi olmaksızın her satışta uygulanması hükme bağlanmıştır. Macaristan'da ilgili meslek birliği tarafından 2005 yılının son çeyreği ile 2006 yılının ilk çeyreğinde yeniden satış hakkı dolayısıyla toplanan miktar 366.000 Avro'dur.

H. Bazı AB Üyesi Ülkelerin Güzel Sanat Eserleri Pazarı ve Yeniden Satış Hakkı Düzenlemeleri Bakımından Karşılaştırılması

Tablo 1.²⁰⁴

Ülke	Fransa	Belçika	Almanya	Danimarka	Finlandiya
Güzel sanatlar pazarının büyüklüğü (Avro)	2,843 milyon	77 milyon	485 milyon	50.3 milyon	12.3 milyon
Hakkın konusu olan eserler	Orijinal grafik ve plastik sanat eserleri	Orijinal tablolar, heykeller, resimler, gravürler	Orijinal güzel sanat eserleri	Orijinal güzel sanat eserleri, fotoğraflar, baskılar, uygulamalı sanat eserleri	Güzel sanat eserleri
Hakkın kapsamına giren satışlar	Müzayede satışları	Müzayede satışları	Müzayede ya da diğer ticari satışlar	Müzayede ya da diğer ticari satışlar	Müzayede ya da diğer ticari satışlar
Hak sahipleri	Yalnız aile	Bütün mirasçılar	Bütün mirasçılar	Yalnız aile	Yalnız aile
Yeniden satış hakkına tabi satışların oranı	Toplam satışın %3'ü, müzayede satışlarının %7'si	Toplam satışın %9'u, müzayede satışlarının %20'si	Toplam satışın %9'u	Toplam satışın %16'sı, müzayede satışlarının %30'u, diğer ticari satışların %5'i	Toplam satışın %8'i

²⁰⁴ Clare McAndrew, Lorna Dallas-Conte, Implementing "Droit de Suite in England", 2002, (<http://acestage.preloading.co.uk/media/uploads/documents/publications/325.pdf>), e.t. 26.08.2009.

Ülke	Fransa	Belçika	Almanya	Danimarka	Finlandiya
Yeniden satış hakkına elverişli eserlerin AB satışlarına oranı	%42	%4	%25	%5	%1
Toplu hak yönetimi	VAR	YOK	VAR	VAR	VAR
Yeniden satış hakkına esas olan miktar	Satış fiyatı, hiçbir mahsup yapılmadan	Satış fiyatı, hiçbir mahsup yapılmadan	Satış fiyatı, hiçbir mahsup yapılmadan	KDV düştükten sonraki fiyat	KDV düştükten sonraki fiyat
Bilgi edinme hakkı	Kısmen var	Kısmen var	VAR	Kısmen var	VAR
İdareye ayrılan paylar	%20	%15	%10	%15	%25

VI. TÜRK HUKUKUNUN AB MÜKTESEBATI İLE UYUMUNUN SAĞLANMASINA YÖNELİK ÖNERİLER VE MADDE TASLAĞI ÖNERİSİ

FSEK'in 45 inci maddesi ile düzenlenen güzel sanat eseri sahiplerinin eserlerinin yeniden satışından pay almasına ilişkin hakkın koşulları söz konusu hakkın kullanımı olasılığını bertaraf edecek niteliktedir. Ülkemizde güzel sanat eseri sahiplerinin yeniden satışa ilişkin hakkının uygulanabilir olmasını sağlamak üzere öncelikle yasal düzenlemede değişiklikler yapılması yerinde olacaktır.

FSEK'in 45 inci maddesinin yeniden düzenlenmesiyle öncelikle ilim-edebiyat eserleri ile musiki eserlerin el yazısı ile yazılmış asıllarının pay alma hakkının dışında tutulmasının AB Müktesebatı ile uyum bakımından gerekli olduğu düşünülmektedir.

Yasal düzenlemede yapılacak değişiklik ile düzenlenmesi gereken öncelikli hususlardan biri de hakkın kullanımı için aranan "iki satış bedeli arasında açık nispetsizlik" şartının kaldırılmasıdır. Yeniden satış hakkının kullanılmasını neredeyse imkânsız kılan bu sübjektif şart yerine eser sahibinin her satışta satış bedeli üzerinden pay alabilmesine olanak tanıyan bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir.

Önceki bölümlerde yeniden satış hakkının yalnız, bu gibi eşyanın satışı ile profesyonel olarak iştigal olanlar tarafından gerçekleştirilen satışları kapsadığı ifade edilmişti. FSEK'in 45 inci maddesinde yer alan "veya başka şekillerde satış konusu olarak el değiştirdiği durumlar" ifadesinin söz konusu hakkın bireysel satışları da kapsadığı düşüncesini uyandırma riskine karşı düzeltilmesine, yeniden satış hakkının yalnız profesyonel satışlarda gündeme gelebileceğini ifade eden bir şekle dönüştürülmesine ihtiyaç vardır.

FSEK'in güzel sanat eserinin yeniden satışından doğan pay alma hakkını kullanabilecekler bakımından mirasçılarını ikinci dereceyle sınırlandırmış olması miras yolu ile intikali bakımından diğer mali haklarla farklılık arz etmekle birlikte söz konusu düzenleme uluslararası mevzuatla önemli bir çelişki teşkil etmemektedir. Ancak mirasçıların da olmaması halinde ilgili meslek birliğinin hak sahibi olmasına ilişkin düzenleme açıklığa kavuşturulmalıdır. Zira meslek birlikleri üyeleri adına hak takibi yapmak ve topladıkları telif bedellerini hak sahiplerine dağıtmakla yetkilendirilmiş kar amacı gütmeyen topluluklardır. Bir hakkın bütünüyle meslek birliğine bırakıldığı durumlarda toplanan bedelin kullanımına ilişkin usulü gösteren bir düzenleme yapılması zorunludur. Söz konusu hak dolayısıyla meslek birliğince toplanacak bedellerin örneğin üyelere dağıtımı ya da önceki bölümlerde örnek ülke uygulamalarında ifade edildiği üzere Bakanlıkça sanat öğrencilerinin yetiştirilmesine aktarılmasına ilişkin düzenleme yapılabilir.

Güzel sanat eserlerinin yeniden satışından alınacak paylara ilişkin tarifenin de; satış bedeli esas alınarak ve ilgili AB Direktifinde yer alan pay tarifesi de göz önünde bulundurularak yeniden belirlenmesinde de fayda görülmektedir. Bu şekilde hazırlanacak yeni pay tarifesinde hak sahipleri tarafından bir satış dolayısıyla alınabilecek payın azami miktarı da gösterilmelidir.

Yeniden satış hakkının ilgili meslek birliğince toplu yönetimine ilişkin zorunluluk içeren düzenlemenin yapılması da hakkın etkin takibi ve uygulanması bakımından önem arz etmektedir. Söz konusu düzenlemenin başarıyla uygulandığı ülke örnekleri göstermektedir ki yeniden satış hakkı ancak toplu yönetildiğinde etkili şekilde kullanılabilir.

Yasal düzenlemenin iyileştirilmesi çalışmaları sırasında göz önünde bulundurulmasında fayda görülen bir diğer husus da bilgi edinme hakkıdır. Yapılacak düzenlemede hak sahibine veya toplu hak yönetimini gerçekleştirecek meslek birliğine eserin satışını gerçekleştiren gerçek veya

tüzel kişiden AB Müktesebatı ile uyumlu bir süre dâhilinde bilgi edinme hakkının yer alması yerinde olacaktır.

Bu çalışma kapsamında yapılan değerlendirmeler göz önünde bulundurularak söz konusu madde hükmünün aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenebileceği düşünülmektedir.

“Yeniden Satıştan Pay Alma Hakkı

MADDE 45- (1) Mimari eserler hariç olmak üzere, Kanunun 4 üncü maddesinde sayılan güzel sanat eserleri eser sahibi veya mirasçıları tarafından bir defa devredildikten sonra, koruma süresi içinde gerçekleşen her satışta, satışı gerçekleştiren gerçek veya tüzel kişi, Bakanlar Kurulunca çıkarılacak bir kararname ile belirlenecek oranlar esas alınarak hesaplanacak bir pay ödemekle yükümlüdür.

(2) Kararnamede, satış bedelinin %4'ünü geçmemek şartıyla tespit edilecek pay tarifi ile pay verme borcundan muaf tutulacak satış bedeli ve alınacak azami pay bedeli belirlenir.

(3) Eser sahibinin kendisinin sınırlı sayıda meydana getirdiği veya eser sahibinin kontrolünde ve izniyle meydana getirilmiş ve eser sahibi tarafından imzalanmış veya başka bir şekilde işaretlenmiş olmaları nedeniyle özgün eser olduğu kabul edilen güzel sanat eseri kopyaları da yeniden satış hakkının konusunu oluşturur.

(4) Yeniden satış hakkının doğabilmesi için satış işleminin sergi, galeri, açık artırma gibi güzel sanat eserleri satışının yapıldığı yerlerde gerçekleşmesi veya satış işleminin taraflarından en az birinin veya aracının güzel sanat eserleri satışı yapan kuruluşlar veya bu eserlerin satışını meslek edinmiş kişiler olması gerekir.

(5) Yeniden satış hakkından yararlanacak olanlar eser sahibi, eser sahibi ölmüşse mirasçılardır.

(6) Yeniden satış hakkı ilgili alan meslek birliği aracılığı ile takip edilir.

(7) Yeniden satış hakkının idaresi ve takibinden sorumlu meslek birliği, yeniden satış hakkına konu olan satışın gerçekleştiği tarihten itibaren üç yıl süresince, satışın gerçekleştiği sergi, galeri veya kuruluş sahibi ile bu eserlerin satışını meslek edinmiş satıcı, alıcı veya aracından yeniden satış hakkından doğan payın ödenmesini teminen gerekli olabilecek herhangi bir bilginin iletilmesini talep edebilir.

(8) Yalnız alıcının bu eserlerin satışını meslek edinmiş kişilerden olduğu satışlarda payın ödenmesinden alıcı sorumludur. Satışın gerçekleştiği kuruluş sahibi payın ödenmesinden satıcı veya alıcı ile müteselsilen sorumludur.”

SONUÇ

Yeniden Satış Hakkı güzel sanat eseri sahibine tanınmış olan ve güzel sanat eserleri sahibinin elinden çıktıktan sonra bu ilk devri izleyen sonraki el değiştirmelerde eserin yaratıcısına yeni bir ekonomik fayda sağlamayı amaçlayan bir haktır.

Yeniden Satış Hakkı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 1951 yılında kabul edilişinden bugüne dek hukuk sistemimizde yer almasına ve son yıllarda FSEK'in ilgili hükmünde yapılan değişikliklere karşın hala uygulanabilmiş değildir. Hakkın uygulanamamasının en önemli nedeni pay alma hakkının doğumunun gerçekleşmesi ve ispatlanması güç şartlara bağlanmış olmasıdır. Konuyla ilgili AB Direktifi örnek alınarak yapılacak yeni bir düzenlemeyle hem hakkın uygulanabilir niteliğe kavuşturulması hem de AB Müktesebatıyla birçok bakımdan uyumsuz olan düzenlemenin uyumlaştırılması gerekmektedir.

FSEK'in 45 inci maddesi uyarınca güzel sanat eseri sahipleri eserlerinin ilk satışını takiben sonraki satışlarda bir pay alma hakkına sahiptir. AB Direktifinde ise eserin eser sahibi veya mirasçısı tarafından herhangi bir şekilde devredilmesi yeterli görülmüştür. Böylece ilk devrin satış yoluyla gerçekleşmediği durumlarda eser sahibini hak kaybına uğraması önlenmiştir. İlk devrin satış şeklinde gerçekleştiğinin ispatındaki güçlük de göz önünde bulundurulduğunda "ilk satış" ifadesinin "ilk devir" olarak değiştirilmesi yerinde olacaktır.

Yeniden satıştan pay alma hakkının doğması için eserin, bir sergide veya açık arttırmada yahut bu gibi eşyayı satan mağazada veya başka şekillerde satış konusu olarak el değiştirmesi gerekmektedir. Konuyla ilgili AB Direktifinde ise sergi, müzayede salonu gibi yerler sayılmış; bunun yanı sıra "alıcı, satıcı veya aracının güzel sanat eseri satışı konusunda profesyonelleşmiş kişiler" olması durumunda da yeniden satış hakkının

doğacağı hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte güzel sanat eseri piyasasında faaliyet göstermeyen herhangi iki kişi arasında gerçekleşecek satış işleminin hakkın kapsamında bulunmadığı açıkça ifade edilmiştir. FSEK'in 45 inci maddesinde yer alan “veya başka şekillerde el değiştirdikçe” ifadesi bu tür profesyonel olmayan satışların da hakkın kapsamında bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenlerle maddenin alıcı ve aracıları da kapsayacak ve profesyonel nitelik taşımayan satışları dışında bırakacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Yeniden satış hakkının konusunu güzel sanat eserleri ve güzel sanat eseri sahiplerinin sınırlı sayıda meydana getirdiği ya da onun kontrolünde ve izniyle meydana getirilmiş ve eser sahibi tarafından imzalanmış veya başka bir şekilde işaretlenmiş olmaları nedeniyle özgün eser olduğu kabul edilen güzel sanat eseri kopyaları ile ilim-edebiyat eserleri ve musiki eserlerin el yazısı ile yazılmış asılları oluşturmaktadır. AB Müktesebatı ile uyumun sağlanması bakımından Direktifte yer almayan “ilim-edebiyat eserleri ve musiki eserlerin el yazısı ile yazılmış asılları”nın hakkın konusu olmaktan çıkarılması önerilmektedir.

FSEK'in 45 inci maddesine göre bu maddede sayılan eserlerin eser sahibi veya onun mirasçıları tarafından bir kez satıldıktan sonra, takip eden satışlardan pay alma hakkının doğması için birbirini takip eden iki satışın bedelleri arasında açık bir nispetsizliğin bulunması şarttır. Açık nispetsizliğin sınırları 27 Eylül 2006 tarihli ve 26302 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile belirlenmiş olmakla birlikte bu düzenleme AB Direktifi ile uyumsuz niteliktedir. Direktif hakkın doğumunu iki satış bedeli arasındaki oransızlık şartına bağlamamakta; hatta takip eden satışın bir önceki satıştan daha yüksek bir bedelle yapılmış olması şartını dahi aramamaktadır. Bu nedenle eser sahiplerinin hak kaybına uğramasındaki temel engel niteliğindeki bu şartın kaldırılması gerekmektedir.

FSEK'in 45 inci maddesinde, eser sahibinin eserinin yeniden satışına ilişkin payının satışı gerçekleştiren gerçek veya tüzel kişi tarafından ödenmesi esası benimsenmiştir. FSEK, satışın gerçekleştiği müessesenin sahibinin de satıcı ile müteselsilen sorumlu olduğunu hükme bağlamıştır. Bu düzenleme AB Direktifi ile uyumlu nitelikte olmakla birlikte; AB Direktifi alıcının da sorumlu tutulabileceğine ilişkin düzenleme yapılabilmesi konusunda serbestlik tanımıştır. Yalnız alıcının güzel sanat eseri satışını iş edinmiş kişi olduğu satışlarda, alıcının payı ödeme sorumluluğu bulunduğu şeklinde düzenleme yapılabilir.

Yeniden satış hakkı dolayısıyla pay almaya hakkı olanlar öncelikle eser sahibi, eser sahibi ölmüşse mirasçıları, eser sahibinin mirasçılarının olmaması halinde yeniden satış hakkı ilgili alan meslek birliğidir. Diğer mali haklar dolayısıyla eser sahiplerince elde edilen gelirlerin, eser sahibi yaşarken bir meslek birliğine üye olsa bile, öldükten sonra meslek birliklerine verilmesi söz konusu değilken; yeniden satıştan pay alma hakkı bakımından meslek birlikleri de sayılmış bulunmaktadır. Söz konusu sınırlamalar AB müktesebatına da uygun olmayıp değiştirilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

FSEK, 45 inci maddede sayılan eserlerin yeniden satışından doğan hakkın takibi ile ilgili olarak toplu hak yönetiminin nasıl yapılacağına ilişkin ayrı bir düzenleme içermemektedir. Dolayısıyla diğer mali haklarda olduğu gibi eser sahibinin hakkını dilerse kendisi dilerse meslek birliği aracılığıyla takip edebileceği anlaşılmaktadır. Yeniden satış hakkının kullanılması bakımından eser sahibinin takip etmesi gereken galeri, müzayede gibi yerler ve bu tür eşyayı satan kişiler eser sahibine oranla daha güçlü durumdadır. Bu nedenle toplu hak yönetiminin zorunluluk olarak düzenlenmemiş olması karşısında, satışı gerçekleştirecek kişilerin meslek birliği üyesi olan hak sahiplerinin eserlerini satmaktan vazgeçmeleri ve yaşayan eser sahiplerinin yeni eserlerini satabilmek adına meslek birliğine üye olmaktan imtina etmeleri sonucunun doğması kaçınılmazdır. Diğer mali haklardan farklı olarak yeniden

satış hakkının meslek birliklerince toplu takibinin zorunlu tutulması eser sahiplerinin bu haktan faydalanabilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. AB Direktifi hazırlanırken de bu endişeler göz önünde bulundurularak toplu hak yönetiminin zorunlu tutulabileceği yönünde düzenleme yapılmıştır.

FSEK'in 45 inci maddesinde yeniden satış hakkının kullanılabilmesi bakımından önemli olabilecek bilgilerin ilgililerden talep edilebilmesine yönelik bir düzenlemeye yer vermemiştir. AB Direktifinde üye ülkelere, yeniden satıştan sonraki üç yıllık bir süre içinde, hak sahibi kişilerin, satışla ilgili sanat piyasası uzmanından, gerekli olması muhtemel herhangi bir bilgiyi kendilerine iletmesinin talep edilebilmesi yönünde düzenleme yapma yetkisi verilmiştir. Bilgi edinme hakkına konuyla ilgili Bakanlar Kurulu Kararında yer verilmiş ve satışın gerçekleştirildiği işletme sahibi ve satıcının satıştan itibaren iki ay içinde satışla ilgili bilgi vermekle müştereken yükümlü olduğu düzenlenerek FSEK'deki eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır. Ancak bilgi edinme hakkının AB Direktifi ile uyumlu olacak şekilde FSEK'in 45 inci maddesinde düzenlenerek garanti altına alınmasında fayda görülmektedir.

Eser sahiplerinin kullanılamaz bir mali hakkı durumundaki “Yeniden Satış Hakkı”nın yeni ve uluslararası ölçütlerle yeniden düzenlenmesi eser sahiplerinin hak ettikleri kazançtan mahrum olmamalarının sağlanması için olduğu kadar ülkemiz kültürel yaşamının en önemli öğelerinden biri olan güzel sanatlara verilen değerin ortaya koyulması bakımından da son derece önemlidir.

Güzel sanat eseri yaratıcılarının ekonomik kaygılardan uzak, büyük fedakârlıkla ilerleyen bir yaratım süreci içerisinde yaşamlarını sürdürdükleri tarihsel bir gerçekliktir. Kültür ekonomisinin devamında bu fedakârlığın payı büyük önem taşımaktadır. Ancak kültür ekonomisinin gelişmesi ve yaşaması için bu özverinin desteklenmesi şarttır.

Güzel sanat eseri sahiplerinin bu ayrıcalıklı haktan en iyi şekilde faydalanabilmeleri bakımından yasal düzenlemede değişikliklerin yapılması zorunludur. Mevzuatın yeniden düzenlenmesi aynı zamanda ülkemizin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde Fikri Mülkiyet Hukukunun AB Müktesebatına uyumu amacıyla atılması gereken adımlarından biri niteliğini taşımaktadır. Bu çalışmanın söz konusu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde faydalı olması ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

Andre LUCAS, “Artist’s Resale Right”, **TR/2004/IB/OT/01 Support To Turkey’s Efforts In The Full Alignment And Enforcement In The Field Of Intellectual Property Rights With a Focus On Fight Against Piracy, The Reports Submitted By The EU Experts And Turkish Counterparts**, KTBTHSGM Arşivi, Ankara, 2007.

ARKAN, Azra; **Eser Sahibinin Haklarına Bağlantılı Haklar**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2005.

ARSLANLI, Halil; **Fikri Hukuk Dersleri II Fikir ve Sanat Eserleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1954.

ATEŞ, Mustafa; **Fikri Hukukta Eser**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007.

ATEŞ, Mustafa; **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003.

ATEŞ, Mustafa; “Copyright and Related Rights Protection under the TRIPS Agreement”, **Batider**, C. XXXIII, S. 4/2006, s.239-252.

ATEŞ, Mustafa; “Fikri Haklar ve Bağlantılı Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye”, **FMR**, Y.1, S.6, 2006, s. 15-54.

AYİTER, Nuşin; **Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri**, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1981.

BAŞPINAR, Veysel, KOCABEY, Doğan; **İnternette Fikri Hakların Korunması**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2007.

BAYAMLIOĞLU, İbrahim Emre; **Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Teknolojik Koruma**, İstanbul, 12 Levha Yayıncılık, 2008.

BAYSAL, Yasemin; “Mukayeseli Hukuk ve Uluslar Arası Sözleşmeler Işığında Türk Hukuk Sisteminde Eser Sahibi ve Telif Hakları”, İstanbul, 1999 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

BELGESAY, Reşit; **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, Temel Yayınları, 1955.

BEŞİROĞLU, Akın; **Düşünce Ürünleri Üzerinde Haklar**, İstanbul, Beta Yayınevi, 2004.

BOZKURT, Enver, ÖZCAN, Mehmet, KÖKTAŞ, Arif; **Avrupa Birliği Temel Mevzuatı**, Ankara, Asil Yayınevi, 2007.

BOZKURT, Enver, ÖZCAN, Mehmet, KÖKTAŞ, Arif; **Avrupa Birliği Hukuku**, Ankara, Asil Yayınevi, 2008.

BROWN KEYDER, Virginia; **Fikri Mülkiyet Hakları ve Gümrük Birliği**, çev. Ayşe Berkay Hacımırzaoğlu, İstanbul, Intermedia, 1996.

Common Position of The Council on Droit de Suite (Resale Right) Comments by GESAC (Groupement Europeen des Societes d'Auteurs et Compositeurs), (http://www.gesac.org/eng/positions/download/droitdesuite_en_092000.pdf), e.t. 28.11.2009.

Council Resolution of 14 May 1992 on Increased Protection for Copyright and Neighbouring Rights, Official Journal No. C 138, 28/05/1992 P. 0001 (http://www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/en/eu/eu024en.pdf), e.t. 16.10.2009.

CORNISH, William, LLEWELYN, David; **Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights**, London, Sweet and Maxwell, 2007.

CRAIG, Paul, De BURCA, Grainne; **EU Law, Text, Cases and Materials**, Oxford University Press, 2003.

ÇETİNKAYA, Faruk; "Fotoğrafın Tarihi ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Fotoğraf Eserleri", **İstanbul Barosu Dergisi**, Fikri ve Sinaî Haklar Özel Sayısı, 2007, s. 29-41.

DARDAĞAN, Esra; **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı**, Ankara, Betik Yayıncılık, 2000.

DREIER, Thomas,P, HUGENHOLTZ, Bernt; **Concise European Copyright Law**, The Netherlands, Kluwer Law International, 2006.

ERDİL, Engin; **İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2009.

EREL, Şafak N.; **Türk Fikir ve Sanat Hukuku**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2009

"Finlandiya Eğitim Bakanlığı, Estonya Kültür Bakanlığı Çalışma Ziyareti Raporu", KTBTHSGM Arşivi, 05.12.2007.

GARNETT, Kevin, DAVIES, Gillian, HARBOTTLE, Gwilym; **Copinger and Skone JAMES On Copyright**, London, Sweet and Maxwell, 2005.

GÖKYAYLA, K. Emre; **Telif Hakkı ve Telif Hakkının Devri Sözleşmesi**, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2001.

GÖKYAYLA, K. Emre; “Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 7, S. 1, s. 71-85.

GÜNEŞ, İlhami: **Son Yasal Düzenlemelerle Ugulamada Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008.

GÜNUĞUR, Haluk; **Avrupa Topluluğu Hukuku**, Ankara, Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi Yayını, 1996.

HELVACIOĞLU, Aslı Deniz, ERASLAN, İ.Hakkı, BULU, Melih.; “Dijitalleşen Dünyada Fikri Mülkiyet Haklarının Ülkeler Açısından Küresel Rekabet Avantajı Oluşturmadaki Yeri”, 2004 (<http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/11-05.pdf>), e.t. 30.11.2009.

HELVACIOĞLU, Aslı Deniz; “The Copyright Protection on The Internet in The European Union”, İstanbul, 2005 (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

HIRSCH, Ernst; **Hukuki Bakımdan Fikri Say**, C. II, Fikri Haklar, İstanbul, İktisadi Yürüyüş Matbaası ve Neşriyat Yurdu, 1943.

KAÇAK, Nazif; **Açıklamalı İçtihatlı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu**, Ankara, Kartal Yayınevi, 2005.

KAPLAN, Yavuz, **İnternet Ortamında Fikri Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2004.

KARAHAN, Sami, SULUK, Cahit, SARAÇ, Tahir, NAL, Temel; **Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009.

KARAKUZU BAYTAN, Dilek; **Fikir Mülkiyeti Hukuku Kavramlar**, İstanbul, Beta Basım, 2005.

KILIÇOĞLU, Ahmet; **Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006.

McANDREW, Clare, DALLAS-CONTE, Lorna; “Implementing Droit de Suite in England”, 2002, (<http://acestage.preloading.co.uk/media/uploads/documents/publications/325.pdf>), e.t. 26.08.2009.

OĞUZMAN, M. Kemal, SELİÇİ, Özer, OKTAY ÖZDEMİR Saibe; **Eşya Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2004.

OLGAÇ, Senai; **Fikir Hakları ve Yayın Sözleşmeleri**, Ankara, Olgaç Matbaası, 1979.

ÖZCAN, Mehmet; **Avrupa Birliğinde Fikri ve Sınai Haklar**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 1999.

ÖZDERYOL, Teknail; **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Düzenlenen Suçlar**, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2006.

ÖZTAN, Fırat; **Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2008.

ÖZTAN, Fırat; "Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eser", **Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan**, Ankara, Bankacılık ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 1998, s. 237 vd.

ÖZTRAK, İlhan; **Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklar**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1971.

PHILLIPS, Jeremy, FİRTH, Alison; **Introduction to Intellectual Property Law**, İngiltere, Butter Worth, 2001.

"Portekiz Kültür Bakanlığı Çalışma Ziyareti Raporu", KTBTHSGM Arşivi, 21.01.2008.

RİCKETSON, Sam, GİNSBURG, Jane C.; **International Copyright and Neighbouring Rights, The Bern Convention and Beyond**, New York, Oxford University Press, 2005.

SULUK, Cahit; **Yeni Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Telif Hakları ve Korsanlıkla Mücadele**, İstanbul, Hayat Yayınları, 2004.

SULUK, Cahit, Orhan, Ali; **Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku C.II Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri**, İstanbul, Arıkan Yayınevi, 2005.

TEKİNALP, Ünal; **Fikri Mülkiyet Hukuku**, İstanbul, Arıkan Yayınevi, 2005.

TELLİOĞLU, İhsan; "Avrupa Birliği Direktifleri ve GATT-TRIPS Anlaşması Doğrultusunda Fikir ve Sanat Eserlerinin Korunması; Türkiye'deki Hukuksal Düzenlemeyle Mukayeseli İncelenmesi", **Marmara Üniversitesi Avrupa topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi** C.4, S.1/2, 1995/1996, s. 93.

TURHAN, Bülent; "Fikri Hakların Uluslararası Boyutu ve Türkiye'de Yapılan Fikri Haklar Mevzuat Uyumu Çalışmaları", Ankara, 1996 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Türk Dil Kurumu, **Türkçe Sözlük**, Ankara, 1998, C. 1.

TÜRKEKUL, Erdem, TURHAN, Murat, GÜÇLÜ, M. Fatih; **2004 Değişiklikleriyle 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve Fikir Haklarının Korunması ile İlgili Temel Bilgiler**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi, 2004.

UNESCO, **Fikri Hakların ABC'si**, çev. Deniz Ilgaz, Gürsel Üstün, İstanbul, Pen Yazarlar Derneği, 1994.

USLU, Ramazan; **Türk Fikir ve Sanat Hukuku'nda Eser Kavramı**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2003.

YILMAZ, Erkin; "Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Ödünç Verme Hakkı: AB-Türkiye Karşılaştırmalı Analizi", Ankara, 2008 (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi).

YARSUVAT, Duygun; **Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları**, İstanbul, Güryay Matbaacılık, 1984.

YAZICIOĞLU, R Yılmaz; **Fikri Mülkiyet Hukukundan Kaynaklanan Suçlar**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2009.

İnternet Kaynakları

<http://www.istanbul.edu.tr/bolumler/guzelsanat/dersnotlari.htm>,
e.t. 05.07.2009

<http://www.bote.gazi.edu.tr/boteabd/bto408/grafiktasarim.ppt>, e.t. 07.07.2009

[http://www.tsrsb.org.tr/tsrsb/AB+ve+uyum/Avrupa Birligi](http://www.tsrsb.org.tr/tsrsb/AB+ve+uyum/Avrupa+Birligi), e.t. 12.08.2009

<http://ekutup.dpt.gov.tr/ticaret/turhana/dto.doc>, e.t. 30.08.2009

http://www.wipo.int/about-wipo/en/what_is_wipo.html, e.t. 17.09.2009

<http://www.wipo.int/about-ip/en/copyright.html>, e.t. 17.09.2009

<http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/yayinlar/md/md144/gatt.pdf>,
et. 19.09.2009

http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm,
e.t. 19.09.2009

<http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php>, e.t. 21.09.2009

<http://www.unesco.org.tr/index.php?gitid=1>, e.t. 21.09.2009

<http://tr.wikipedia.org/wiki/OECD>, e.t. 25.09.2009

<http://www.wipo.int/clea/en/fiche.jsp?uid=dk001>, e.t. 23.10.2009

www.globalcube.net/clients/evartists/content/.../ResaleRight--Denmark.doc,
e.t. 23.10.2009

<http://www.bildkunst.de/>, e.t. 25.10.2009

<http://www.globalcube.net/clients/evartists/content/.../HungaryResaleRight.doc>,
e.t. 30.10.2009

EK-1¹

**ÖZGÜN BİR SANAT ESERİNİN YAZARININ FAYDALANABİLMESİ İÇİN
YENİDEN SATIŞ HAKKI HUSUSUNDAKİ
27 Eylül 2001
KONSEY VE AVRUPA PARLAMENTOSU DİREKTİFİ
2001/84/AT**

AVRUPA PARLAMENTOSU VE AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ;

Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmayı ve özellikle bu Antlaşmanın 95. Maddesini, Komisyondan gelen öneriyi², Ekonomik ve Sosyal Komitenin görüşünü³ göz önüne alarak ve Antlaşmanın 251. maddesinde belirtilen usule uygun olarak 6 Haziran 2001 tarihli Uzlaştırma Komitesi tarafından onaylanmış olan ortak metnin ışığında hareket ederek⁴,

(1) Telif hakları alanında, yeniden satış hakkı, özgün bir grafik veya plastik sanat eserinin sahibi tarafından kullanılan, çalışmanın sonraki satışlarından eser sahibinin ekonomik çıkar elde etmesi için devir veya temlik mümkün olmayan feragat edilmez bir hak olduğundan;

(2) Yeniden satış hakkı, eser sahibinin işin birbirini takip eden aktarımları için bir karşılık almasına imkan sağlayan verimli özellikte bir haktır. Yeniden satış hakkının konusu, eserin maddi biçimidir, yani koruma altına alınmış olan eserin dahil olduğu araçtır;

¹ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Gayri Resmi Çevirisi

² RG C 178, 21.6.1996, sayfa 16 ve RG K 125, 23.4.1998, sayfa 8.

³ RG C 75, 10.3.1997, sayfa 17.

⁴ Avrupa Parlamentosunun 27 Ekim 1999 tarihinde onaylanan 9 Nisan 1997 tarihli görüşü (RG C 132, 28.4.1997, sayfa 88), 19 Haziran 2000 tarihli Konsey Ortak Pozisyonu (RG C 300, 20.10.2000, sayfa 1) ve Avrupa Parlamentosunun 13 Aralık 2000 tarihli kararı (RG C 232, 17.8.2001, sayfa 173). Avrupa Parlamentosunun 3 Temmuz 2001 tarihli ve Konseyin 19 Temmuz 2001 tarihli kararları.

(3) Yeniden satış hakkı ile kendilerine ait özgün sanat çalışmalarının ekonomik başarısında grafik ve plastik sanat çalışmalarının yaratıcılarının hak sahibi olmalarının garanti altına alınması amaçlandığından; bu durum, grafik ve plastik sanat yaratan eser sahiplerinin ve işlerinden müteakip defalar para kazanacak şekilde yararlanabilen diğer yaratıcı kişilerin ekonomik durumlarındaki dengesizliğin de giderilmesine yardımcı olacağından;

(4) Yeniden satış hakkı, telif haklarının ayrılmaz bir parçasını teşkil eder ve eser sahipleri için önemli bir ayrıcalıktır. Bu gibi bir hakkın bütün Üye Devletlerde kabul görmesi ve uygulanması, eser sahipleri açısından yeterli ve standart bir koruma seviyesi sağlama gereksinimini karşıladığından;

(5) Antlaşmanın 151⁵ maddesi altında Topluluğun, Antlaşmanın diğer hükümleri altında yer alan faaliyetlerin içine kültürel faaliyetleri de katması gerektiğinden;

(6) Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına Dair Bern Sözleşmesi sadece, yeniden satış hakkını kullanan kimselerin veya eser sahibinin ait olduğu ülkede geçerli mevzuat buna izin verdiği nispette geçerlidir. Söz konusu hak bu nedenle seçime bağlıdır ve mütekabiliyet (karşılıklı anlaşma) kuralına tabidir. Mütekabiliyet esaslarını içeren yerel hükümlerin ulusal eser sahiplerine atfedilen ve diğer Üye Devletlerinin haklarının vatandaşlarına verilmemesinin güvenilir olmayacağını, Birleşik Vakalar C-92/92 ve C-326/92 Phil Collins ve Diğerleri(4) içinde yer alan 20 Ekim 1993 tarihli mahkeme kararında olduğu gibi, Antlaşmanın 12. maddesinde verilen ayrımcılık karşıtı ilkesinin uygulanması hakkındaki Avrupa Toplulukları Adalet Divanı içtihatlarından çıkarmak mümkündür. Topluluk kavramı içindeki bu gibi şartların uygulanması, milliyetçilik bazında her türlü ayrımcılığın yasaklanması sonucu ortaya çıkan eşit muamele ilkesine aykırı olduğundan;

⁵ [1993] ECR I-5145.

(7) Sadece AB dışındaki birkaç devletin tanıdığı yeniden satış hakkının bulunduğu bir kanuni düzenleme metni içinde, günümüzde yeni ekonominin etkisi ile topluluk pazarının modern ve çağdaş sanatlar anlamında uluslar arası hale gelmesiyle Avrupa Topluluğu açısından birlik dışında Bern Sözleşmesinin 14 B sayılı maddesini zorunlu kılan bir görüş doğrultusunda görüşmeleri başlatmayı gerekli kıldığından;

(8) Bu uluslararası pazarın var olduğu gerçeği, birçok Üye Devlet içinde yeniden satış hakkının eksikliği ve bu hakkı tanıyan ulusal sistemler bakımından şu andaki uyumsuzluk ile birleştirildiğinde, Avrupa pazarının rekabetçi özelliklerini koruyacak bu, hakkın uygulamaya konulması ve sürekli olarak düzenlenmesi ile ilgili geçici hükümlerin oluşturulmasını gerekli kıldığından;

(9) Yeniden satış hakkı, şu anda Üye Devletlerin çoğunluğunun dahili mevzuatı ile sağlanmaktadır. Mevcut oldukları yerlerde, bu gibi yasalar kapsam altına alınan çalışmalar, telif ücreti almaya hak kazanmış olanlar, uygulanan oran, telif ücreti ödenmesine konu olan faaliyetler ve bütün bunların hesaplandığı baz formüller bakımından özellikle belli bazı farklılıklar göstermektedir. Bu gibi bir hakkın uygulanması veya uygulanmaması, iç pazar içinde yer alan rekabetçi unsurların üzerinde önemli bir etki yapar, çünkü yeniden satış hakkı bazında ödeme yükümlülüğünün varlığı veya eksikliği, bir sanat eseri veya çalışmasını satmayı arzulayan her bir kişi tarafından göz önüne alınması gereken mecburi bir unsurdur. Bu hak bu nedenle Topluluk içindeki satışların birbirleri ile yer değiştirmeleri yanında rekabetçi çalışmanın farklılıklarının oluşturulmasına katkıda bulunan bir faktör olduğundan;

(10) Yeniden satış hakkının varlığı bakımından, bu gibi farklılıklar ve Üye Devletler tarafından uygulanmamasının Antlaşmanın 14. maddesinde gösterildiği gibi, sanat çalışmaları içindeki iç piyasanın tam olarak

çalıştırılması üzerinde doğrudan olumsuz bir etkisi olur. Bu gibi bir durumda, Antlaşmanın 95. maddesi uygun bir ölçü teşkil ettiğinden;

(11) Antlaşmanın içinde belirtildiği gibi, Topluluğun hedefleri, Avrupa içinde yaşayan insanlar arasında gittikçe daha yakın bir birlikteliğin temellerinin atılması, Topluluğa mensup Üye Devletler arasında daha yakın ilişkilerin teşvik edilmesi, Avrupa'yı bölen engellerin ortadan kaldırılması için ortak hareket tarzının hayata geçirilmesi ile onların ekonomik ve sosyal ilerlemelerinin garanti altına alınmasıdır. Bu açıdan bakıldığında Antlaşma, ortak pazar içinde rekabetin aksatılmamasını garanti altına alan bir sistemin başlatılmasını, malların serbest dolaşımını engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılmasını öngören bir iç pazarın kurulmasını, hizmetlerin verilmesi için liberal uygulamaları ve kurumsallaşmanın önündeki engellerin kaldırılmasını sağlamaya yöneliktir. Yeniden satış hakkı ile ilgili Üye Devletlerin kanunlarının birbirleri ile uyumlu bir şekilde işletilmeleri, bu söz konusu hedeflerin ulaşılmasına katkı sağlayacağından;

(12) Muamele vergileri ile ilişkili olarak Üye Devletlerin çıkarmış oldukları kanunlar arasındaki uyumun sağlanmasına ilişkin 17 Mayıs 1977 tarihli ve 77/388/EEC numaralı Altıncı Konsey Direktifi - katma değer vergisinin ortak uygulama sistemi: Değerlendirmelerin tek biçimli baz sistemi(1), gittikçe gelişen bir şekilde, diğerlerinin yanında sanat çalışmaları için de uygulanabilir olan bir Topluluk vergilendirme sistemini getirmektedir. Sadece vergi alanı ile sınırlanmış olan önlemler, sanat piyasasının uyumlu çalışmasını garanti altına almak için yeterli değildir. Bu hedef yeniden satış hakkı alanındaki uyum sağlanmadan elde edilemediğinden;

(13) İç pazarın işletilmesi ile ilgili olarak engelleyici ve parçalayıcı bir etkiyi oluşturduğu yerlerde, yasalar arasındaki var olan farklılıklar ortadan kaldırılmalı ve bu türdeki yeni farklılıkların ortaya çıkması da önlenmelidir. İç pazarın çalışmasına etki yapması beklenmeyen farklılıkların ortaya çıkmasını önlemek veya ortadan kaldırmak gerekmediğinden;

(14) İç pazarın uygun çalıştırılması için ön şart, sapmaya maruz kalmamış olan rekabet şartlarının korunmasıdır. Yeniden satış hakkı ile ilgili ulusal yasa ve hükümler arasındaki farklılıkların varlığı, Topluluk içindeki satışların el değiştirmesi ve serbest rekabette sapmalara yol açar ve sanatçıların çalışmalarının satıldığı yerin niteliğine bağlı olarak, sanatçılar arasında eşit olmayan uygulamaların ortaya çıkmasına neden olur. Şu anda üzerinde çalışılan konu bu nedenle Üye Devletler tarafından tatmin edici bir şekilde düzenlenemeyen devletlerarası bir husustur. Topluluğun bu konuda harekete geçmemesi, eşit olmayan uygulama ve rekabet şartlarının bozulmasını düzeltmek için Antlaşmanın getirdiği gereksinimlerle uzlaşmayacağından;

(15) Ulusal mevzuat ve hükümler arasındaki sapmalar ve bölünmelerin büyüklüğü göz önüne alındığında, bu gibi sapmaların rekabet şartlarında bozulmaya yol açması veya var olan bozulmanın devam etmesi eğiliminin bulunduğu alanlarda Üye Devletlerin kanunları arasında mevcut farklılıklar ile başa çıkmak için, uyum oluşturmaya yönelik önlemlerin alınması bu nedenle gereklidir. Ancak yeniden satış hakkı ile ilgili olarak, Üye Devletlerin her bir hükmünün uyumlu hale getirilmesi gerekmediğinden ve ulusal kararlar için mümkün olduğu kadar geniş bir alan bırakmak amacıyla, söz konusu uyum ile ilgili çalışma ve uygulamaları dahili piyasanın işletilmesi ile ilgili, doğrudan yetkiye sahip söz konusu yerel hükümler ile sınırlamak, şu anda yeterli olacağından;

(16) Bu nedenle, Direktif, kendi bütünlüğü içinde, Antlaşmanın 5. maddesinde verilmekte olduğu gibi, yetki ikamesi ve nispilik ilkelerine uyum sağlayacağından;

(17) Telif Hakları ve Bağlantılı Hakların korunması ile ilgili sürelerde uyumunu sağlayan 29 Ekim 1993 tarihli 93/98/EEC sayılı Konsey Direktifine(2) uygun olarak, telif hakkı, eser sahibinin ölümünden sonra da 70 yıl müddetle geçerlidir. Aynı süre, yeniden satış hakkı için de verilmelidir. Nitekim, sadece modern ve çağdaş eserlerin asılları yeniden satış kapsamı içine girebilir.

Ancak, bu Direktifin kabul edilip uygulamaya sokulduğu zaman diliminde, kendilerine ait hukuk sistemlerinin içine bu hakkı sokmak için ve eser sahiplerinin lehine bir yeniden satış hakkını kabul etmeyen ve daha da fazlası, kendi ekonomik varlıklarını bir yandan sürdürürken, yukarıda söz konusu edilen hakka yavaş da olsa adapte olmak için bu Üye Devletler içindeki ekonomik kullanıcılara bu imkanın sağlanması için, ilişkili Üye Devletlere ölümünden sonra sanatçı namına hak kazananlara yeniden satış hakkını uygulama yöntemini seçmek için, sınırlı bir geçiş süresi izni verilmesi gerektiğinden;

(18) Yeniden satış hakkının kapsamı, bir sanat piyasası uzmanının katılımı olmaksızın, kendi özel gayretleri ile hareket eden kişiler arasında, doğrudan kapsam altına alınanlar hariç tutulmak üzere, yeniden satışın bütün işlemlerine ve kademelerine uygulanmalıdır. Bu hak, kar amacı gütmeyen ve kamuya açık çalışan müzelere ve kendi özel gayretleri ile çalışma yapan kişiler tarafından yürütülen yeniden satış ile ilgili faaliyetlere uygulanmamalıdır. Eser sahibinden eserleri doğrudan satın alan sanat galerilerinin özel durumunu göz önüne alarak, Üye Devletlere, söz konusu satış işleminin yapıldığı tarihten itibaren 3 yıllık bir süre içinde yapılan bu çalışmaların ve eserlerin yeniden satışının, yeniden satış hakkı işlemlerinden muaf tutulması konusunda seçim hakkı verilmelidir. Sanatçının çıkarları da, aynı şekilde, yeniden satış fiyatının 10000 Euro düzeyini aşmayan durumlarda, yeniden satışın bu gibi işlemlerine konu olan uygulamalarına sınır getirmek suretiyle göz önüne alınması gerektiğinden;

(19) Bu Direktif ile yürürlüğe giren uyumun, yazarların veya bestecilerin özgün eserlerine uygulanmayacağı açık bir şekilde anlatılması gerektiğinden;

(20) Yeniden satış hakkı ile ilgili olarak ulusal seviyede elde edilmiş olan tecrübeler ışığında, etkin kurallar getirilmelidir. Satış fiyatının bir yüzde olarak ifadesi ile telif ödemesini hesaplamak ve özgün değeri artmış olan sanat eserlerinin değerindeki artışa göre hesap yapmamak uygun olacağından;

(21) Sanat çalışmalarının yeniden satış hakkına konu olan kategorilerin uyumlu hale getirilmesi gerektiğinden;

(22) Asgari eşik uygulaması altında yer alan telif hakkı ödemelerinin uygulamaya dahil edilmemesi, sanatçı için elde edilen kar ile karşılaştırılan ve orantısız bir şekilde yüksek olan idare ve tahsilat giderlerinin ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilir. Öte yandan, yetki ikamesi ilkesine uygun olarak, ye Devletlerin yeni sanatçıların çıkarlarını korumak ve teşvik edebilmek yönünde, Topluluk eşiğinden daha düşük ulusal eşikler kurması için izin verilmelidir. Söz konusu küçük miktarlar olduğunda, bu ortadan kaldırma uygulamasının, iç pazarın uygun çalışmasına önemli bir etki yapması beklenemeyeceğinden;

(23) Yeniden satış hakkının uygulaması ile ilgili olarak, değişik ye Devletler tarafından belirlenmiş olan oranlar, şu anda büyük değişiklikler gösterebilir. Modern ve ağdaş sanat çalışmaları ile ilgili dahili piyasanın etkin çalıştırılması için, mümkün olan en geniş kapsamda standart oranların sabitleştirilmesi gerektiğinden;

(24) zgn sanat eserleri ile ilgili piyasalarda söz konusu değişik çıkarların uyumlu bir şekilde bir araya getirilmesi amacıyla değişik fiyatlar şeridi için, bir tamamlayıcı oran tablosunun oluşturulduğu bir sistemin kurulması arzu edilmektedir. Yeniden satış hakkı ile ilgili olarak, Topluluk kurallarını değiştiren ve atlayan satış işlemlerinin yapılması riskini azaltmak çok önemli olduğundan;

(25) Telif hakkı ödemesinin ödenebileceği kişi prensip olarak satıcı olmalıdır. ye Devletlere deme yükümlülüğü bakımından, bu prensipten istisnai uygulamalar yapma hakkı için imkan sağlanmalıdır. Satıcı, adına satışın tamamlandığı kişi veya işletme olduğundan;

(26) Söz konusu eşik seviyesi ve oranların periyodik olarak yeniden düzenlenmesi ve ayarlanması ihtimali ile ilgili hüküm konulmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, Üye Devletlerdeki yeniden satış hakkının güncel uygulaması ve Topluluk içindeki sanat pazarı üzerindeki etki olumlu ve uygun ise, bu Direktifin değişikliğe uğraması ile ilişkili tekliflerin yapılması konusunda dönemsel raporların hazırlanması görevinin Komisyona verilmesi uygun olacağından;

(27) Telif hakkı ödemesi almaya hak kazanmış olan kişilerin yetki ikamesi ilkesi göz önüne alınarak isimlerinin belirtilmesi zorunludur. Üye Devletlerin veraset ve intikal kanunları ile bağlantılı olarak bu Direktif aracılığıyla harekete geçmek uygun olmaz. Ancak, eser sahibi namına hak sahibi olanların ölümünden sonra, en azından yukarıda söz konusu edilen geçici süre sona erene kadar, yeniden satış hakkından tam olarak yararlanabilmesi gerektiğinden;

(28) Üye Devletler, yeniden satış hakkının, özellikle de bunun yönetimi açısından bakıldığında, uygulanmasını düzenlemekle sorumludur. Bu konuyla ilgili olarak, meslek birliği vasıtası ile yönetim, çözüm imkanlarından biridir. Üye Devletler söz konusu meslek birliklerinin saydam ve verimli olarak çalıştırılmasını sağlamalıdır. Üye Devletler aynı zamanda diğer Üye Devletlerin vatandaşı olan eser sahipleri için ayrılmış olan tutarların tahsil edilmesini ve dağıtılmasını sağlamak zorundadır. Bu Direktif, tahsilat ve dağıtım konusunda Üye Devletlerde var olan kanuni düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla uygulanacağından;

(29) Yeniden satış hakkının kullanılması ve bundan fayda sağlanması, Topluluk vatandaşlarına olduğu kadar Üye Devletlerin vatandaşı olan eser sahiplerine bu gibi koruma sağlayan ülkelerin yabancı eser sahiplerini de içerecek şekilde sınırlı tutulmalıdır. Bir Üye Devletin aynı Üye Devlet içinde yerleşik adresi olan yabancı eser sahibine bu haktan faydalanma hakkının verilmesini sağlama imkanı verilmesi gerektiğinden;

(30) İşlemlerin kontrol edilmesi ve denetlenmesi ile ilgili uygun usuller, yeniden satış hakkının Üye Devletler tarafından etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayan pratik yöntemlerin garanti altına alınması için yürürlüğe sokulmalıdır. Bunun anlamı, aynı zamanda telif hakkı ödemelerinin muhatabı olan gerçek veya tüzel kişilerden, gerekli bilginin elde edilmesi için, eser sahibi tarafında veya onun yetkili temsilcisine göre bir hakkın da ortaya çıkması olarak kabul edilebilir. Yeniden satış hakkının kolektif yönetimine olanak sağlayan Üye Devletler, sadece söz konusu kolektif yönetimden sorumlu kurumların bilgi edinme hakkı olmasını sağlayabileceğinden;

İŞBU TÜZÜĞÜ KABUL ETMİŞTİR:

BÖLÜM I KAPSAM

Madde 1

Yeniden satış hakkının konusu

1. Üye Devletler özgün bir sanat eserini oluşturan eser sahibinin lehine, önceden bile olsa ortadan kaldırılamayan ve ayrı bir hak olarak tanımlanan, eser sahibinin eserinin ilk devrini müteakip eserin yeniden satışı ile ilgili olarak alınmış olan satış fiyatı bazında bir telif hakkı ödenmesi için yeniden satış hakkı sağlayacaklardır.
2. Birinci fıkrada sözü edilen hak, satış merkezleri, sanat galerileri ve genel anlamda sanat eserleri ile ilgilenen herhangi bir tüccar kuruluş gibi, satıcılar, alıcılar veya sanat eserleri piyasası uzmanları olarak çalışan kişileri de içeren yeniden satışın bütün işlem ve faaliyetlerine uygulanacaktır.
3. Üye Devletler, 1. Fıkrada sözü edilen hakkın, söz konusu satıştan önceki üç yıllık süreden daha kısa bir süre içinde, doğrudan bir şekilde alıcının eseri yaratıcısından satın almış olduğu yerde ve yeniden satış fiyatının 10000 Euro

düzeyini aşmadığı durumda, yeniden satışın işlemlerine uygulanmayacağını göz önüne alabilir.

4. Telif hakkı ücreti, satıcı tarafından ödenebilir olacaktır. Üye Devletler, satıcı dışında kalan ve 2. fıkra da söz konusu edilen gerçek veya tüzel kişilerden bir tanesini, tek başına telif hakkı ücretinin ödenmesinden veya aynı yükümlülüğün satıcı ile paylaşılmasından sorumlu olmasını sağlayabilirler.

Madde 2

Yeniden satış hakkı ile ilgili eserler

1. Bu Direktifin amaçları doğrultusunda, 'özgün eser ', sanatçı tarafından şahsen yapılmış olması veya özgün eser olduğu kabul edilen kopyalar olmaları kaydıyla, resimler, kolajlar, yağlı boya resimleri, çizimler, oyma çalışmaları, baskılı eserler, litograflar, heykeller, büstler, dokuma eserleri, seramikler, cam eserler ve fotoğraflar gibi, grafik veya plastik sanat eserleri anlamında kullanılacaktır.

2. Sanatçının şahsen sınırlı sayıda oluşturmuş olduğu veya kendi kontrolünde ve yetki vermesi ile oluşturulmuş olan ve bu Direktif kapsamında yer alan eserlerin kopyaları bu Direktifin amaçları doğrultusunda, özgün sanat eseri olarak kabul edileceklerdir. Bu gibi söz konusu kopyalar, normalde sayı ile sıralandırılmış, imzalanmış veya bir başka şekilde eser sahibi tarafından ***(temsil ve ilzama uygun olarak delilleri ayarlanmış olacaktır.)

BÖLÜM II

ÖZEL HÜKÜMLER

Madde 3

Eşik

1. Birinci maddede sözü edilen satışların yeniden satış hakkına konu edilmesini getiren asgari bir satış fiyatının belirlenmesi, Üye Devletin yetki ve görev alanı içinde olacaktır.

2. Söz konusu asgari satış fiyatı, hiçbir durumda 3000 Euro düzeyini aşamaz.

Madde 4

Oranlar

1. 1. Maddede sağlanan telif hakkı ücreti aşağıdaki oranlar üzerinden hesaplanacaktır:

(a) 50000 Euro düzeyine kadar olan satış fiyatının %4'lük kısmı;

(b) 50000,01 Euro düzeyinden 200000 Euro düzeyine kadar olan satış fiyatının % 3'lük kısmı;

(c) 200000,01 Euro düzeyinden 350000 Euro düzeyine kadar olan satış fiyatının % 1'lik kısmı;

(d) 350000,01 Euro düzeyinden 500000 Euro düzeyine kadar olan satış fiyatının % 0,5'lik kısmı;

(e) 500000 Euro düzeyini aşan satış fiyatının % 0,25'lik kısmı.

Ancak, telif hakkı ücretinin toplam miktarı 12500 Euro düzeyini aşamaz.

2. 1. Fıkraya atfen bir istisnai durum olarak, Üye Devletler 1(a) işaretli Fıkroda sözü edilen satış fiyatına %5'lik bir oran uygulayabilirler.

3. Belirlenmiş olan asgari satış fiyatının 3000 Euro düzeyinden düşük olması gerekiyorsa, Üye Devlet 3000 Euro düzeyine kadar olan satış fiyatının ilişkili

kısmına verilecek oranı da belirleyecektir; bu oran %4'ten daha düşük olamaz.

Madde 5

Hesaplama Esasları

3. ve 4. maddelerde anılan satış fiyatları, vergi sonrası kesintisiz fiyatlardır.

Madde 6

Telif hakkı ücreti almaya hak kazanmış kişiler

1. 1. maddede anılan telif hakkı ücreti, eser sahibine ödenebilir olacaktır ve 8(2). Fıkrasına bağlı olarak, ölümünden sonra eserleri üzerinde hak kazananlara ödenebilir olacaktır.

2. Üye Devletler, madde 1 kapsamında sağlanan telif ücretinin zorunlu veya seçime bağlı olarak kolektif yönetimini sağlayabilirler.

Madde 7

Telif hakkı ücreti almaya hak kazanmış olan üçüncü ülke vatandaşları

1. Üye Devletler, üçüncü ülkelerin vatandaşları olan eser sahipleri ve 8.(2) Fıkrasına bağlı olarak, eserler üzerinde hak kazanmış olan varislerinin, bu Direktife uygun olarak ve ilgili Üye Devletin mevzuatına göre, ancak eser sahibi veya onun varisinin söz konusu ülkenin vatandaşı olduğu ülkedeki mevzuat, Üye Devletlerin eser sahipleri ve onların eserleri üzerindeki hak sahibi varisleri ile ilgili olarak söz konusu ülkede yeniden satış hakkının korunmasına izin veriyorsa, yeniden satış hakkının yararlarından faydalanacaktır.

2. Üye Devletler tarafından verilen bilgi bazında, Komisyon, mümkün olan en kısa süre içinde 1. Fıkrafta verilen şartı yerine getiren söz konusu üçüncü

Ülkelerin bir listesini yayınlacaktır. Bu liste sürekli olarak gncelleştirilecektir.

3. Herhangi bir ye Devlet, ye Devletin vatandaşı olmayan ancak söz konusu ülkede yerleşik adresi bulunan eser sahiplerine, yeniden satış hakkının korunması amacı ile ilgili olarak kendi vatandaşlarıyla aynı hakkı tanıyabilir.

Madde 8

Yeniden satış hakkının korunması ile ilgili süre

1. Yeniden satış hakkının korunması ile ilgili süre, 93/98/EEC numaralı Direktifin 1. maddesinde verilenlere tekabül edecektir.

2. 1. Fıkranın esaslarına aykırı bir istisna olarak, yeniden satış hakkı uygulamayan söz konusu ye Devletlerden, (13. maddede sözü edilen yürürlüğe giriş tarihi), 1 Ocak 2010 tarihinden daha geç sona ermeyecek olan bir süre için, ölümünden sonra sanatçının eserleri üzerinde hak sahibi olanların lehine yeniden satış hakkının uygulanması talep edilmeyecektir.

3. 2. Fıkranın geçerli olduğu bir ye Devlete, iki yıla kadar, gerekliyse, söz konusu ye Devletin içindeki ekonomik kullanıcıların, ölümünden sonra sanatçının eserleri üzerinde hak sahibi olan kişilerin lehine, yeniden satış hakkının uygulanması talep edilmeden önce, ve onlar kendi ekonomik yaşamlarını devam ettirirken, yeniden satış hakkı sistemine kademeli geçişin uyarlanması olanağı verilebilir. 2. fıkrada söz konusu edilen srenin sonundan önceki asgari 12 aylık süre içinde, ilgili ye Devlet, Komisyona bilgi vererek nedenlerini bildirerek, bu gibi bilginin alındığı tarihi müteakip 3 ay içinde, uygun danışma ve görüşmelerde bulunduktan sonra, Komisyona bir görüş verebilecektir. ye Devlet, Komisyonun görüşünü tasvip edip uygulamazsa, bir ay içinde Komisyona bildirecek ve kararına gerekçe gösterecektir. ye Devletin bildirimiyle, gerekçesi ve Komisyonun görüşü,

Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde yayınlanacak ve Avrupa Parlamentosuna da iletilecektir.

4. Başarılı bir sonuca ulaşılması durumunda, 8(2) ve (3). Fıkralarda sözü edilen süre içinde, uluslararası seviyede yeniden satış hakkının uzatılması ve genişletilmesini amaçlamış olan uluslararası görüşmeler için, Komisyon, uygun öneriler ve çözüm tarzları getirecektir.

Madde 9

Bilgi edinme hakkı

Üye Devletler, yeniden satıştan sonraki üç yıllık bir süre içinde, 6. maddede anılan hak sahibi kişilerin, 1(2). fıkrada bahsi geçen sanat piyasası profesyonelinden yeniden satış ile ilgili telif hakkı ücretinin garantili ödenmesini sağlamak amacıyla, gerekli olması muhtemel herhangi bir bilgiyi kendilerine iletmesinin talep edilmesini sağlayabilirler.

BÖLÜM III SON HÜKÜMLER

Madde 10

Zamanında uygulama

Bu Direktif, 1 Ocak 2006 tarihinde, Üye Devletlerin mevzuatı ile halen telif hakkı alanında korunmakta olan veya söz konusu tarihte bu Direktifin hükümleri altında geçerli korunma ile ilgili kriterleri karşılayan 2. maddede tanımlanmış olduğu gibi, bütün özgün sanat çalışmaları bakımından geçerli olacaktır.

Madde 11

Düzenleme (Gözden Geçirme/Düzeltilme) maddesi

1. Komisyon, özellikle yeniden satış hakkını ve Üye Devletlerdeki yönetim usulleri ve sanatsal yaratıcılığın geliştirilmesi için gerekli önlemleri uygulamaya ilişkin piyasalar bağlamında, Topluluğun aldığı tavır bakımından, Topluluk içindeki modern ve çağdaş sanatı ilgilendiren piyasaların rekabetçi unsurlarına özel bir atıf yapmak suretiyle, bu Direktifin uygulanmasını ve yapacağı etkileri izah eden bir raporu, 1 Ocak 2009 tarihinden geç olmamak üzere ve bundan sonraki her 4 yılda bir, Avrupa Parlamentosuna ve Konseye ve Ekonomik ve Sosyal Komiteye vermiş olacaktır. Bu rapor, bu direktifin yürürlüğe giriş tarihinden önce ulusal yasalarında sözkonusu hakkı uygulamamış olan üye devletlerde bu hakkın uygulanmasının iç pazara etkilerini inceleyecektir. Uygun görüldüğü takdirde, Komisyon, sektördeki değişiklikleri göz önüne alan telif hakkı ücreti oranları ile asgari eşik seviyelerini geçerli piyasa şartlarına uyarlayan, 4.(1) maddede verilen azami miktarlara ilişkin ve bu Direktifin etkinliğinin daha da artırılması amacıyla gerekli görülmesi muhtemel başka herhangi bir teklif ve öneri hazırlayacaktır.

2. Bu vesile ile bir irtibat komitesi teşkil edilir. Bu komite Üye Devletlerin yetkili makamlarının temsilcilerinden oluşacaktır. Bu komite, Komisyonun bir temsilcisinin başkanlığında, ya Komisyon başkanının çağrısı üzerine ya da bir Üye Devletin delegasyonunun talebi üzerine toplanacaktır.

3. Komitenin görevi, aşağıdaki gibidir:

- Bu Direktifin uygulanmasından kaynaklanan bütün problemler ile ilgili görüşmeleri düzenlemek,
- Topluluk içindeki sanat piyasasında olası ilişkili gelişmeler hakkında Üye Devletler ile Komisyon arasında bilgi alışverişini düzenlemek.

Madde 12

Uygulama

1. Üye Devletler 1 Ocak 2006 tarihinden önce bu Direktife uyum sağlanması için gerekli kanun, mevzuat ve idari hükümleri yürürlüğe sokacaktır. Bilahare, Komisyona bu hususlarda bilgi vereceklerdir.

Üye Devletler bu önlemleri alırken, aynı zamanda, bu Direktife atıfta bulunacak veya kendilerinin resmi yayınlarının yayınlandığı metinlere bu gibi referanslar ekleyeceklerdir. Bu gibi bir referans belirtilmesi veya atıfta bulunulması ile ilgili yöntemler Üye Devletlerce belirlenecektir.

2. Üye Devletler, bu Direktif kapsamında ele alınan alanlarda kabul edip uygulamaya sokacakları ulusal yasaların ilişkili hükümlerini Komisyona bildireceklerdir.

Madde 13

Yürürlüğe Girme

Bu Direktif, Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde yayınlandığı gün yürürlüğe girecektir.

Madde 14

Muhataplar

Bu Direktif, Üye Devletleri inhisâr eder.

Brüksel, 27 Eylül 2001.

Konsey adına

Başkan

C. Picqué

Avrupa Parlamentosu Adına

Başkan

N.Fontaine

ÖZET

TANRIÖVER, Canan. “Fikri Mülkiyet Hukukunda Güzel Sanat Eseri Sahibinin Yeniden Satış Hakkı”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

Yeniden Satış Hakkı bütünüyle yeni ve üzerinde tartışmalar yapılan bir fikri haktır. Yeniden Satış Hakkının gerekçesi güzel sanat eseri sahiplerinin eserlerinin ekonomik başarısına ortak olmalarını sağlamaktır. Bu hak, eserlerinin başarılı işletilmesinden yarar elde edebilen diğer hak sahipleri ile güzel sanat eseri sahipleri arasındaki ekonomik dengesizliğin giderilmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Bir güzel sanat eseri yaratıcısı veya onun halefleri eserle ilgili koruma süresi (genel olarak eser sahibinin ölümünden itibaren yetmiş yıl) devam ettiği sürece bu en yeni fikri hak olan “Yeniden Satış Hakkı”ndan yararlanabilir. Yeniden satış hakkı devir veya temlik mümkün olmayan, feragat edilemez bir haktır.

“Pay ve Takip Hakkı” (Droit de Suite) olarak da bilinen yeniden satış hakkı, bir güzel sanat eserinin sanatçısı tarafından gerçekleştirilen ilk satışını takip eden satışlarından pay talep etme yetkisinden teşekkül eder. 1920 yılında Fransa’da ortaya çıkan yeniden satış hakkı 1948 Brüksel Revizyonu ile Bern Sözleşmesine dâhil edilmiştir. Yeniden satış hakkının Türk Hukukuna girişi ise 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 1951 yılında kabul edilmesi ile gerçekleşmiştir.

Yeniden Satış Hakkının Türk Hukukunda ilk düzenlenişi sırasında Bern Sözleşmesinin ilgili hükmü esas alınmıştır. FSEK’in 45. maddesinde 2004 yılında yapılan değişiklikten önce olduğu gibi değişiklikten sonra da hakkın uygulanmasına ilişkin düzenlemelerin yapılması bir Bakanlar Kurulu Kararının çıkarılmasına bırakılmıştır. Şu farkla ki; değişiklikten önce hakkın uygulanması Bakanlar Kurulunun konuya ilişkin Karar yayımlama

konusundaki inisiyatifine bırakılmışken, değişiklikten sonraki metinde söz konusu Karar'ın çıkarılacağına ilişkin ifade zorunluluk içeren bir dille kaleme alınmıştır. Ancak söz konusu değişiklikler yapılırken 2001 tarihli yeniden satış hakkına ilişkin AB Direktifinin temelini oluşturan ilkeler dikkate alınmamıştır.

FSEK'in söz konusu hakkı düzenleyen 45 inci maddesinin revize edilmesi AB Müktesebatına uyum sağlanması bakımından olduğu kadar hakkın uygulanabilir kriterlere kavuşturulması bakımından da önem taşımaktadır.

Ülkemizde güzel sanat eseri sahiplerinin yeniden satış hakkından faydalanamamalarının nedenlerinden bazıları eser sahibinin yeniden satış nedeniyle pay elde etmesinin birbirini takip eden iki satış bedeli arasında açık oransızlık bulunması şartına bağlanması, söz konusu payın bu satış bedelleri arasındaki fark üzerinden hesaplanabilir olması ve toplu hak yönetimi zorunluluğunun öngörülmemiş olmasıdır. Yeniden satış hakkının uygulamayışının diğer nedenleri ise söz konusu hakla doğrudan ilgili olan aktörlerin bilinçlendirilmesinde yaşanan eksikliklerden kaynaklanmaktadır.

Yeniden satış hakkının ülkemizde başarılı şekilde kullanılabilmesi bakımından ilgili mevzuat hükmünün yenilenmesi ve konuya ilişkin bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler

- 1- Fikri mülkiyet
- 2- Eser sahibinin hakları
- 3- Güzel sanat eseri sahibi
- 4- Yeniden satış hakkı
- 5- Pay ve Takip hakkı

ABSTRACT

TANRIÖVER, Canan. “Artist’s Resale Right in Intellectual Property Law”, Master Thesis, Ankara, 2010.

Artist’s resale right is an entirely new and controversial intellectual property right. The justification for the right is to ensure that authors of works of art share in the economic success of their original works. It helps to redress the balance between the economic situation of authors of works of art and that of other creators who benefit from successive exploitations of their works.

The new intellectual property right “artist’s resale right” is to be enjoyed by the creator of a work of art for as long as copyright continues to subsist in the work, which is normally seventy years after the death of the artist. The right is not assignable.

Artist’s resale right which is also known as “droit de suite” consists in the entitlement to claim a royalty on the resale of the work following its first transfer by the artist. The origin of the droit de suite is to be found in legislation adopted in France in 1920 and it was introduced to the Bern Convention at the Brussels Revision Conference in 1948. Artist’s resale right has introduced to the Turkish Legislation in 1951 with “Law on Intellectual and Artistic Works” (Law number 5846).

The relevant provision of Bern Convention was taken as a basis in terms of the first arrangement of Resale Right in Turkish Law. In article 45 of the Law, arrangements regarding implementation of the right before the amendment in 2004 as well as after the amendment were dependent upon issuance of a Cabinet Decision. The difference in this regard was the fact that implementation of the right before the amendment relied upon the

initiative of the Cabinet, as regards issuance of a decision in this regard; whereas the expression on issuance of the said Decision in the text after the amendment comprised obligation. However principles, forming the basis of the EU Directive on Resale Right dated 2001, were not taken into consideration in the course of making the said amendments.

Revision of article 45 of the Law no. 5846, which regulates the said right, is important in terms of harmonisation with Acquis Communautaire as well as inclusion of applicable criteria within the structure of the right.

Some of the reasons why authors of fine arts works cannot benefit from resale right are the fact that there has to be a distinct disproportion between the two subsequent sales remunerations for the proportion to be obtained by the author on account of resale, the said proportion has to be calculable on the basis of the difference between the said sales remunerations and obligation of collective right management has not been foreseen. Other reasons why resale right cannot be implemented stem from insufficiencies in terms of raising awareness of actors, who are directly related to the said right.

In terms of successful utilization of resale right in our country, it is necessary to renew the relevant legislation provision and to conduct awareness efforts in this respect.

Key Words

- 1- Intellectual Property
- 2- Author's rights
- 3- Author of fine arts works
- 4- Artist's resale right
- 5- Droit de suite